

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	2
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ	7
1. Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	8
1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΣΤΟΝ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΧΩΡΟ	9
1.2 ΟΙ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ	14
1.3 ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	17
1.4 ΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΣΤΑ ΔΙΕΘΝΗ ΚΕΙΜΕΝΑ.....	20
1.5 Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ ΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΑΣΚΗΣΗΣ ΤΗΣ	23
2. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ.....	28
2.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΜΗ ΚΥΒΕΡΝΗΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ	28
2.1.1 Οι Μη Κυβερνητικές Περιβαλλοντικές Οργανώσεις(ΜΚΟ) στην Ελλάδα.....	30
2.2 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΕΝΗΜΕΡΩΣΗ	33
2.2.1 Η περιβαλλοντική εκπαίδευση στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	37
2.3 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗ	40
3.ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ	44
3.1 ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ.....	46
3.2 Η ΟΔΗΓΙΑ 90/313.....	49
3.3 Η εναρμόνιση της Οδηγίας στο Εθνικό Δίκαιο.....	52
3.4 Εκτίμηση της Ελληνικής εμπειρίας στην εφαρμογή της οδηγίας	56
3.5 Συνολική αξιολόγηση της Οδηγίας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Η ανάγκη αναθεώρησης της.....	58
3.6 Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΧΟΥΣ.....	64
3.7 Συγκριτική ανάλυση της Σύμβασης του Αρχους με την οδηγία 90/313	70
4. ΤΑ ΔΙΚΤΥΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	72
4.1 Η ΚΟΙΝΩΝΙΑ ΤΗΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ	72
4.1.1 Η νομοθετική βάση στην Κοινωνία της Πληροφορίας.....	73
4.2 Ο ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	74
4.3 ΤΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΔΙΚΤΥΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	79
4.3.1 Εθνικό κομβικό σημείο του ΕΟΠ στην Ελλάδα.....	80
4.3.2 Εθνικό Δίκτυο Πληροφοριών Περιβάλλοντος	81
4.3.3 Το Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και αειφόρου ανάπτυξης	83
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.....	86
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	89
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	92

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία αφορά την **περιβαλλοντική πληροφόρηση** στον Κοινοτικό, αλλά και στον ευρύτερο Ευρωπαϊκό χώρο.

Ο βασικός σκοπός της είναι να παρουσιάσει το ισχύον πλαίσιο της **πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση** στην κοινοτική και διεθνή **περιβαλλοντική πολιτική** και τις τάσεις εξέλιξης της καθώς και να αναδείξει τα πιο σημαντικά στοιχεία που τη συνθέτουν.

Η περιβαλλοντική πληροφόρηση εξετάζεται μέσα από την οπτική των συμμετοχικών διαδικασιών και την ανάγκη ο πολίτης να αποκτήσει ενεργό ρόλο σε ότι αφορά το περιβάλλον που ζει. Στο πλαίσιο αυτής της ανάλυσης δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο ρόλο των μη κυβερνητικών οργανώσεων, της **περιβαλλοντικής εκπαίδευσης** και της τοπικής κοινωνίας. Επίσης, αναλύεται ο ρόλος και η λειτουργία των οργάνων και δικτύων που άπτονται της περιβαλλοντικής πληροφόρησης (κοινοτικά και εθνικά δίκτυα πληροφόρησης)

Στον Ευρωπαϊκό χώρο υπάρχουν δύο κύρια νομικά κείμενα που αναφέρονται στην περιβαλλοντική πληροφόρηση: α) **Η Κοινοτική οδηγία 90/313** και β) **η Σύμβαση του Άαρχους**.

Η κοινοτική οδηγία 90/313 αφορά την ελεύθερη πρόσβαση στην πληροφόρηση για θέματα περιβάλλοντος. Η συγκεκριμένη οδηγία ήδη έχει παίξει σημαντικό ρόλο στην περιβαλλοντική προστασία. Ωστόσο κατά την εφαρμογή της παρουσίασε μία σειρά από προβλήματα τόσο από την πλευρά των αρμόδιων αρχών όσο και των ενδιαφερόμενων πολιτών και κοινωνικών εταίρων (Μη Κυβερνητικών Οργανισμών) και έτσι προέκυψε ανάγκη αναθεώρησης της.

Όσον αφορά τη σύμβαση του Άαρχους αποτελεί το πρώτο διεθνές νομικό κείμενο που ρυθμίζει αναλυτικά την πρόσβαση στην πληροφόρηση για περιβαλλοντικά θέματα, την συμμετοχή των πολιτών κατά τη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη, το οποίο όμως δεν έχει τεθεί ακόμα σε ισχύ.

Το βασικό συμπέρασμα στο οποίο καταλήγουμε είναι ότι, προκειμένου οι πολίτες να απολαμβάνουν πλήρως το δικαίωμα στην περιβαλλοντική πληροφόρηση θα πρέπει να τροποποιηθεί κατάλληλα η οδηγία 90/313 και να κυρωθεί η Σύμβαση του Άαρχους από την Ευρωπαϊκή Ένωση στο άμεσο μέλλον.

Η μέθοδος που ακολουθήθηκε προκειμένου να προσεγγιστούν τα ανωτέρω θέματα στηρίχθηκε κατά βάση σε βιβλιογραφική επεξεργασία καθώς και σε μελέτη δημόσιων εγγράφων¹(εθνικών και κοινοτικών).

ΛΕΞΕΙΣ - ΚΛΕΙΔΙΑ

- περιβαλλοντική πολιτική
- πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφόρηση
- συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων
- περιβαλλοντική εκπαίδευση
- οδηγία 90/313
- Σύμβαση του Άαρχους

¹ Νόμοι, οδηγίες, Εκθέσεις της Ευρωπαϊκής επιτροπής, του ΥΠΕΘΟ , ΟΟΣΑ

RESUME

Le theme de ce devoir present est «L' acces a l' information sur l' environnement» en Europe et surtout dans l' Union Europeenne.

Au debut on presente la politique environnementale en Europe. A la suite on examine le role des organisations non gouvernementales et on analyse le rapport entre l' education environnementale et la participation active en matiere d' environnement.

On continue en presentant la base juridique de l' information sur l' environnement qui consiste a :

- La directive communautaire 90/313 pour l' acces libre a l' information sur l' environnement qui vise a assurer la liberte d' acces a l' information en matiere d' environnement
- La convention d' Aarhus(1998) sur l' acces a l' information, la participation du public au processus decisionnel et l' acces a la justice en matiere d' environnement, qui n' est pas encore en vigueur

Point strategique et resultat effectif de l' acces a l' information et la participation du public au processus decisionnel est la sensibilisation du public aux problemes environnementaux.

En conclusion, le sujet plus important pour l' evolution du droit de l' information sur l' environnement est la modification de la directive 90/313 et la ratification de la convention d' Aarhus.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση αποτελεί ένα βασικό δικαίωμα των πολιτών στη σύγχρονη κοινωνία και ένα σημαντικό εργαλείο για τη χάραξη μίας αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής που σέβεται το περιβάλλον και προωθεί τη βιώσιμη ανάπτυξη.

Προκειμένου να είναι αποτελεσματικές οι δημόσιες πολιτικές σε θέματα περιβάλλοντος πρέπει να έχουν ως συστατικό στοιχείο τη σωστή και πλήρη ενημέρωση του κοινού.

Οι πολίτες θα πρέπει να έχουν πρόσβαση σε όσο το δυνατόν περισσότερες πληροφορίες ώστε να μπορούν να παίρνουν υπεύθυνες αποφάσεις για τη ζωή τους και το περιβάλλον στο οποίο διαβιούν και κατ' επέκταση να ελέγχουν την κρατική δράση σε θέματα περιβάλλοντος.

Στην παρούσα εργασία γίνεται μία προσπάθεια αποτύπωσης της υφιστάμενης κατάστασης όσον αφορά την περιβαλλοντική πληροφόρηση στον κοινοτικό και ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο.

Ως προς τη δομή της η εργασία αποτελείται από τέσσερα κεφάλαια και ένα τελευταίο μέρος με κύριες παρατηρήσεις και συμπεράσματα.

Ειδικότερα, στο πρώτο κεφάλαιο επιχειρείται μία παρουσίαση της **περιβαλλοντικής πολιτικής** της Ευρωπαϊκής Ένωσης που περιλαμβάνει την ιστορική εξέλιξη της προστασίας του περιβάλλοντος τόσο στον Κοινοτικό όσο όμως και στο διεθνή και Ελληνικό χώρο.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναφορά στις **συμμετοχικές διαδικασίες** και την περιβαλλοντική πληροφόρηση και εξετάζεται **ο ρόλος των Μη Κυβερνητικών οργανώσεων**, της **περιβαλλοντικής εκπαίδευσης** και της τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται το **δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση** στον κοινοτικό και ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο μέσα από την παρουσίαση κυρίως δύο νομικών κειμένων(οδηγία 90/313 και Σύμβαση του Άαρχους.

Συγκεκριμένα στο κεφάλαιο αυτό γίνεται αναλυτική παρουσίαση των σκοπών και των στόχων της οδηγίας 90/313, καθώς και εκτίμηση των προβλημάτων που προέκυψαν ως προς την εφαρμογή της από τα κράτη-μέλη. Επίσης γίνεται παρουσίαση της Σύμβασης του Άαρχους και των νέων δεδομένων που εισαγάγει στην περιβαλλοντική πληροφόρηση και επιχειρείται μία συγκριτική της ανάλυση με την οδηγία 90/313.

Στο τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα δίκτυα πληροφόρησης για το περιβάλλον στην Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση με αναφορά στη λειτουργία, τους στόχους τους και τις προοπτικές εξέλιξης τους.

Τέλος παρατίθενται οι κύριες παρατηρήσεις και τα **συμπεράσματα** από την ανάλυση που προηγήθηκε στα προηγούμενα κεφάλαια και γίνονται κάποιες διαπιστώσεις για την περιβαλλοντική πληροφόρηση στον Κοινοτικό χώρο.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΩΝ

Ε.Ε	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Ε.Π	Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη
ΟΗΕ	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
ΟΟΣΑ	Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
Π.Ε	Περιβαλλοντική Εκπαίδευση
ΕΟΠ	Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος
ΕΚΣ	Εθνικά Κομβικά Σημεία
ΕΚΑ	Εθνικά Κέντρα Αναφοράς
ΕΘΚ	Ευρωπαϊκά Θεματικά Κέντρα
ΕΠΑ	Εθνικό Περιβαλλοντικό Δίκτυο
ΕΔΠΠ	Εθνικό Δίκτυο Πληροφοριών Περιβάλλοντος
EIONET	European Information and Observation Network

1. Η ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΩΣΗ²

Η ραγδαία υποβάθμιση του περιβάλλοντος τη δεκαετία του '70 κυρίως λόγω της ρύπανσης, της μείωσης των φυσικών πόρων και της συνακόλουθης ενεργειακής κρίσης έκανε έκδηλη την ανάγκη για νομοθετικές περιβαλλοντικές ρυθμίσεις τόσο στο διεθνή όσο και στον Κοινοτικό χώρο. Ταυτόχρονα έγινε αντιληπτό ότι τα περιβαλλοντικά προβλήματα αποτελούν στην ουσία τα συμπτώματα των καταναλωτικών προτύπων κατανάλωσης και συμπεριφοράς τα οποία πρέπει να επαναπροσδιορισθούν σε νέες βάσεις. Πρόκειται στην ουσία για τις φυσικές συνέπειες μίας κοινωνίας η οποία δεν αντιλαμβάνεται το πεπερασμένο των φυσικών πόρων του πλανήτη.

Η συνειδητοποίηση της περιβαλλοντικής προστασίας σήμερα στηρίζεται σε αναπροσανατολισμό του κυρίαρχου συστήματος αξιών με βάση την έννοια της «βιώσιμης ανάπτυξης». Πρόκειται για ένα νέο αναπτυξιακό μοντέλο όπου η «οικονομία παραμένει σημαντική αλλά εντάσσεται με ισοτιμία στα ανθρωπογενή συστήματα και τιθασεύεται με την προσγείωση της περιβαλλοντικής της εξάρτησης»³

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα δε μπορεί να αγνοήσει το μέγεθος των επιπτώσεων της ανθρώπινης δραστηριότητας στο περιβάλλον και προχωρά σταδιακά στην εδραίωση μίας περιβαλλοντικής πολιτικής και νομοθεσίας. Έτσι παρατηρείται ότι ενώ στις ιδρυτικές συνθήκες των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δεν υπήρχε καμία αναφορά στην προστασία του περιβάλλοντος, σήμερα πλέον το περιβάλλον τυγχάνει αξιοσημείωτης νομικής προστασίας κυρίως μέσω ενός πλήθους νομικών διατάξεων του παραγώγου Κοινοτικού Δικαίου.

Τα στάδια για τη διαδικασία καταστατικής αναγνώρισης της κοινοτικής περιβαλλοντικής προστασίας είναι η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη(1987), η Συνθήκη του Μάαστριχτ(1992) και η Συνθήκη του Άμστερνταμ(1997-99). Μέσα από αυτές τις συνθήκες παρατηρούμε την σταδιακή ανάδειξη της περιβαλλοντικής προστασίας και της Βιώσιμης ανάπτυξης σε βασικές πτυχές του Κοινοτικού δικαίου⁴.

² Με αναφορές στο διεθνές και στο ελληνικό πεδίο

³ Π Δεκλερής Μιχαήλ, Ο δωδεκάδελτος του περιβάλλοντος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή, 1996 σελ.35

⁴ Πατρώνος Πέτρος, σημειώσεις στο μάθημα «Περιβαλλοντική πολιτική και σχεδιασμός, ΕΣΔΔ, ΤΑΠΑ, 2000

1.1 Ιστορική εξέλιξη της προστασίας του περιβάλλοντος στον κοινοτικό χώρο

Αρχικά, η προστασία του περιβάλλοντος δε συνιστούσε αντικείμενο πολιτικής ή στόχων Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων δεδομένου ότι από την ίδρυση της η αποστολή της Κοινότητας(1957)⁵ εστιάζονταν στην ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων και στη δημιουργία και λειτουργία της Ενιαίας Αγοράς, αδιαφορώντας πλήρως για τις κοινωνικές παραμέτρους της ανάπτυξης.

Ένας από τους πρώτους βασικούς στόχους της Ευρωπαϊκής Ένωσης ήταν(και είναι) να «προάγει την αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη των οικονομικών δραστηριοτήτων στο σύνολο της Κοινότητας». Η ανάπτυξη πρέπει να είναι «σταθερή, διαρκής, μη πληθωριστική και σεβόμενη το περιβάλλον» και να οδηγεί στην δημιουργία μίας κοινής αγοράς. Κατά συνέπεια η προτεραιότητα δόθηκε στην οικονομική ανάπτυξη και μεγέθυνση χωρίς να γίνεται αναφορά σε αυτοτελή περιβαλλοντική πολιτική η οποία τη δεδομένη χρονική στιγμή(δεκαετία '60) μάλλον αποτελούσε εμπόδιο.

Στη δεκαετία του '70 η ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης και των πολιτικών φορέων σε παγκόσμιο επίπεδο για τη ραγδαία υποβάθμιση του περιβάλλοντος οδηγούν σε μία αντίστοιχη προβληματική και σε Κοινοτικό επίπεδο.

Η Ευρωπαϊκή Κοινότητα για πρώτη φορά εκδήλωσε την πρόθεση να ασχοληθεί με την προστασία του περιβάλλοντος τον Οκτώβριο το 1972 στη διάσκεψη κορυφής που συγκλήθηκε στο Παρίσι. Στη συγκεκριμένη διάσκεψη οι αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων αναγνώρισαν ότι στο πλαίσιο της οικονομικής ανάπτυξης και βελτίωσης της ποιότητας ζωής θα έπρεπε να δοθεί ιδιαίτερη προσοχή στο περιβάλλον. Στο πλαίσιο της συνόδου λήφθηκε απόφαση για ανάπτυξη μίας Κοινοτικής πολιτικής για το περιβάλλον. Συγκεκριμένα, δόθηκε η εντολή στα Κοινοτικά όργανα να επεξεργαστούν προτάσεις για την περιβαλλοντική πολιτική της Κοινότητας και να λάβουν τα απαραίτητα μέτρα προς αυτή την κατεύθυνση.

Αυτή η αναγνώριση της σημασίας που έχει το περιβάλλον για τη βιωσιμότητα της Κοινότητας αποτέλεσε το έναυσμα για την υλοποίηση του πρώτου προγράμματος

⁵ Η Ευρωπαϊκή Ένωση αποτελεί δημιούργημα της Συνθήκης του Μάαστριχ η οποία τέθηκε σε ισχύ την 1/10/1993 και μετεξέλιξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας η οποία ιδρύθηκε το 1957 με τις συνθήκες της Ρώμης

δράσης για το περιβάλλον, το οποίο ήταν το πρώτο κείμενο που καθόρισε το πλαίσιο της κοινοτικής πολιτικής για το περιβάλλον. Στη συνέχεια ακολούθησαν και άλλα μεσοπρόθεσμα προγράμματα που είχαν ως αποτέλεσμα τη έγκριση μίας σειράς οδηγιών⁶. Συγκεκριμένα, κατά τις δύο προηγούμενες δεκαετίες εφαρμόστηκαν τέσσερα κοινοτικά προγράμματα δράσεως για το περιβάλλον(1972-1992), τα οποία οδήγησαν στη θέσπιση 200 περίπου νομοθετικών πράξεων(κυρίως οδηγιών) που καλύπτουν μεταξύ άλλων τομείς όπως: τη ρύπανση της ατμόσφαιρας, των υδάτων και του εδάφους, τη διαχείριση των αποβλήτων, την περιβαλλοντική πληροφόρηση, την προστασία όσον αφορά τις χημικές ουσίες και τη βιοτεχνολογία, τις εκτιμήσεις των περιβαλλοντικών επιπτώσεων κ.α.

Το 1993 το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο ενέκρινε το 5ο πρόγραμμα δράσης(1992-2000) στον τομέα του περιβάλλοντος με πολύ φιλόδοξες προοπτικές και τίτλο: «στόχος η αειφορία», στο οποίο διακηρύσσεται ρητά ότι όλες οι κοινοτικές πολιτικές είναι αλληλεξαρτώμενες και ότι ο έσχατος περιοριστικός παράγοντας για τη συνεχή ανάπτυξη είναι το επίπεδο ανοχής του φυσικού περιβάλλοντος.

Το συγκεκριμένο πρόγραμμα ανέλαβε να οδηγήσει τη διαδικασία περιβαλλοντικής ενσωμάτωσης, παρεμβαίνοντας σε τομείς όπως η Βιομηχανία, η Ενέργεια, οι μεταφορές, η γεωργία και ο Τουρισμός, δεδομένου ότι το πρόγραμμα δεν αποβλέπει μόνο στην προστασία του περιβάλλοντος ως αυτοτελούς σκοπού αλλά και στο όφελος και την αειφορία των ίδιων των τομέων στους οποίους γίνεται η παρέμβαση. Επίσης το πέμπτο πρόγραμμα αφορά τα πιο σημαντικά περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η Ένωση σήμερα: κλιματολογικές αλλαγές, όξινη βροχή και μόλυνση της ατμόσφαιρας, εξάντληση των φυσικών πόρων και μείωση της βιοποικιλότητας, μείωση των υδάτινων πόρων, επιδείνωση του αστικού περιβάλλοντος, υποβάθμιση των παράκτιων ζωνών, όγκο των αποβλήτων, βιομηχανικούς κινδύνους.

Στο πλαίσιο της αναθεώρησης του 5ου προγράμματος δράσης (Απόφαση αριθμ. 2179/98/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και Συμβουλίου) η Κοινότητα τονίζει τη σημασία της **επικοινωνίας, της ενημέρωσης** και της κατάρτισης ως μέσων **ευαισθητοποίησης του κοινού** απέναντι στο πρόβλημα της βιώσιμης ανάπτυξης και

⁶Οι οδηγίες δεσμεύουν τα κράτη-μέλη ως προς το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα αλλά η επιλογή των μέσων και του τρόπου είναι αρμοδιότητα των κρατών.

την αλλαγή της συμπεριφοράς σε όλους τους τομείς της κοινωνίας. Με βάση αυτή τη λογική θέτει ως στόχο την **πρόσβαση στις πληροφορίες για την κατάσταση του περιβάλλοντος** και την πιστή εφαρμογή της κοινοτικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας καθώς επίσης και την **ενθάρρυνση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης** και κατάρτισης σε όλα τα επίπεδα.

Όσον αφορά το 6ο πρόγραμμα δράσης προτείνεται η χρησιμοποίηση δεικτών βιώσιμης ανάπτυξης η οποία θα οδηγήσει σε ποσοτικοποίηση των επιδιωκόμενων στόχων και σε μία πληρέστερη καταγραφή της υφιστάμενης κατάστασης. Με βάση τους δείκτες βιώσιμης ανάπτυξης θα υπάρχει πλέον η δυνατότητα καταγραφής και παρακολούθησης των αμιγώς οικονομικών δεικτών(ΑΕΠ, πληθωρισμός) σε συνδυασμό με την κατάσταση που επικρατεί στα πεδία του περιβάλλοντος(αέρας, ύδατα) καθώς και της κοινωνίας(επίπεδο υγείας, απασχόλησης).

Το ζήτημα της προστασίας του περιβάλλοντος στο κοινοτικό σύστημα αντιμετωπίστηκε και στις τρεις αναθεωρήσεις των ιδρυτικών συνθηκών: 1987 (Ε.Ε.Π), 1992 (Μάαστριχτ), 1997(Αμστερνταμ) μέσα από τις οποίες υπάρχει σταδιακή ανάδειξη της περιβαλλοντικής προστασίας και της βιώσιμης ανάπτυξης σε κύρια συνιστώσα της Κοινοτικής πολιτικής.

Η Ενιαία Ευρωπαϊκή Πράξη (Ε.Ε.Π) αποτέλεσε την τυπική νομική βάση του αυξανόμενου όγκου της περιβαλλοντικής νομοθεσίας. Η ουσιαστική συνεισφορά της Ε.Ε.Π στον τομέα προστασίας του περιβάλλοντος είναι η προσθήκη των άρθρων 130Π, 130Ρ ΚΑΙ 130Σ με τον τίτλο «Περιβάλλον» στην συνθήκη ΕΟΚ μέσω των οποίων το περιβάλλον αποκτά αυτοτελή νομική κατοχύρωση. Με βάση αυτά τα άρθρα αναγνωρίστηκε ρητά η αρμοδιότητα της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος και ορίστηκαν οι επιδιωκόμενοι ειδικοί στόχοι.

Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 130Π(παρ. 1) τέθηκαν οι ακόλουθοι στόχοι:

- Προστασία του περιβάλλοντος
- Προστασία της υγείας του ανθρώπου
- Συνετή και ορθολογική χρησιμοποίηση των φυσικών πόρων

Επιπρόσθετα, με το άρθρο 130 Π της Ε.Ε.Π «η δράση» της κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος στηρίζεται στις αρχές:

α) της προληπτικής δράσης

β) της επανόρθωσης των προσβολών κατά προτεραιότητα στην πηγή και

γ) ο «ρυπαίνων» πληρώνει»

Παρά τις προόδους που επέφερε η Ε.Ε.Π στην περιβαλλοντική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης οι περιβαλλοντικές ρυθμίσεις που εισήγαγε παρέμειναν εγκλωβισμένες και εμποτισμένες από μία στενή αναπτυξιακή λογική οικονομικής μεγέθυνσης.

Το επόμενο βήμα για την ενίσχυση της κοινοτικής προστασίας του περιβάλλοντος συντελέστηκε με την υπογραφή της συνθήκης του Μάαστριχτ.

Η **συνθήκη του Μάαστριχτ** (1992) επέφερε ορισμένες αλλαγές στους θεμελιώδεις κανόνες που είχε εισαγάγει στο κοινοτικό δίκαιο η Ε.Ε.Π.

Το περιβάλλον πλέον αντιμετωπίζεται ως κοινοτική πολιτική και όχι ως επιμέρους δράση. Η χρήση του όρου «πολιτική» αντί του όρου «δράση» που χρησιμοποιήθηκε στην Ε.Ε.Π αποτελεί ένα είδος αναβάθμισης⁷ της μέριμνας που επιφυλάσσεται στα ζητήματα του περιβάλλοντος. Επίσης πολύ σημαντική προσθήκη είναι η ενίσχυση του δεσμευτικού χαρακτήρα της **αρχής της ενσωμάτωσης** σύμφωνα με την οποία οι ανάγκες της προστασίας του περιβάλλοντος δεν αποτελούν απλώς συνιστώσα των άλλων κοινοτικών πολιτικών αλλά πρέπει να λαμβάνονται υπόψη κατά τη διαμόρφωση των κοινοτικών πολιτικών(άρθρο 130 Ρ παρ.2).

Ακόμα, υιοθετείται για πρώτη φορά η επιδίωξη επιπέδου προστασίας του περιβάλλοντος καθώς και η αρχή της προφύλαξης.

Η σημαντικότερη συνεισφορά της συνθήκης του Μάαστριχτ είναι ότι η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί πλέον κοινοτική πολιτική και αφομοιώνεται πλήρως στον καινούριο και διευρυμένο ρόλο της Ευρωπαϊκής Κοινότητας. Κατά συνέπεια έχουμε

⁷ Χρήστος Κορκόβελος, Η προστασία του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1997, σελ. 17

μία σύνδεση της αποστολής για το περιβάλλον με την γενικότερη αποστολή της Κοινότητας.

Η συνθήκη του Άμστερνταμ (1997) ανήγαγε τη βιώσιμη ανάπτυξη σε έναν από τους πρωταρχικούς σκοπούς της Ε.Ε. Η νέα συνθήκη ενίσχυσε σημαντικά την άποψη ότι η μελλοντική ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης πρέπει να βασίζεται στην αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης και σε υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος.

Μετά το Άμστερνταμ η κοινοτική πολιτική για το περιβάλλον φαίνεται να απεγκλωβίζεται από το όχημα της οικονομικής ανάπτυξης και καθίσταται αυτοτελής επιδίωξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας με γενική αποστολή. Το περιβάλλον ως έννομο αγαθό τοποθετείται ισότιμα με άλλα αντικείμενα (άρθρο 2ΣΕΚ) όπως η κοινωνική συνοχή, η ισότητα και η ανάπτυξη οικονομικών δραστηριοτήτων.

Στη συνθήκη του Άμστερνταμ τα άρθρα που αναφέρονται στο περιβάλλον είναι τα άρθρα 174-176 με τον τίτλο XIX (πρώην τίτλος XVI) «περιβάλλον».

Όσον αφορά τις αρχές της περιβαλλοντικής προστασίας δεν υπάρχει καμία διαφοροποίηση από τη συνθήκη του Μάαστριχτ. Πάντως το άρθρο 174 αποτελεί τη γνήσια περιβαλλοντική νομική βάση⁸ των Συνθηκών.

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι η συνθήκη του Άμστερνταμ⁹ επέφερε δύο σημαντικές αλλαγές που είναι:

- Απαίτηση για υψηλό επίπεδο περιβαλλοντικής προστασίας(άρθρο 174)
- Υποχρέωση ενσωμάτωσης¹⁰ της οικολογικής παραμέτρου στη χάραξη των κοινοτικών πολιτικών(άρθρο 6 ΣΕΚ)

Σε ότι αφορά τη διεθνή δράση της κοινότητας αυτή είναι επίσης σημαντική αν υπολογίσει κανείς ότι συμμετέχει σε περισσότερες από τριάντα διεθνείς συμβάσεις και

⁸ Πατρώνος Πέτρος, σημειώσεις στο μάθημα «Περιβαλλοντική πολιτική και σχεδιασμός», ΕΣΔΔ, ΤΑΠΑ, 2000

⁹ Σημειώνουμε με την ευκαιρία ότι η διαδικασία της συναπόφασης είναι η ειδική νομική βάση της λήψης αποφάσεων της κοινότητας για θέματα περιβάλλοντος

¹⁰ Η αρχή της ενσωμάτωσης συναρτάται άμεσα με την αρχή της αειφορίας δεδομένου ότι ενσωμάτωση και αειφορία αποτελούν τους δύο βασικούς άξονες της περιβαλλοντικής πολιτικής μετά τη θέση σε ισχύ της συνθήκης του Άμστερνταμ

παρέχει ενεργό υποστήριξη στις εργασίες διαφόρων διεθνών και περιφερειακών οργανισμών όπως η UNEP, ο ΟΗΕ, ο ΟΟΣΑ, και το Συμβούλιο της Ευρώπης¹¹.

1.2 Οι αρχές της περιβαλλοντικής προστασίας στην Ευρωπαϊκή ένωση

Οι αρχές στις οποίες στηρίζεται η πολιτική της Κοινότητας για τον τομέα του περιβάλλοντος πηγάζουν από τα άρθρα: 174 (ΣΕΚ), 6 (ΣΕΚ) και 5 (ΣΕΚ).

Στο πλαίσιο του συστήματος περιβαλλοντικής προστασίας της Κοινότητας τρεις γενικές αρχές έχουν μεγάλη σημασία για το περιβάλλον:

1. **η αρχή της ενσωμάτωσης** των περιβαλλοντικών παραμέτρων στις κοινοτικές πολιτικές (άρθρο 6 ΣΕΚ), σύμφωνα με την οποία το περιβάλλον παύει να είναι απλή παράμετρος και προάγεται σε κύρια συνιστώσα και των άλλων κοινοτικών πολιτικών.

Μέσω της αρχής της ενσωμάτωσης η περιβαλλοντική πολιτική ανάγεται από τη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Κοινότητα σε μία οριζόντια πολιτική. Πρόκειται για μια πολιτική που ενσωματώνεται σε όλες τις άλλες επιμέρους Κοινοτικές τομεακές πολιτικές για να καταστεί πιο αποτελεσματική η προστασία του περιβάλλοντος και ο έλεγχος της περιβαλλοντικής δράσης¹².

2. **Η αρχή της επικουρικότητας**, (άρθρο 5ΣΕΚ) η οποία αφορά την κατανομή αρμοδιοτήτων μεταξύ της Ε. Ε και των κρατών μελών όσον αφορά περιβαλλοντικά ζητήματα. Σύμφωνα με την αρχή αυτή «η Κοινότητα δε διαθέτει τεκμήριο αρμοδιότητας για θέματα που άπτονται του περιβάλλοντος αλλά επεμβαίνει όταν το έννομο αυτό αγαθό διασφαλίζεται με μεγαλύτερη επιτυχία με τη δική της δράση και όχι από εκείνη των κρατών μελών»¹³. Η αρχή αυτή συνιστά έκφραση της αποκέντρωσης και της δημοκρατικής αρχής. Εντούτοις η τάση που παρατηρείται είναι μία συγκέντρωση αρμοδιοτήτων στα όργανα της Ένωσης και στην ουσία μία ιδιαίτερα εκτεταμένη αρμοδιότητα για θέματα περιβάλλοντος ενώ τα κράτη μέλη συχνότατα ακολουθούν τους κανόνες που προωθεί η Κοινότητα.

¹¹ Τσάλτας Ι. Γρηγόρης- Γρηγορίου Παναγιώτης, Κοινοτικές στρατηγικές για το περιβάλλον, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1994, σελ. 146

¹² Η διαδικασία ενσωμάτωσης ξεκίνησε από τους τομείς της Γεωργίας, της Ενέργειας, των Μεταφορών και επεκτάθηκε στους τομείς της Βιομηχανίας της Ενιαίας Αγοράς και της αναπτυξιακής βοήθειας. Ακολουθούν τα Συμβούλια Αλιείας, Γενικών Υποθέσεων και Ecofin.

¹³ Δελλής, Κοινοτικό Δίκαιο Περιβάλλοντος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα -Κομοτηνή 1998 σελ.51

3. **Η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης**(άρθρο 2 ΣΕΕ και 2 ΣΕΚ), σύμφωνα με την οποία οι οικονομικές δραστηριότητες πρέπει να εναρμονίζονται με τα περιβαλλοντικά δεδομένα ώστε να μην υπάρχει κατασπατάληση των φυσικών πόρων και κατά αυτόν τον τρόπο να μην εκτίθεται σε κίνδυνο η ικανοποίηση των αναγκών των μελλοντικών γενεών¹⁴ και ταυτόχρονα να προάγουν την κοινωνική συνοχή¹⁵. Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης επηρεάζει πλέον πολλές πτυχές της πολιτικής της Ε.Ε (πολιτική μεταφορών, ανάπτυξη αγροτικών περιοχών, ενεργειακή πολιτική) κ.α.

Η κυρίαρχη περιβαλλοντική διάσταση της έννοιας της βιώσιμης ανάπτυξης¹⁶ συνιστά ένα εξ' ορισμού βασικό στοιχείο νομιμοποίησης της σε παγκόσμιο επίπεδο. Η κρισιμότητα δε του κριτηρίου της περιβαλλοντικής προστασίας δεν μπορεί να αμφισβητηθεί σε οποιοδήποτε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό περιβάλλον¹⁷.

Οι ειδικότερες αρχές στις οποίες στηρίζεται η πολιτική της Κοινότητας στον τομέα του περιβάλλοντος(άρθρο 174 ΣΕΚ) είναι οι ακόλουθες:

- **Αρχή της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης**, σύμφωνα με την οποία οι προσβολές στο περιβάλλον θα πρέπει να αποφεύγονται εκ των προτέρων. Η **αρχή της πρόληψης** επιτάσσει σε επίπεδο σχεδιασμού και προγραμματισμού τη λήψη προληπτικών μέτρων και αποβλέπει στην αποτροπή περιβαλλοντικής προσβολής πριν την εμφάνιση της, δεδομένου ότι η προληπτική αντιμετώπιση είναι πιο αποτελεσματική από ότι η κατασταλτική, καθώς οι δραστηριότητες μπορεί να

¹⁴ Η βιώσιμη ή αιφόρος ανάπτυξη μπορεί απλά να οριστεί ως η «συμβατή , η φιλική προς το περιβάλλον ανάπτυξη και συνδέεται με το ζήτημα της διαχείρισης των πόρων του πλανήτη. Η αιφορική διαχείριση βρίσκεται σε αρμονία με την περιβαλλοντική προστασία, τόσο από ποσοτική όσο και από ποιοτική άποψη αφού στόχος της είναι η χρήση των πόρων μέχρι το σημείο αντοχής τους».(Γ. Σιούτη, «Βιώσιμη ανάπτυξη και προστασία περιβάλλοντος», Περιφερειακή ανάπτυξη, χωροταξία και περιβάλλον στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης, Τόμος III, Τόπος, Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών, σλ.43-50

¹⁵ Η οποία αποτελεί βασικό συστατικό της Βιώσιμης ανάπτυξης σε κοινοτικό επίπεδο

¹⁶ Πολύ σημαντικό ρόλο στη διεθνή πολιτική διαχείρισης του περιβάλλοντος διαδραματίζει και ο **ΟΟΣΑ** ο οποίος τις τελευταίες δεκαετίες έχει στρέψει το ενδιαφέρον του στον τομέα του περιβάλλοντος. Στο πλαίσιο των ενεργειών του προωθεί την οικο-αποδοτικότητα και έχει θέσει σε εφαρμογή ένα τριετές οριζόντιο πρόγραμμα δράσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Παράλληλα ο ΟΟΣΑ παρακολουθεί τις περιβαλλοντικές επιδόσεις των κρατών μελών του μέσω της διενέργειας εκθέσεων.

¹⁷ Δελλαδέτσημας Μ. Παύλος, «Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, ο σχεδιασμός του χώρου και η περίπτωση της Ελλάδας», Τόπος, Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών 12/97, σελ. 34

έχουν και μη αναστρέψιμα αποτελέσματα για το περιβάλλον. Επιπρόσθετα η **αρχή της προφύλαξης** εισηγείται ένα είδος επιφυλακής που επιβάλλει μέτρα και ενέργειες προφύλαξης ακόμα και όταν δεν υπάρχουν επαρκείς και ασφαλείς επιστημονικές γνώσεις γύρω από ενδεχόμενους κινδύνους και δυσμενείς επιπτώσεις διαφόρων έργων και δραστηριοτήτων.¹⁸ Επίσης η πρόληψη βρίσκεται σε άμεση συνάρτηση με τη επαρκή πρόσβαση του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφόρηση(οδηγία 90/313) δεδομένου ότι μόνο αν υπάρχει γνώση για τους πιθανούς περιβαλλοντικούς κινδύνους μπορεί να υπάρξει και συνειδητοποίηση για προληπτική υπεράσπιση του περιβάλλοντος.

- **Η αρχή της επανόρθωσης των καταστροφών του περιβάλλοντος κατά προτεραιότητα στην πηγή**, σύμφωνα με την οποία η δυσμενής επίδραση κάθε δραστηριότητας στο περιβάλλον πρέπει να περιορίζεται στην πηγή της ρύπανσης όπου είναι απαραίτητο να γίνεται και η καταπολέμηση της πριν διαχυθεί σε ευρύτερο χώρο. Η αρχή αυτή έχει εφαρμογή και σε περιπτώσεις διασυνοριακών ρυπάνσεων καθώς και μεταφοράς επικίνδυνων υλικών ή διαχείρισης αποβλήτων.
- η αρχή «**ο ρυπαίνων πληρώνει**», σύμφωνα με την οποία αυτός που προξενεί ρύπανση πρέπει να γνωρίζει εκ των προτέρων ότι θα φέρει τα βάρη της επανόρθωσης και όχι το κοινωνικό σύνολο έτσι ώστε ο ρυπαντής να λαμβάνει τα αναγκαία προληπτικά μέτρα. Η επιβολή οικονομικής επιβάρυνσης σε αυτόν που προκαλεί περιβαλλοντική βλάβη στηρίζεται στη λογική ότι κατά αυτόν τον τρόπο οι επιχειρηματίες αποκτούν το απαραίτητο κίνητρο για αναζήτηση «καθαρών τεχνολογιών» και τεχνολογιών λιγότερο ρυπογόνων. Η αρχή αυτή αποτελεί τη δικαιολογητική βάση για επιβολή ειδικών φορολογικών ή άλλων οικονομικών επιβαρύνσεων(περιβαλλοντική φορολογία)

¹⁸ Χ. Κορκόβελος, Η προστασία του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1997 σελ.18

1.3 Το δικαίωμα στο περιβάλλον

Στα νομικά κείμενα της Ε.Ε το δικαίωμα στο περιβάλλον αναφέρεται με γενικούς όρους και με κάποια ασάφεια εμφανίζοντας «περισσότερο το χαρακτήρα μίας φιλοσοφικής έννοιας παρά την αντικειμενικότητα ενός νομικού όρου»¹⁹.

Σε αντίθεση με άλλα δικαιώματα όπως η ελευθερία, η ισότητα, η ιδιοκτησία τα οποία έχουν συγκεκριμένο εννοιολογικό περιεχόμενο το δικαίωμα στο περιβάλλον δεν έχει αυτοτελή υπόσταση αλλά κατακερματίζεται σε πολλές επιμέρους παραμέτρους που το προσδιορίζουν, προκειμένου να υπάρχει ολοκληρωμένη προσέγγιση της έννομης προστασίας του.

Τα στοιχεία τα οποία συνθέτουν την έννοια του δικαιώματος στο περιβάλλον αφορούν αφενός την εξασφάλιση των φυσικών βάσεων της ζωής, χωρίς την ύπαρξη των οποίων η ζωή θα απειλούνταν και την ποιότητα της ζωής, δηλαδή την ανάπτυξη των ανθρώπινων ικανοτήτων προς το συμφέρον του ατόμου και του συνόλου, και αφετέρου το ίδιο το περιβάλλον ως έννομο αγαθό και αξία αυτοτελή²⁰. Με βάση τα προηγούμενα θα μπορούσαμε να προσδιορίσουμε το δικαίωμα στο περιβάλλον ως το δικαίωμα του ατόμου για δημιουργία, διατήρηση και αποκατάσταση συνθηκών, οι οποίες εξασφαλίζουν τη ζωή, την υγεία, την ποιότητα της ζωής και το ίδιο το περιβάλλον ως αγαθό προς προστασία.

Αν θεωρήσουμε ότι υπάρχουν τρεις γενιές δικαιωμάτων²¹ το δικαίωμα στο περιβάλλον έχει στοιχεία και από τις τρεις γενιές διότι πολλές φορές εμφανίζει στοιχεία τόσο με ατομική και πολιτική όσο και κοινωνική διάσταση.

Το δικαίωμα στο περιβάλλον είναι ωστόσο τόσο γενικό που δε διαμορφώνει καθαρή υπόσταση καθώς δεν παρουσιάζει σαφήνεια ως προς τον ορισμό του. Τα αίτια αυτού του νοηματικού κενού μπορούν να αναζητηθούν καταρχήν στο ότι η «ιδέα της προστασίας του περιβάλλοντος είναι άρρηκτα συνυφασμένη με τη διατύπωση ποιοτικών και ποσοτικών προδιαγραφών που δεν ισχύουν για όλους». Δηλαδή το ποιοτικό επίπεδο του περιβάλλοντος στο οποίο προσβλέπει η έννομη τάξη δεν είναι πάντα δεδομένο.

¹⁹ Δελλής, Κοινοτικό Δίκαιο Περιβάλλοντος Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα -Κομοτηνή 1998, σελ.252

²⁰ Σιούτη Γλυκερία, Δίκαιο Περιβάλλοντος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα -Κομοτηνή 1993, σελ.31

²¹ Την πρώτη γενιά δικαιωμάτων αποτελούν τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, τη δεύτερη τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα και την τρίτη τα λεγόμενα δικαιώματα αλληλεγγύης

Επίσης ένα πολύ σημαντικό στοιχείο είναι η διαφορετική πολιτισμική αξία που έχει για κάθε κράτος μέλος το περιβάλλον.

Ο απεγκλωβισμός του δικαιώματος στο περιβάλλον από τη γενική και αφηρημένη θεώρηση του είναι θέμα πολιτικής βούλησης και τόλμης δεδομένου ότι πολύ λίγα νομικά συστήματα έχουν εισάγει ένα αυτοτελές δικαίωμα στο περιβάλλον.

Εκείνο που απομένει ως εναλλακτική προσέγγιση είναι η κατοχύρωση δικαιωμάτων διαδικαστικής φύσης μέσω των οποίων δίνεται η δυνατότητα στον πολίτη να συμμετέχει στο έργο της περιβαλλοντικής προστασίας.

Τέτοιου είδους δικαιώματα είναι το δικαίωμα στην πληροφόρηση, το δικαίωμα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων καθώς και το δικαίωμα αναζήτησης ένδικης προστασίας σε περίπτωση που τα προηγούμενα δικαιώματα δε γίνονται σεβαστά από τις δημόσιες αρχές²². Τα παραπάνω δικαιώματα είναι σκόπιμο να ειπωθούν μέσα από τον κλασσικό διαχωρισμό μεταξύ ατομικών, πολιτικών και κοινωνικών δικαιωμάτων διότι περιλαμβάνουν στοιχεία και από τις τρεις γενιές δικαιωμάτων²³.

Όσον αφορά το πρώτο δικαίωμα, αυτό συνδέεται άμεσα με τη δυνατότητα αναζήτησης πληροφοριών και ενημέρωσης από τις δημόσιες αρχές σχετικά με την κατάσταση του περιβάλλοντος, και με δραστηριότητες και έργα που έχουν άμεσες ή έμμεσες επιπτώσεις στο περιβάλλον.

Το δεύτερο δικαίωμα είναι το δικαίωμα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων και έχει σχέση με τη δυνατότητα που έχει ο πολίτης να διατυπώνει τη γνώμη του και να παίρνει ενεργά μέρος στη λήψη αποφάσεων για έργα και δραστηριότητες που ίσως έχουν μη αναστρέψιμα αποτελέσματα για το περιβάλλον. Για την «υλοποίηση του δικαιώματος αυτού είναι απαραίτητη η θέσπιση ειδικών διαδικασιών στο πλαίσιο των οποίων οι ενδιαφερόμενοι πολίτες μπορούν να διατυπώνουν τη γνώμη τους και σε περίπτωση που αυτή δε γίνει δεκτή το όργανο που έχει την αποφασιστική αρμοδιότητα είναι υποχρεωμένο να αιτιολογήσει την επιλογή του να αποκλίνει από την λαϊκή βούληση»²⁴

²² Βλέπε Σύμβαση του Άαρχους, κεφ, 3.6

²³ Η δυνατότητα συμμετοχής στη λήψη αποφάσεων και η πρόσβαση στις πληροφορίες είναι καταρχήν πολιτικά δικαιώματα, έχουν όμως και κοινωνική διάσταση.

²⁴ Δελλής Γεώργιος, Κοινοτικό Δίκαιο Περιβάλλοντος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα -Κομοτηνή 1998, σελ. 254

Το τρίτο δικαίωμα είναι το δικαίωμα προσφυγής στη δικαιοσύνη και αφορά τη δυνατότητα αναζήτησης ένδικης προστασίας σε περίπτωση που τα προηγούμενα δικαιώματα δε γίνονται σεβαστά από τις δημόσιες αρχές.

1.4 Το περιβάλλον στα διεθνή κείμενα

Σε διεθνές επίπεδο δύο νομικά κείμενα θεωρούνται σταθμοί στην ιστορία του Διεθνούς Δίκαιου Περιβάλλοντος από την άποψη ότι προσφέρουν ένα σημαντικό αριθμό αρχών σε παγκόσμιο επίπεδο για το περιβάλλον, με στόχο τη μελλοντική τους πρακτική εφαρμογή. Πρόκειται για τη **διακήρυξη της Στοκχόλμης το 1972 και τη διακήρυξη του Ρίο το 1992.**²⁵

Οι δύο αυτές συνδιασκέψεις υπό την αιγίδα του ΟΗΕ αποτέλεσαν τις μεγαλύτερες προσπάθειες διερεύνησης των παραμέτρων που οδηγούν στην περιβαλλοντική υποβάθμιση του πλανήτη και της υιοθέτησης συγκεκριμένων μέτρων για τη διαχείριση και προστασία του περιβάλλοντος.

Ειδικότερα, η Διακήρυξη της Στοκχόλμης είναι ένα κείμενο «που ενσωμάτωνε τις φιλοδοξίες των λαών του πλανήτη για ένα καλύτερο περιβάλλον» χωρίς όμως να επιβάλλει συγκεκριμένες υποχρεώσεις στις κυβερνήσεις για την εκπλήρωση αυτών των φιλοδοξιών.

Στο πλαίσιο της συγκεκριμένης Συνδιάσκεψης υιοθετήθηκαν δύο κείμενα: α) η διακήρυξη αρχών για το περιβάλλον και β) το πλάνο δράσης για το περιβάλλον.

Παρόλο ότι δεν έχει δεσμευτικό χαρακτήρα, η Διακήρυξη της Στοκχόλμης θεωρείται ως ο θεμέλιος λίθος του σύγχρονου Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου. Πολύ σημαντική είναι η αρχή 1 της διακήρυξης σύμφωνα με την οποία *«ο άνθρωπος έχει το θεμελιώδες δικαίωμα στην ελευθερία, στην ισότητα και στις επαρκείς συνθήκες ζωής σε ένα περιβάλλον τέτοιας ποιότητας που θα του επιτρέπει να ζει με αξιοπρέπεια και ευημερία»*. Παρόλη την ασάφεια της διατύπωσης γίνεται αντιληπτή η αναγνώριση ορισμένων ατομικών δικαιωμάτων σχετικών με την περιβαλλοντική προστασία.

Ιδιαίτερη μνεία πρέπει να γίνει και στην αρχή 21 που αναφέρεται στην θεμελιώδη αρχή της κρατικής ευθύνης για διασυνοριακές βλάβες και έχει ενσωματώσει στοιχεία δεσμευτικού δικαίου. Ο εθιμικός αυτός κανόνας περιγράφει τα περιβαλλοντικά όρια

²⁵Τσάλτας Γρηγόρης, «ΟΗΕ και Περιβάλλον» σελ.383, Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής, Ελληνική Εταιρεία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών σχέσεων, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης

της εθνικής κυριαρχίας και κατ' αυτόν τον τρόπο θέτει υπό έλεγχο την επιδίωξη οικονομικής μεγέθυνσης και ανάπτυξης των κρατών.

Συνεπώς, η Διακήρυξη της Στοκχόλμης αποτέλεσε τη βάση για την επακόλουθη ανάπτυξη του Διεθνούς Περιβαλλοντικού Δικαίου διαμέσου της σύναψης πολυάριθμων διμερών και πολυμερών συνθηκών και της υιοθέτησης και άλλων νομικά δεσμευτικών κειμένων. Πολλές αρχές και ιδέες που για πρώτη φορά κατεγράφησαν στη Διακήρυξη της Στοκχόλμης ενσωματώθηκαν στη συνέχεια όχι μόνο στα προοίμια των διεθνών περιβαλλοντικών συνθηκών αλλά και σε συγκεκριμένες δεσμευτικές διατάξεις καθώς επίσης και στα συντάγματα ή άλλες διατάξεις του εσωτερικού δικαίου διαφόρων κρατών.

Όσον αφορά την **Συνδιάσκεψη του Ρίο** (1992) αυτή πραγματοποιήθηκε σε μία χρονική περίοδο όπου η διεθνής κοινότητα ενεργοποιείται πλέον σε περιβαλλοντικά θέματα καθώς συνειδητοποιεί τις πραγματικές διαστάσεις της φτώχειας, της πείνας του αναλφαριθμητισμού και την παράλληλη και συνεχή φθορά και βλάβη των οικοσυστημάτων του πλανήτη.

Η συνδιάσκεψη του Ρίο υιοθέτησε πέντε σημαντικά κείμενα εκ των οποίων τα δύο είναι δεσμευτικά.²⁶ Πρόκειται για τη **σύμβαση για τη βιοποικιλότητα** και τη **σύμβαση πλαίσιο για την αλλαγή του κλίματος**. Τα μη δεσμευτικού χαρακτήρα κείμενα είναι η **Διακήρυξη για το Περιβάλλον και την ανάπτυξη**, η **Agenda 21** που αποτελεί το πρόγραμμα δράσης για την υλοποίηση των Αρχών της Διακήρυξης και η **δήλωση Αρχών για την προστασία και ανάπτυξη των δασών**. Δημιουργείται επίσης και ένας νέο διεθνές όργανο «Η Επιτροπή για τη βιώσιμη ανάπτυξη (UN Commission on Sustainable Development), στην οποία τα κράτη μέλη αναφέρονται ετήσια ως προς την πρόοδο που σημειώνουν σε σχέση με την επίτευξη των στόχων βιωσιμότητας.

Η διακήρυξη του Ρίο δεν επιβεβαιώνει με σαφή τρόπο την ύπαρξη ενός ανθρώπινου δικαιώματος σε ένα βιώσιμο περιβάλλον (όπως στη διακήρυξη της Στοκχόλμης) ούτε περιέχει στοιχεία που θα μπορούσαν να αποτελέσουν τη βάση για μια διεθνή νομική αρχή ως προς αυτό το ζήτημα.

²⁶ Σε αντίθεση με την Συνδιάσκεψη της Στοκχόλμης όπου δεν υπήρχαν κείμενα υποχρεωτικού χαρακτήρα

Σύμφωνα με την αρχή 1 της Διακήρυξης του Ρίο οι άνθρωποι «δικαιούνται μιας υγιούς και παραγωγικής ζωής σε αρμονία με τη φύση» κάτι που αποτελεί μία έμμεση αναφορά στην ιδέα ενός δικαιώματος στην περιβαλλοντική προστασία.

Η βασική έννοια που διαποτίζει την Διακήρυξη του Ρίο είναι η «αιφόρος ανάπτυξη» η οποία έχει χρησιμοποιηθεί σε πολλές διεθνείς πολιτικές και νομικές συζητήσεις για περιβαλλοντικά θέματα από τα μέσα της δεκαετίας του '80. Αξίζει να αναφερθούμε στον ορισμό της Αειφόρου ανάπτυξης από την Έκθεση της Διεθνούς Επιτροπής για το περιβάλλον και την ανάπτυξη (Έκθεση Brundland): «Αειφόρος είναι η ανάπτυξη που ικανοποιεί τις ανάγκες του παρόντος χωρίς να θέτει σε κίνδυνο την ικανότητα των μελλοντικών γενεών να ικανοποιήσουν δικές τους ανάγκες».

Η Διακήρυξη του Ρίο υπογραμμίζει πάντως και τη σημασία της πρόσβασης στις πληροφορίες και στη δικαιοσύνη στον τομέα του περιβάλλοντος.

Στη Διακήρυξη δηλώνεται εξάλλου ότι τα κράτη μέλη πρέπει να ενθαρρύνουν την ευαισθητοποίηση του κοινού παρέχοντας σε αυτό όσο γίνεται μεγαλύτερη πληροφόρηση και να εξασφαλίζουν επιπλέον ουσιαστική πρόσβαση στη δικαιοσύνη²⁷.

Συγκεκριμένα, η **αρχή 10 της Διακήρυξης** αφορά τη συμμετοχή των πολιτών στη λήψη αποφάσεων και στο δικαίωμα τους να έχουν πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφόρηση.

Ειδικότερα, η αρχή αυτή διακηρύσσει ότι «τα περιβαλλοντικά θέματα αντιμετωπίζονται καλύτερα με τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων πολιτών στο σχετικό επίπεδο».

Η δεύτερη πρόταση της Αρχής 10, ασχολείται με περισσότερες λεπτομέρειες με την πρόσβαση στην πληροφόρηση και με το δικαίωμα συμμετοχής διατυπωμένη ως δήλωση ατομικών δικαιωμάτων. Η πρόταση αυτή ορίζει ότι *«στο εθνικό επίπεδο κάθε ιδιώτης πρέπει να έχει κατάλληλη πρόσβαση στην πληροφόρηση σχετικά με το περιβάλλον που έχουν στην κατοχή τους οι δημόσιες αρχές, συμπεριλαμβανομένης της πληροφόρησης για επικίνδυνες ουσίες και δραστηριότητες μέσα στις τοπικές κοινωνίες καθώς και την ευκαιρία να συμμετέχει στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων»*.

²⁷ Η ιδέα αυτή υιοθετήθηκε επίσης και από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο.

Παρόλο αυτά δεν κατοχυρώνεται δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση και δεν είναι πάντως σαφή από νομικής άποψης τα όρια αυτής της πληροφόρησης.

Εκτός από τα δύο διεθνή κείμενα που αναφέρθηκαν ένα πρόσφατο διεθνές κείμενο για το περιβάλλον είναι και η **Υπουργική διακήρυξη του Μάλμο**²⁸ η οποία αναγνωρίζει ότι η υποβάθμιση του περιβάλλοντος οφείλεται σε οικονομικά και κοινωνικά προβλήματα και κυρίως στα μη βιώσιμα καταναλωτικά πρότυπα παραγωγής και ανάπτυξης. Επίσης αναγνωρίζει τη μεγάλη σημασία που μπορεί να δοθεί στην κοινωνία των πολιτών και το ρόλο που μπορεί να διαδραματίσουν στην προστασία του περιβάλλοντος οι μη κυβερνητικές οργανώσεις.

1.5 Η περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα και οι φορείς άσκησης της

Καταρχήν πρέπει να σημειωθεί ότι οι ενωσιακές καταστατικές ρυθμίσεις για την προστασία του περιβάλλοντος ενδυναμώνουν σημαντικά τα εθνικά περιβαλλοντικά συστήματα.

Στην Ελλάδα, το Σύνταγμα του 1975 περιέχει άρθρο σχετικά με τη προστασία του περιβάλλοντος. Ειδικότερα, σύμφωνα με το υπό αναθεώρηση άρθρο 24 παρ. 1 «καθένας έχει το δικαίωμα στην προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος καθώς και το δικαίωμα στη διασφάλιση και ποιότητα ζωής».

Επίσης, η έννοια της «αιεφόρου ανάπτυξης» έχει αναγνωριστεί επίσημα από το Συμβούλιο της Επικρατείας και έχει γίνει προστατευόμενη αρχή σύμφωνα με την Ελληνική νομοθεσία.

Η νομοθεσία που αποτελεί τη βάση του διοικητικού πλαισίου για τη προστασία του περιβάλλοντος στην Ελλάδα χρονολογείται περίπου στη δεκαετία του '70, δεκαετία που και σε διεθνές επίπεδο αναγνωρίζεται ότι η χωρίς όρια οικονομική ανάπτυξη δεν μπορεί να αποτελεί το μοναδικό στόχο της πολιτικής των κρατών. Το βασικό σύνθημα συνοψίζεται στην ανάγκη η ανάπτυξη και η συνακόλουθη οικονομική μεγέθυνση να παίρνουν υπόψη τον άνθρωπο και το περιβάλλον. Αυτή η «αναγκαστική» ιδεολογική στροφή στις νομοθεσίες των κρατών και στους κανόνες δικαίου αντικατοπτρίζεται και

στην εξέλιξη της Ελληνικής περιβαλλοντικής πολιτικής. Εξάλλου δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι την ίδια εποχή (1979-80) η Ελλάδα εντάσσεται στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα.

Τα σημαντικότερα στάδια εξέλιξης της Ελληνικής περιβαλλοντικής νομοθεσίας είναι τα ακόλουθα:

- Η καθιέρωση του περιβάλλοντος ως έννομου αγαθού μέσα από συνταγματικές ρυθμίσεις. Ειδικότερα σύμφωνα με το άρθρο 24, παρ.1(στο Σύνταγμα του 1975), «η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του κράτους. Για τη διαφύλαξη του το κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα.».
- Η ψήφιση του Ν. 360/76 «Περί χωροταξίας και περιβάλλοντος» που καθόρισε το «φυσικό και πολιτιστικό περιβάλλον» προβλέποντας παράλληλα στην προστασία του και στη δημιουργία του Εθνικού Συμβουλίου Χωροταξίας και Περιβάλλοντος (ΕΣΧΠ) με στόχο το συντονισμό των κρατικών φορέων που ήταν υπεύθυνοι για την άσκηση περιβαλλοντικής πολιτικής. Ο συγκεκριμένος νόμος λειτουργεί ως καταρχήν νομοθετική βάση της Ελληνικής περιβαλλοντικής πολιτικής και καθορίζει όρους όπως το περιβάλλον, η προστασία του περιβάλλοντος, η ρύπανση, τα απόβλητα κ.α.
- Η ίδρυση το 1980 του Υπουργείου Χωροταξίας Οικισμού και Περιβάλλοντος (ΥΧΟΠ) με βάση το Ν. 1032/80, το οποίο ήταν πλέον υπεύθυνο για την περιβαλλοντική, πολεοδομική και οικιστική πολιτική με μία σταδιακή συγκέντρωση των αρμοδιοτήτων σε αυτό. Αργότερα, το 1985 με βάση το Ν. 1558/85 το ΥΧΟΠ ενώθηκε με το Υπουργείο Δημοσίων έργων και προέκυψε το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ) το οποίο «αποτελεί τον οργανωτικό και διοικητικό κορμό της προστασίας του περιβάλλοντος».²⁹
- η δημιουργία ολοκληρωμένου νομικού πλαισίου για το περιβάλλον με την ψήφιση του Ν.1650/86 *«για την προστασία του περιβάλλοντος»* με σκοπό *«τη θέσπιση θεμελιωδών κανόνων ...για την προστασία του περιβάλλοντος έτσι ώστε ο άνθρωπος*

²⁸ Υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της διάσκεψης των Υπουργών Περιβάλλοντος των χωρών του ΟΗΕ, που πραγματοποιήθηκε στην Σουηδία(2000) υπό την αιγίδα του UNEP

²⁹ Γιαννακούρου Γεωργία, Σημειώσεις: «Νομικό πλαίσιο και φορείς προστασίας περιβάλλοντος στην Ελλάδα», Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών σπουδών «Περιβαλλοντικός σχεδιασμός Πόλεων, Έργων και κτιρίων», Μάιος 1999, σελ. 33

ως άτομο και μέλος του κοινωνικού συνόλου να ζει σε ένα υψηλής ποιότητας περιβάλλον μέσα στο οποίο να προστατεύεται η υγεία του και να ευνοείται η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του». Η προστασία του περιβάλλοντος θεωρείται ρητά ως αναπόσπαστο μέρος της αναπτυξιακής διαδικασίας και πολιτικής. Στον νόμο αυτό για πρώτη φορά απαιτείται η εκπόνηση μελέτης περιβαλλοντικών επιπτώσεων για κάποια έργα.

Επιπλέον ο Ν. 1650/86 προέβλεπε την ίδρυση ενός Ενιαίου Φορέα Περιβάλλοντος (ΕΦΟΠ)³⁰ με πολύ φιλόδοξες προοπτικές και συγκεκριμένα «επιτελικές, συντονιστικές και τεχνογνωστικές λειτουργίες στον τομέα του περιβάλλοντος»³¹, ο οποίος όμως δεν τελικά δεν ενεργοποιήθηκε.

- Η ψήφιση του Ν. **2742/99** για το χωροταξικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη με σκοπό τη *«θεσμοθέτηση νέων διαδικασιών και μέσων άσκησης χωροταξικού σχεδιασμού που προωθούν την αειφόρο και ισόρροπη ανάπτυξη και κατοχυρώνουν την παραγωγική και κοινωνική συνοχή, διασφαλίζουν την προστασία του περιβάλλοντος στο σύνολο του εθνικού χώρου... και ενισχύουν τη θέση της χώρας στο διεθνές και ευρωπαϊκό πλαίσιο»*

Όσον αφορά τη διοικητική υποστήριξη της περιβαλλοντικής πολιτικής αυτή είναι ιεραρχημένη σε τρία επίπεδα(κεντρικό, περιφερειακό, τοπικό) με βάση το αποκεντρωμένο σύστημα.

Σε κεντρικό επίπεδο το ΥΠΕΧΩΔΕ αποτελεί τον κυρίως καθ' ύλη αρμόδιο φορέα για θέματα εκπόνησης και εφαρμογής της περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ελλάδα. Το ΥΠΕΧΩΔΕ συνεργάζεται με τις Περιφέρειες, καθώς και τους ΟΤΑ α' και β' βαθμού (Νομαρχίες, Δήμους και κοινότητες).

Οι αρμοδιότητες του κεντρικού Υπουργείου περιλαμβάνουν μεταξύ άλλων:

- τη δημιουργία και θέσπιση κατευθυντήριων γραμμών και πολιτικών για την προστασία του περιβάλλοντος
- τη διαχείριση και τον συντονισμό των προσπαθειών για την εφαρμογή τους και την εξασφάλιση της συμμόρφωσης με τις σχετικές κείμενες διατάξεις

³⁰ Άρθρο 25

³¹ Γιαννακούρου Γεωργία, Σημειώσεις: «Νομικό πλαίσιο και φορείς προστασίας περιβάλλοντος στην Ελλάδα», Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών σπουδών «Περιβαλλοντικός σχεδιασμός Πόλεων, Έργων και κτιρίων», Μάιος 1999, σελ. 34

Εκτός από το ΥΠΕΧΩΔΕ υπάρχει μεγάλος αριθμός άλλων υπουργείων³² και φορέων με συναρμοδιότητες σε θέματα περιβάλλοντος οι οποίοι παίζουν παράλληλα σημαντικό ρόλο στην εφαρμογή της περιβαλλοντικής πολιτικής στην Ελλάδα.

Σε επίπεδο Περιφέρειας(13 περιφέρειες) έχουν μεταβιβασθεί σημαντικές αρμοδιότητες στον τομέα της προστασίας του οικιστικού³³ κυρίως περιβάλλοντος καθώς και στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και τον πολεοδομικό και χωροταξικό σχεδιασμό(Ν. 2647/98,ΦΕΚ 237 Α)³⁴. Οι περιφέρειες(εκτός της περιφέρειας Αττικής) έχουν αρμοδιότητες προέγκρισης χωροθέτησης και έγκρισης περιβαλλοντικών όρων για την κατηγορία ΑΠ έργων και δραστηριοτήτων (ΚΥΑ 69269/5387/90) εκτός των έργων που έχουν εθνικό ή διαπεριφερειακό χαρακτήρα.

Επιπλέον σε τρεις Περιφέρειες³⁵ λειτουργούν τοπικοί σταθμοί του Εθνικού Δικτύου Πληροφορικής Περιβάλλοντος για τη συνεχή παρακολούθηση της περιβαλλοντικής ποιότητας με προοπτική επέκτασης και στις υπόλοιπες Περιφέρειες³⁶.

Σε Νομαρχιακό επίπεδο περιέρχονται αρμοδιότητες πολεοδομικού κυρίως χαρακτήρα ενώ οι αρμοδιότητες της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης σε θέματα περιβάλλοντος περιλαμβάνουν τη διαχείριση των υδατικών πόρων και των υγρών αποβλήτων, την παροχή πόσιμου νερού και την προστασία του τοπικού περιβάλλοντος³⁷.

Η περιβαλλοντική πολιτική είναι μία σφαιρική πολιτική και πρέπει να χαρακτηρίζεται από έναν οριζόντιο και διατομεακό χαρακτήρα δεδομένου ότι υπάρχει αυξημένη ανάγκη συντονισμού μεταξύ ποικίλων κρατικών οργάνων και αρμοδιοτήτων της

³² 14 Υπουργεία έχουν συγκεκριμένες περιβαλλοντικές αρμοδιότητες μεταξύ των οποίων τα υπουργεία ανάπτυξης, Γεωργίας, Πολιτισμού, Εμπορικής Ναυτιλίας, Μεταφορών και Επικοινωνιών, κ.α

³³ Ειδικότερα μέσω του Ν. 2508/987 «Βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη των πόλεων και οικισμών της χώρας» μεταξύ των αρμοδιοτήτων που μεταβιβάζονται στις Περιφέρειες(εκτός της Αττικής) είναι: έγκριση, τροποποίηση και αναθεώρηση Γενικών Πολεοδομικών σχεδίων (ΓΠΣ) και Σχεδίων Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοικτών Πόλεων(ΣΧΟΟΑΠ) καθώς και οριοθέτηση και πολεοδόμηση παραλιακών οικισμών ή οικισμών που βρίσκονται κοντά σε περιοχές φυσικού κάλλους.

³⁴ Μεταξύ των αρμοδιοτήτων που μεταβιβάστηκαν μέσω του Ν. 2647/97 στις Περιφέρειες(εκτός Αττικής)) περιλαμβάνονται: προέγκριση χωροθέτησης όλων των έργων ΑΠ κατηγορίας που προβλέπει η οδηγία 85/337(ΚΥΑ 69269/5387/90), έγκριση περιβαλλοντικών όρων για έργα και δραστηριότητες της ΑΠ σύμφωνα με την ΚΥΑ που προαναφέραμε, έγκριση χωροθέτησης και οικιστικής καταλληλότητας των εκτάσεων οικοδομικών συνεταιρισμών, κ.α

³⁵ Κεντρικής Μακεδονίας, Θεσσαλίας, Κρήτης

³⁶ Αθ. Αθανασούλη -Ρογκάκου, «Πολιτικές για το περιβάλλον- η Ελληνική εμπειρία», σελ 152

³⁷ Πιο αναλυτικά βλέπε Δημοτικό και Κοινοτικό κώδικα(άρθρο 24)

κεντρικής διοίκησης. Επιπρόσθετα υπάρχει και ανάγκη κάθετου συντονισμού μεταξύ των τριών επιπέδων διοίκησης (κεντρικό, περιφερειακό, τοπικό) ανάλογα με τις αρμοδιότητες που έχουν.

Σε διεθνές επίπεδο η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά στη διεθνή περιβαλλοντική συνεργασία έχοντας κυρώσει τις περισσότερες διεθνείς περιβαλλοντικές συμφωνίες.

Η Ελλάδα υποστηρίζει έντονα την εφαρμογή των αρχών της διακήρυξης του Ρίο, και την Agenda 21, και ειδικότερα προωθεί την εφαρμογή της δέκατης αρχής του Ρίο για την πρόσβαση στην πληροφόρηση, ενώ αναμένεται πιθανότατα να κυρώσει με τους εταίρους της Κοινότητας και τη διεθνή σύμβαση του Άαρχους (για την πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφόρηση, την συμμετοχή στην διαδικασία λήψης των αποφάσεων για περιβαλλοντικά ζητήματα και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη). Επίσης, δίνει μεγάλη σημασία σε ζητήματα διασυνοριακής ρύπανσης, διαχείρισης διασυνοριακών ποταμών και προστασίας θαλάσσιων υδάτων που συνδέονται άμεσα με τις βαλκανικές χώρες και το χώρο της Μεσογείου. Τέλος σε ότι αφορά την Ε.Ε, η Ελλάδα έχει μεταφέρει τις περισσότερες οδηγίες της στην εσωτερική της νομοθεσία.

2. ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ ΚΑΙ ΣΥΜΜΕΤΟΧΙΚΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ

2.1 Ο ρόλος των Μη Κυβερνητικών οργανώσεων

Σε παγκόσμιο και εθνικό επίπεδο (Ελλάδα) η κοινή γνώμη αντιμετωπίζοντας τη δραματικότητα των περιβαλλοντικών προβλημάτων από τη μία και την αδυναμία των Κυβερνήσεων πολλές φορές να δρουν αποφασιστικά και αποτελεσματικά εκφράστηκε μέσα από συγκροτημένες ομάδες ευαισθητοποιημένων πολιτών, διαφορετικής αφετηρίας ενδιαφερόντων και ποικίλων εκφράσεων και μορφών δράσης. Πρόκειται για τις μη κυβερνητικές περιβαλλοντικές οργανώσεις μέσα από τις οποίες εκφράζεται ένα μέρος της κοινωνίας των πολιτών.

Με τον όρο «**κοινωνία των πολιτών**» εννοούμε όλες τις μορφές συλλογικής δράσης που αναπτύσσονται σε εθελοντική βάση, δημιουργώντας μία κοινωνική διάσταση του ατομικού. Στο πλαίσιο ενός άλλου ορισμού η κοινωνία των πολιτών θεωρείται «*εκείνη η σφαίρα των κοινωνικών σχέσεων που γεννώνται αυθόρμητα «από τα κάτω» ως προϊόν της ελευθερίας του συνεταιρίζεσθαι (στην ευρύτερη εκδοχή της) και σχηματίζουν ένα κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο το προσωπικό συμφέρον αξιολογείται στο πλαίσιο ενός ευρύτερου κοινωνικού συμφέροντος*»³⁸

Αναντίρρητα, η κοινωνία των πολιτών αποβλέπει στην εμβάθυνση και ουσιαστικοποίηση των δημοκρατικών θεσμών και διαδικασιών καθώς και στην ολοκληρωμένη υπεράσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων των πολιτών.

Σύμφωνα με την **υπουργική διακήρυξη για το περιβάλλον του Μάλμο** (ΟΗΕ, UNEP, 29-31 Μάη 2000) ο «ρόλος της κοινωνίας των πολιτών είναι πολύ σημαντικός στα περιβαλλοντικά ζητήματα καθώς καταφέρνει να φέρνει τα τελευταία στο επίκεντρο των δημόσιων πολιτικών. Επίσης προωθεί καινοτόμες ιδέες και προσεγγίσεις και την έννοια της διαφάνειας στη λήψη αποφάσεων για περιβαλλοντικά ζητήματα. Ο ρόλος της κοινωνίας των πολιτών πρέπει να ενδυναμωθεί σε όλα τα επίπεδα μέσω της πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση, της ευαισθητοποίησης του κοινού, της ευρείας συμμετοχής στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και της πρόσβασης σε θέματα

³⁸ Ανθόπουλος Χαράλαμπος, «Εθελοντισμός», Εκδόσεις Γενικής Γραμματείας Νέας Γενιάς

δικαιοσύνης. Οι κυβερνήσεις πρέπει να δημιουργούν τις κατάλληλες προϋποθέσεις ώστε να διευκολύνουν την ικανότητα όλων των πολιτών να λένε την άποψη τους και να παίζουν ενεργό ρόλο στη δημιουργία ενός βιώσιμου μοντέλου ανάπτυξης».

Στη δεκαετία του '90, όπως είδαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο, η κλασική έννοια του «περιβάλλοντος» εμπλουτίζεται από την έννοια της «βιώσιμης ανάπτυξης». Προϋπόθεση για τη βιώσιμη ανάπτυξη είναι: α) η ένταξη του περιβάλλοντος σε όλες τις τομεακές πολιτικές (αρχή της ενσωμάτωσης), β) η οικονομική ανάπτυξη να λαμβάνει υπόψη τις περιβαλλοντικές και αναπτυξιακές ανάγκες της παρούσας και των μελλοντικών γενεών, γ) η διαμόρφωση ενός πλαισίου για μια πιο αποτελεσματική **ενημέρωση με τη συμμετοχή** και την υποστήριξη όλων των κοινωνικών ομάδων και φορέων.

Ουσιαστικό στοιχείο για να πετύχει κανείς την αρμονική ισορροπία μεταξύ των πιο πάνω παραγόντων αποτελεί η πληροφόρηση για το περιβάλλον και η διαδικασία με την οποία αυτή μεταδίδεται.

Η πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφόρηση είναι άμεσα συνδεδεμένη με τρία άλλα θέματα:

- Τα θέματα της περιβαλλοντικής ενημέρωσης στο επίπεδο των σχολείων
- Της περιβαλλοντικής ενημέρωσης του κοινού
- Της ενεργού συμμετοχής των πολιτών

Από τα τρία παραπάνω θέματα πολύ σημαντικό είναι το ζήτημα της ενεργού συμμετοχής των πολιτών, δεδομένου ότι η ενεργητική συμμετοχή των πολιτών μπορεί να φέρει πολύ σημαντικά αποτελέσματα για την προστασία του περιβάλλοντος. Προς αυτή την κατεύθυνση κινούνται οι μη κυβερνητικές οργανώσεις.

Η συμμετοχή των μη κυβερνητικών οργανώσεων στην εδραίωση και προώθηση των συμμετοχικών διαδικασιών είναι εξαιρετικά σημαντική υπόθεση που απαιτεί σημαντική και επίμονη προσπάθεια. Αυτό αντικατοπτρίζεται και σε μια έρευνα του European Barometer όπου φαίνεται ότι η κοινωνία εμπιστεύεται σε θέματα περιβάλλοντος πρώτα από όλα τις μη κυβερνητικές οργανώσεις με ένα ποσοστό της τάξης του 62%.

Η βασικότερη φιλοσοφία και επιδίωξη των ΜΚΠΟ είναι φανερά αναπτυξιακή με βασικό στόχο τον αναπροσανατολισμό των μοντέλων ανάπτυξης, την εισαγωγή νέων ιδεών με παράλληλη εξοικείωση και εκπαίδευση και των ίδιων των οργάνων της

Πολιτείας αλλά βέβαια και των πολιτών με θεμελιώδεις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης. Πρόκειται στην ουσία για μία αναθεώρηση της σημασίας που έχουν οι έννοιες επιτυχία και ανάπτυξη προκειμένου να προσδιοριστεί μία νέα αναπτυξιακή λογική βασισμένη σε κοινωνικές παραμέτρους.

Οι ΜΚΟ δεν είναι αποδεκτοί ως διεθνή νομικά πρόσωπα πέρα από τα περιορισμένα όρια του δικαίου των διεθνών ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Αυτός ο περιορισμός φαίνεται να περιορίζει καταρχήν τη συμμετοχή τους στη διεθνή περιβαλλοντική διαδικασία. Παρόλο αυτά στην πράξη οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ συμμετέχουν ενεργά στη διαπραγμάτευση περιβαλλοντικών συνθηκών και σε άλλες διεθνείς συναντήσεις δρώντας ως μέλη επίσημων κρατικών αντιπροσωπειών, ως επίσημοι παρατηρητές ή απλά ως ιδιωτικοί συμμετέχοντες.

Αξίζει να αναφέρουμε στο σημείο αυτό ότι στη διαδικασία εκπόνησης της Σύμβασης του Άαρχους (για την πρόσβαση του κοινού στις περιβαλλοντικές πληροφορίες, τη συμμετοχή του στη λήψη αποφάσεων για το περιβάλλον και την προσφυγή στη δικαιοσύνη) οι μη κυβερνητικές οργανώσεις που ασχολούνται με το περιβάλλον συμμετείχαν δραστήρια και εποικοδομητικά στις διαπραγματεύσεις επί ίσοις όροις με τις εθνικές αντιπροσωπείες. Εξάλλου, μέσω της Σύμβασης, αναγνωρίστηκε για πρώτη φορά θεσμικά ο ρόλος τους στην προστασία του περιβάλλοντος.

2.1.1 Οι Μη Κυβερνητικές Περιβαλλοντικές Οργανώσεις (ΜΚΟ) στην Ελλάδα

Ξεκινώντας με μία μικρή ιστορική αναδρομή παρατηρούμε, ότι μεταπολεμικά η κοινωνία των πολιτών στην Ελλάδα εμφανίζονταν αδύναμη και η κοινωνική κινητοποίηση σε θέματα περιβάλλοντος αρκετά χαμηλή. Η περιβαλλοντική συνείδηση εξαντλείται σε συλλόγους φυσιολατρικού τύπου με μοναδική ίσως εξαίρεση την δημιουργία της Ελληνικής Εταιρείας για την προστασία της φύσης (1951) και επιστημονικές μονάδες όπως την Ορνιθολογική Εταιρεία.

Το ενδιαφέρον για το περιβάλλον άρχισε να ενισχύεται από τη δεκαετία του '70 και υπολογίζεται ότι το 1974 δημιουργήθηκαν 200 περίπου περιβαλλοντικές και οικολογικές οργανώσεις χωρίς όμως να εμφανίζουν τα χαρακτηριστικά κοινωνικών κινημάτων όπως η μαζική συμμετοχή, διαρκής στήριξη και ο υψηλός βαθμός

κοινωνικής συνειδητοποίησης που παρατηρούνται σε αντίστοιχες οργανώσεις στην Ευρώπη³⁹.

Οι μεγαλύτερες και παλαιότερες Ελληνικές ΜΚΟ είναι η Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία της Φύσης(1951) και το WWF Ελλάς. Πολύ πιο πρόσφατα δημιουργήθηκαν η Ελληνική Εταιρεία για την Προστασία του Περιβάλλοντος(1972), εθνικά τμήματα διεθνών περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων όπως της Greenpeace καθώς και επιστημονικές εταιρείες για την προστασία του περιβάλλοντος

Στην εποχή μας οι υποστηρικτές των μη κυβερνητικών οργανώσεων στην Ελλάδα δεν είναι τόσο πολλοί όσο σε άλλες χώρες του ΟΟΣΑ. Σύμφωνα με έρευνα του Εθνικού Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών(1998) είχαν καταγραφεί περισσότερες από 196 μη κυβερνητικές οργανώσεις προστασίας περιβάλλοντος.⁴⁰ Τα συνολικά μέλη είναι περίπου 50.000, και αυτή η μικρή συμμετοχή είναι ο λόγος που κάνει τους ΜΚΟ να θεωρούν την περιβαλλοντική εκπαίδευση ως έναν από τους πρωταρχικούς τους ρόλους.

Οι οργανώσεις αυτές έχουν συσταθεί είτε με τη μορφή σωματείων είτε με τη μορφή μη κερδοσκοπικών εταιρειών. Διαθέτουν καλύτερη τεχνογνωσία και ευρύτερο δίκτυο εξεύρεσης πόρων από ότι στα προηγούμενα χρόνια και ενισχύουν σημαντικά με την παρουσία τους την κοινωνία των πολιτών.

Οι δραστηριότητες των περιβαλλοντικών οργανώσεων περιλαμβάνουν:

- ◆ τη διοργάνωση επιστημονικών ημερίδων με περιβαλλοντικά θέματα
- ◆ την έκδοση και διακίνηση εντύπων καθώς και τη χρήση των μέσων μαζικής ενημέρωσης για την ενημέρωση και πληροφόρηση του κοινού
- ◆ τη διοργάνωση σεμιναρίων και εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την προαγωγή της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε συνεργασία με ιδρύματα της πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης

³⁹ Σπανού Καλλιόπη, « Δημόσια Διοίκηση και περιβάλλον. Η Ελληνική εμπειρία», άρθρο στο βιβλίο Μ. Σκούρτος, Κ.Σοφούλης, Η Περιβαλλοντική Πολιτική στην Ελλάδα, Αθήνα , Τυπωθήτω,1995 , σελ. 157-161

⁴⁰ Από αυτές 83 εδρεύουν στην Αθήνα και οι υπόλοιπες σε άλλες πόλεις της Ελλάδας.

- ♦ την εκπόνηση μελετών σε θέματα προστασίας του περιβάλλοντος⁴¹
- ♦ την επεξεργασία προτάσεων και την παρακολούθηση της περιβαλλοντικής πολιτικής καθώς και δυναμική αντιμετώπιση των τυχόν αυθαιρεσιών με προσφυγή στη δικαιοσύνη

Ειδικότερα, μεταξύ των κύριων και άμεσων επιδιώξεων των οργανώσεων αυτών ήταν και είναι η αποτροπή ενεργειών και έργων που θα ήταν δυνατό να έχουν μη αναστρέψιμες αλλοιώσεις και βλάβες του φυσικού, πολιτιστικού ή αισθητικού περιβάλλοντος όπως μερικά μεγάλα έργα «σκληρών υποδομών»⁴² Με βάση τα παραπάνω οι μη κυβερνητικές οργανώσεις κατά καιρούς συμμετέχουν σε μεγάλες διαδικασίες μελετών περιβαλλοντικών επιπτώσεων, δε διαθέτουν όμως αρκετό προσωπικό ή χρηματοδότηση για να παρακολουθούν και μικρότερα έργα⁴³.

Όπως αναφέραμε παραπάνω, οι μη περιβαλλοντικές οργανώσεις διαθέτουν κάποια δίκτυα εξεύρεσης πόρων⁴⁴. Ωστόσο οι οικονομικοί τους πόροι είναι περιορισμένοι γεγονός που βγάζει στην επιφάνεια μία προβληματική για μία προοπτική πρόσβασης των ΜΚΟ σε χρηματοδοτικά μέσα που θα οδηγήσει στην εφαρμογή και περαιτέρω προώθηση των συμμετοχικών διαδικασιών.

Πρέπει να σημειώσουμε ότι οι ΜΚΟ έχουν καλή συνεργασία με το ΥΠΕΧΩΔΕ και κρατούν επαφές με όλα τα Υπουργεία ανάλογα με το θέμα.

Πολύ σημαντική είναι η αναφορά της συμμετοχής των ΜΚΟ στο Π.Δ325 (ΦΕΚ 266/8-02-2000) για το Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης. Συγκεκριμένα σύμφωνα με το άρθρο 3, παρ. 3 του διατάγματος: «για την εκπλήρωση

⁴¹ Γιαννακούρου Γεωργία, Σημειώσεις: «Νομικό πλαίσιο και φορείς προστασίας περιβάλλοντος στην Ελλάδα», Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών σπουδών «Περιβαλλοντικός σχεδιασμός Πόλεων, Έργων και κτιρίων», Μάιος 1999, σελ.40

⁴² Σκούλος Μ. «Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις: διαστάσεις της δράσης και στάσης τους απέναντι στα μεγάλα έργα», Πρακτικά Επιστημονικού συνεδρίου: Περιφερειακή Ανάπτυξη- Χωροταξία και Περιβάλλον στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης, Τόμος III: Πολιτικές Περιβάλλοντος και Ανάπτυξη, σελ 51-55

⁴³ Οι πολίτες και οι ΜΚΟ δεν βρίσκουν πάντα εύκολη πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφόρηση που διαθέτει η κυβέρνηση. Παρότι η απόκτηση της πληροφόρησης αυτής είναι θεωρητικά δυνατή, πρακτικά είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Οι Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων συχνά διατίθενται για εξέταση από το κοινό σε άσχημες χρονικές περιόδους π.χ. πριν τα Χριστούγεννα, με αποτέλεσμα το κοινό να μη μπορεί να αντιδράσει έγκαιρα. (Βλέπε Έκθεση περιβαλλοντικών επιδόσεων ΟΟΣΑ, 2000)

⁴⁴ Προγράμματα που προωθούν οι ΜΚΟ πολλές φορές χρηματοδοτούνται από το Ελληνικό κράτος, την Ευρωπαϊκή Ένωση καθώς και από βιομηχανικούς συνδέσμους

των σκοπών του και την άσκηση των αρμοδιοτήτων του το Κέντρο συνεργάζεται επίσης με ημεδαπά και αλλοδαπά εκπαιδευτικά ιδρύματα....., με μη κυβερνητικές οργανώσεις....»

2.2 Περιβαλλοντική εκπαίδευση και ενημέρωση

Κατά τη δεκαετία του '70 το θέμα της προστασίας του περιβάλλοντος παίρνει τεράστιες διαστάσεις εξαιτίας των οξυμένων προβλημάτων και της συνεχούς υποβάθμισης του από την αλόγιστη χρήση των φυσικών πόρων.

Σε παγκόσμια κλίμακα υποστηρίζεται ότι για να αποφευχθεί η επικείμενη οικολογική καταστροφή χρειάζεται να διαμορφωθεί μία νέα κοινωνική αντίληψη, μία επαναθεώρηση του τρόπου με τον οποίο αναπτύσσεται ο ανθρώπινος πολιτισμός σήμερα. Αυτό σημαίνει δημιουργία μίας νέας ηθικο-ιδεολογικής βάσης του τρόπου ζωής στις μεταβιομηχανικές κοινωνίες .

Στη διαμόρφωση αυτού του νέου ήθους καλείται να συμβάλει η εκπαίδευση δεδομένου ότι είναι ένας κοινωνικός θεσμός αναπαραγωγής αλλά και παραγωγής γνώσεων, στάσεων, αξιών, πεποιθήσεων και δεξιοτήτων.

Ως περιβαλλοντική εκπαίδευση μπορούμε να ορίσουμε *«τη διαδικασία που οδηγεί με την αναγνώριση αξιών και τη διασαφήνιση εννοιών στην ανάπτυξη των ικανοτήτων και των στάσεων που είναι απαραίτητες για την κατανόηση και την εκτίμηση της συσχέτισης ανθρώπου, πολιτισμού και βιοφυσικού περιβάλλοντος. Η περιβαλλοντική εκπαίδευση συνεπάγεται επίσης άσκηση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και τη διαμόρφωση ενός κώδικα συμπεριφοράς του κάθε ατόμου ξεχωριστά γύρω από τα προβλήματα που αφορούν την ποιότητα του περιβάλλοντος»*⁴⁵.

Τις παραπάνω απόψεις συναντούμε και στη διακήρυξη της Στοκχόλμης(1972) και συγκεκριμένα στην αρχή 19 που αναφέρει ότι:«η εκπαίδευση σε περιβαλλοντικά μαθήματα τόσο της νέας γενιάς όσο και των ενηλίκων είναι απαραίτητη για τη δημιουργία μιας νέας άποψης και υπεύθυνης συμπεριφοράς από τα άτομα, τις επιχειρήσεις και τις κοινωνίες στα πλαίσια της βελτίωσης του περιβάλλοντος σε ολόκληρη την ανθρώπινη έκταση».

⁴⁵ UNESCO-UNEP 1976

Ο όρος περιβάλλον που υιοθετείται από την Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι μία σύνθετη έννοια, με οικονομικές, κοινωνικές, πολιτικές και οικολογικές διαστάσεις. Αντανακλά, δηλαδή ένα πεδίο κοινωνικών, οικονομικών, πολιτικών και βιοφυσικών αλληλεπιδράσεων, μιας και τα περιβαλλοντικά προβλήματα είναι το αποτέλεσμα της οικονομικής δραστηριότητας του ανθρώπου πάνω στα φυσικά οικοσυστήματα,⁴⁶ και μας οδηγούν στα κριτήρια επιλογών που έχει μία κοινωνία στους τομείς αυτούς και κατ' επέκταση στο σύστημα αξιών της.

Συνεπώς, η έννοια του περιβάλλοντος που προωθεί η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση είναι σφαιρική, ολιστική⁴⁷ και διεπιστημονική. Μέσω της προσέγγισης αυτής το περιβάλλον θεωρείται ένα δυναμικό σύστημα που εξελίσσεται συνεχώς και διαμορφώνεται από τις σχέσεις εξάρτησης και αλληλεπίδρασης των στοιχείων που το αποτελούν.

Η άσκηση περιβαλλοντικής πολιτικής για το περιβάλλον μέσα από την εκπαίδευση καθιερώνεται στο πλαίσιο της πρώτης διακυβερνητικής διάσκεψης της UNESCO για την περιβαλλοντική εκπαίδευση στην Τιφλίδα της Γεωργίας(1977). Στο πλαίσιο της διάσκεψης διευκρινίζονται οι έννοιες, οι στόχοι, οι αρχές της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης και αναπτύσσονται στρατηγικές για την εφαρμογή της σε εθνικό, περιφερειακό και διεθνές επίπεδο.

Ο βασικός στόχος της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι η δημιουργία υπεύθυνων πολιτών και κατ' επέκταση ομάδων που θα βοηθήσουν με τη στάση τους και τη δράση τους στη βιώσιμη ανάπτυξη.⁴⁸

Οι βασικοί προσανατολισμοί της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι οι ακόλουθοι:

- διαμόρφωση πολιτών με οικολογική συνείδηση με ειδικότερους στόχους:

 1. την κατανόηση των οικολογικών προβλημάτων, των αιτιών που τα προκαλούν και την συνειδητοποίηση της ανάγκης για μετάβαση σε μία βιώσιμη κοινωνία
 2. την κατανόηση της λειτουργίας του συνολικού παγκόσμιου συστήματος και τις αλληλεξαρτήσεις των χωρών

⁴⁶ Δραστηριότητα παραγωγής και κατανάλωσης αγαθών και φυσικών πόρων

⁴⁷ Η ολιστική άποψη υποστηρίζει ότι ο άνθρωπος αποτελεί μέρος ενός συστήματος που αποτελείται από την ατμόσφαιρα, το νερό, τα ορυκτά, το έδαφος, τα φυτά, τα ζώα, τους μικροοργανισμούς που λειτουργούν μαζί για να κρατάνε το σύστημα ζωντανό.

⁴⁸ Αθανασούλα-Ρέππα Αν. « Εκπαιδευτική πολιτική και περιβαλλοντική εκπαίδευση», πρακτικά επιστημονικού συνεδρίου(1995), ΤΟΠΟΣ, Τόμος ΙΙΙ, σελ. 121

- η διαμόρφωση πολιτών με ενεργό συμμετοχή στην κοινωνία, έχοντας ως στόχο να αναδειχθούν υπεύθυνοι πολίτες, ευαισθητοποιημένοι και ικανοί να συμμετέχουν στη λήψη αποφάσεων που αφορούν τη ζωή τους και τη ζωή του πλανήτη.

Επομένως η περιβαλλοντική εκπαίδευση στοχεύει στην αναβίωση της έννοιας του «πολίτη» κατά τέτοιο τρόπο ώστε να οδηγήσει τον παθητικό και αδιάφορο νου να αποκτήσει κριτική σκέψη, ενεργό στάση και συμμετοχική διάθεση, καθώς και μία ικανότητα να αντιλαμβάνεται τα προβλήματα της κοινωνίας του και να έχει διάθεση να τα επιλύσει.

Πρόκειται στην ουσία για τη διαμόρφωση ενός νέου περιβαλλοντικού και κοινωνικού ήθους⁴⁹ που είναι ένα από τα απαραίτητα ζητούμενα για οποιουδήποτε είδους εκπαίδευση.

Όσον αφορά τα θεματικά αντικείμενα της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης είναι τα ακόλουθα:

- **περιβαλλοντικά προβλήματα** τα οποία αφορούν ρύπανση των νερών, αέρα, εδάφους, ερημοποίηση, διάβρωση του εδάφους, αποδάσωση κ.λ.π
- **διαχείριση φυσικών πόρων** και αφορά τη διαχείριση εδάφους, νερού, φυσικών και παράκτιων ζωνών, τον έλεγχο της ρύπανσης, τη μείωση της κατανάλωσης μη ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, τη βελτίωση στη διαχείριση συγκοινωνιών και μεταφορών, τους βιομηχανικούς κινδύνους, την πυρηνική ασφάλεια και την ραδιοπροστασία.

Το πρόβλημα της στρατηγικής ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης στα εκπαιδευτικά συστήματα απασχόλησε από πολύ νωρίς τους ειδικούς. Συγκεκριμένα στο πλαίσιο του διεθνούς συνεδρίου «για την εκπαίδευση και το περιβάλλον» στη Γαλλία(1972) διατυπώθηκε η άποψη της στρατηγικής ενσωμάτωσης μέσα από μία σύνθετη διαδικασία που θα αναδεικνύει το περιβάλλον ως κοινό τόπο συνάντησης όλων των παραδοσιακών μαθημάτων. Η άποψη αυτή εκφράστηκε και στη διακήρυξη του Ρίο όπου τονίστηκε το γεγονός ότι η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση για μια βιώσιμη ανάπτυξη πρέπει να ενσωματωθεί στη βασική παιδαγωγική πράξη ως ιδιαίτερα σημαντική διαδικασία.

⁴⁹ Η UNESCO(1978) τονίζει την ανάγκη για μία νέα ηθική που θα στηρίζεται στο σεβασμό απέναντι στη φύση, τον άνθρωπο και την ανάγκη για μία ποιότητα ζωής προσβάσιμη σε όλους

Στη διεθνή πρακτική συναντούμε δύο μοντέλα που εκφράζουν τους βασικούς τύπους στρατηγικών ενσωμάτωσης: α) το πολυεπιστημονικό (πολυκλαδικό) και) το διεπιστημονικό (διακλαδικό)⁵⁰. Στην Ελλάδα εφαρμόζεται το διεπιστημονικό μοντέλο.

Μέσα από τη σύνδεση περιβάλλοντος και εκπαίδευσης αναδύεται ένα μοντέλο με τρεις όψεις που στην ουσία χαρακτηρίζουν την περιβαλλοντική εκπαίδευση και είναι οι ακόλουθες:

- **Η εκπαίδευση μέσα από το περιβάλλον** όπου το περιβάλλον χρησιμοποιείται ως πεδίο μάθησης, απόκτησης γνώσης και δεξιοτήτων και καλλιεργείται η ανάπτυξη ενδιαφέροντος και εκτίμησης για αυτό μέσα από συμμετοχικές διαδικασίες.
- **Η εκπαίδευση για το περιβάλλον** είναι η γνώση για τη λειτουργία των περιβαλλοντικών συστημάτων. Επιπλέον περιλαμβάνει τη μάθηση των ποικίλων κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών παραγόντων που επηρεάζουν τις αποφάσεις για τη χρήση αυτών των συστημάτων
- **Η εκπαίδευση για την προστασία του περιβάλλοντος** αποσκοπεί στο να αναπτύξει τις αξίες και τις στάσεις που οδηγούν στην υιοθέτηση ενός προσωπικού κώδικα συμπεριφοράς ο οποίος να διασφαλίζει την εφαρμογή της κατάλληλης κάθε φορά περιβαλλοντικής πρακτικής για την διατήρηση του περιβάλλοντος.

Το πέραςμα από τη γνώση και τη συνειδητοποίηση στη συμμετοχή υλοποιείται με τη διαμόρφωση αντίστοιχης στάσης ζωής που είναι μία διαδικασία μακροχρόνια και επίπονη. Προς αυτή την κατεύθυνση μπορεί να συμβάλλει η τυπική περιβαλλοντική εκπαίδευση σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, διαμορφώνοντας τους αυριανούς πολίτες, καθώς και η άτυπη Περιβαλλοντική Εκπαίδευση η κινούμενη σε εκτός σχολείου χώρους, η οποία μπορεί να επηρεάσει τις συνειδήσεις των σημερινών πολιτών.

Η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση πρέπει να ευαισθητοποιήσει τον καθένα για τη σημασία του περιβάλλοντος στην καθημερινή ζωή και για την ευπάθεια των οικοσυστημάτων. Επομένως, η Περιβαλλοντική Εκπαίδευση μπορεί να παράσχει στους ανθρώπους την απαραίτητη πληροφόρηση ώστε να αναλάβουν συνειδητές και υπεύθυνες αποφάσεις για

⁵⁰ Στο πολυκλαδικό μοντέλο έχουμε ενσωμάτωση της Π.Ε στα αναλυτικά προγράμματα των ήδη υπαρχόντων μαθημάτων ενώ στο διακλαδικό έχουμε τη δημιουργία ξεχωριστού τομέα δράσης που αφορά τη διάσταση της Π.Ε.

το περιβάλλον και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως μέσο ενίσχυσης της στράτευσης για το περιβάλλον και την αειφόρο ανάπτυξη.

Βέβαια η αναγνώριση και προώθηση της ανάγκης για περιβαλλοντική εκπαίδευση και μία συνακόλουθη σωστή συμπεριφορά χρειάζεται την ενεργή δραστηριοποίηση των φορέων της πολιτικής, οικονομικής, πολιτιστικής και κοινωνικής ζωής. Οι φορείς αυτοί είναι κυρίως η Τοπική Αυτοδιοίκηση, τα εκπαιδευτικά ιδρύματα, οι περιβαλλοντικές οργανώσεις, και οι δημόσιες υπηρεσίες που σχετίζονται με το περιβάλλον.

2.2 1 Η περιβαλλοντική εκπαίδευση στην Ευρωπαϊκή Ένωση

Στα πλαίσια του 1ου Κοινοτικού προγράμματος για το περιβάλλον το Συμβούλιο και οι αντιπρόσωποι των κρατών μελών έκαναν εκτενή αναφορά στην εκπαίδευση ως βασικό παράγοντα ευαισθητοποίησης σε θέματα περιβάλλοντος.

Σημαντικός σταθμός στην σημασία που δίνει η Κοινότητα στην περιβαλλοντική αγωγή ήταν και η συνάντηση των υπουργών παιδείας των κρατών μελών (1988) για την περιβαλλοντική εκπαίδευση, σύμφωνα με την οποία τα κράτη μέλη *«έπρεπε να καταβάλλουν κάθε δυνατή προσπάθεια για την προώθηση της περιβαλλοντικής αγωγής στην εκπαίδευση ανηλίκων αλλά και στην επαγγελματική εκπαίδευση»*.

Σε κοινοτικό επίπεδο, η Επιτροπή κλήθηκε να αναλάβει πρωτοβουλίες που θα προωθούσαν:

- την ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τους στόχους και τις μεθόδους της περιβαλλοντικής αγωγής
- τη βελτίωση του διαθέσιμου ενημερωτικού υλικού για διδάσκοντες και διδασκόμενους που να περιλαμβάνει τις σημαντικότερες κοινοτικές προβληματικές στον τομέα του περιβάλλοντος
- την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής αγωγής σε διάφορα προγράμματα εκπαιδευτικών ιδρυμάτων και επιχειρήσεων

Επίσης στο πλαίσιο του 5ου προγράμματος δράσης για το περιβάλλον, στο άρθρο 5, γίνεται αναφορά στην «ενθάρρυνση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε όλα τα σχετικά επίπεδα, μεταξύ άλλων ως συμβολή στην αλλαγή της ατομικής συμπεριφοράς προς την κατεύθυνση μιας πιο βιώσιμης ανάπτυξης». Η αναφορά δεν είναι δεσμευτική

και αφήνει την πρωτοβουλία στα κράτη μέλη να αποφασίσουν για την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής αγωγής στο εκπαιδευτικό τους σύστημα.

Οι κοινοτικές ενέργειες για την περιβαλλοντική αγωγή περιλαμβάνουν:

- οικονομική υποστήριξη των πειραματικών πρωτοβουλιών που ενθαρρύνουν την ευρωπαϊκή συνεργασία και το διεθνικό διάλογο
- ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής αγωγής στα κοινοτικά προγράμματα Erasmus, Commet, Tempus, Socrates, Leonardo
- βελτίωση της πληροφόρησης , π.χ. δημοσίευση ευρωπαϊκού οδηγού των κέντρων ανώτατης εκπαίδευσης που παρέχουν δυνατότητες σπουδών σε περιβαλλοντικά θέματα.

Όσον αφορά τη χώρα μας η θεσμοθέτηση μέτρων για την επίσημη ένταξη της περιβαλλοντικής αγωγής στο εκπαιδευτικό σύστημα έγινε με το Ν. 1892/90 για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και με το Ν. 1946/91 για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ο βασικός σκοπός είναι να συνειδητοποιήσουν οι μαθητές τη σχέση του ανθρώπου με το φυσικό και κοινωνικό τους περιβάλλον, να ευαισθητοποιηθούν για τα προβλήματα που συνδέονται με αυτό και να δραστηριοποιηθούν με ειδικά προγράμματα ώστε να συμβάλλουν στη γενικότερη προσπάθεια αντιμετώπισης τους.

Με βάση το ισχύον νομικό πλαίσιο η τυπική περιβαλλοντική εκπαίδευση έχει το χαρακτήρα εθελοντικής διαδικασίας που λειτουργεί με πρωτοβουλία των εκπαιδευτικών καθώς δίνεται η δυνατότητα προαιρετικής εφαρμογής τέτοιων προγραμμάτων. Το αποτέλεσμα μίας τέτοιας χαλαρής πολιτικής βούλησης είναι η περιβαλλοντική αγωγή στη χώρα μας να παρουσιάζει μία εικόνα ασυνεχή, χωρίς διάρθρωση και προγραμματισμό στο περιθώριο της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Σε ότι αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση, στην περιβαλλοντική έρευνα και εκπαίδευση σημαντική είναι η συμβολή του Εθνικού Μετσόβειου Πολυτεχνείου, του Τμήματος περιβάλλοντος του Πανεπιστημίου του Αιγαίου, καθώς και του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, όπου διδάσκονται κάποια περιβαλλοντικά μαθήματα.

Επίσης, σε ότι αφορά την «επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση παρέχεται από το σύνολό των Δημόσιων και ιδιωτικών φορέων που νόμιμα δραστηριοποιούνται σε αυτό τον τομέα (ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα, ΟΑΕΔ, Εθνική Σχολή Δημόσιας

Διοίκησης, επιστημονικά και επαγγελματικά επιμελητήρια, ΚΕΚ, μη κυβερνητικές οργανώσεις, ΟΤΑ Α΄ και Β΄ βαθμού)⁵¹»

Η κυβέρνηση και οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ έχουν κάνει μεγάλες προσπάθειες για την περιβαλλοντική εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση του κοινού.

Ειδικότερα, το Υπουργείο Παιδείας, συχνά με τη συνεργασία Ελληνικών περιβαλλοντικών μη κυβερνητικών οργανώσεων (ΜΚΟ), όπως η Ελληνική Εταιρεία για την προστασία της φύσης και άλλων διεθνών μη κυβερνητικών οργανισμών, όπως η Greenpeace και το Παγκόσμιο Ταμείο για τη φύση (WWF), έχει ξεκινήσει διαδεδομένα και ευρηματικά προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης. Σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, τα περιβαλλοντικά θέματα ενσωματώνονται σε διάφορα αντικείμενα όπως η «επιστήμη» και η «γλώσσα».

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το πρόγραμμα « Αλέξανδρος- Globe». Το πρόγραμμα «Αλέξανδρος» εντάσσεται στο Διεθνές Περιβαλλοντικό πρόγραμμα Globe, το οποίο έχει σαν στόχο τη δημιουργία δικτύου σχολείων της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, από συνεργαζόμενες χώρες σε όλο τον κόσμο, που θα λειτουργούν ως περιβαλλοντικοί σταθμοί και θα ανταλλάσσουν τις συλλεγόμενες περιβαλλοντικές μετρήσεις μέσω του διαδικτύου.

Το υπουργείο Παιδείας έχει ιδρύσει επίσης επτά κέντρα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης που δουλεύουν με σχολεία και οργανώνουν προγράμματα κατάρτισης ενηλίκων για την προώθηση πρωτοβουλιών που αντιμετωπίζουν τοπικά περιβαλλοντικά προβλήματα.

Προκειμένου η περιβαλλοντική εκπαίδευση να συνδεθεί με την αναπτυξιακή πολιτική και να ενισχύσει την περιβαλλοντική προστασία, οι φορείς δημόσιας εξουσίας(κεντρική και τοπική αυτοδιοίκηση) είναι αναγκαίο να αναπροσαρμόσουν τις πολιτικές τους προτεραιότητες και να εκτιμήσουν την περιβαλλοντική εκπαίδευση σαν το ουσιώδες συστατικό της περιβαλλοντικής δράσης.

⁵¹ Γιαννακούρου Γεωργία, Σημειώσεις: «Νομικό πλαίσιο και φορείς προστασίας περιβάλλοντος στην Ελλάδα», Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών σπουδών «Περιβαλλοντικός σχεδιασμός Πόλεων, Έργων και κτιρίων», Μάιος 1999, σελ.31

2.3 Περιβαλλοντική πληροφόρηση και Τοπική Αυτοδιοίκηση

Η σημασία του τοπικού παράγοντα και η συμμετοχή του στη διαμόρφωση των συνολικών περιβαλλοντικών συνθηκών έχει ήδη γίνει αντιληπτή σε παγκόσμια κλίμακα.

Στη Συνδιάσκεψη του Ρίο, η τρίτη ενότητα της Agenda 21⁵² είναι αφιερωμένη αποκλειστικά στην ενίσχυση της συμμετοχής και του δυναμικού ρόλου των μεγάλων κοινωνικών ομάδων, φορέων και οργανώσεων στη λήψη αποφάσεων σχετικά με θέματα ανάπτυξης και περιβαλλοντικής διαχείρισης και προστασίας.

Στο δεύτερο μέρος αυτής της ενότητας γίνεται αναφορά στο ρόλο των μεγάλων κοινωνικών φορέων και οργανώσεων και ειδικότερα στους ΜΚΟ και σε οργανώσεις τοπικού επιπέδου τους οποίους αναγορεύει σε κύριους εταίρους της διαρκούς ανάπτυξης.

Θεωρείται ότι πολλά από τα προβλήματα που τίγονται στην Agenda 21 μπορούν να βρουν τη λύση τους μέσα από διαδικασίες τοπικού χαρακτήρα. Για το λόγο αυτό ο ρόλος των οργανώσεων τοπικού επιπέδου είναι σημαντικός, στο βαθμό μάλιστα που θα πρέπει από μόνοι τους να υιοθετήσουν μικρούς οδηγούς 21 τοπικού χαρακτήρα, ώστε να προωθήσουν τη επίλυση μεγάλων και μικρότερων προβλημάτων.

Η τοπική Agenda 21 δεν είναι απλά ένα οικολογικό σχέδιο αλλά ένα ολοκληρωμένο πρόγραμμα που εξετάζει περιβαλλοντικά, κοινωνικά, οικονομικά και πολιτιστικά θέματα για τη βελτίωση της ποιότητας ζωής των πολιτών.

Μέσα στο κείμενο της Agenda 21 και ειδικότερα στο κεφάλαιο 28 υπογραμμίζεται ο καίριος ρόλος της Τοπικής κοινωνίας στην κατεύθυνση της βιώσιμης ανάπτυξης. Αυτός ο ρόλος έγκειται στην ενεργοποίηση του τοπικού επιπέδου σε σχέση με την υλοποίηση

⁵² Η **Agenda 21** αποτελεί ένα πλαίσιο Προγράμματος Πολιτικής Δράσης σε παγκόσμιο επίπεδο για τον 21ο αιώνα με στόχο την αειφόρο ανάπτυξη. Αποτελείται από 40 κεφάλαια και χωρίζεται σε τέσσερα μέρη: Το **πρώτο μέρος** περιλαμβάνει την «Κοινωνική και Οικονομική διάσταση», με αναφορά στην καταπολέμηση της φτώχειας, την προστασία της υγείας και τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη. Στο **δεύτερο** μέρος τίθενται θέματα «Διατήρησης και Διαχείρισης των πόρων για την ανάπτυξη» με έμφαση στην προστασία της ατμόσφαιρας, την καταπολέμηση της αποψίλωσης, της διατήρησης της βιοποικιλότητας, Το **τρίτο μέρος** αναφέρεται στην «ενδυνάμωση του ρόλου σημαντικών ομάδων», ενώ το **τέταρτο μέρος**

των στόχων της Agenda 21. Στο ίδιο κεφάλαιο καλούνται οι δήμοι και οι κοινότητες να συντελέσουν στην επίτευξη μιας ευρύτερης συναίνεσης με στόχο τη δημιουργία μιας τοπικής Agenda 21 μέσω της οποίας η τοπική αυτοδιοίκηση καλείται να μεταφέρει τις αρχές της agenda 21 σε τοπικό επίπεδο. Να δημιουργήσει δηλαδή ένα μακροπρόθεσμο πλαίσιο στόχων και πολιτικών που λαμβάνοντας υπόψη τις τοπικές ιδιαιτερότητες ενός συγκεκριμένου χώρου θα συμβάλλει στην οικονομική, οικολογική και κοινωνική του ανάπτυξη.

Ως προς το πλαίσιο λειτουργίας της η Τοπική Αυτοδιοίκηση καλείται να συμβάλλει με την ενεργοποίηση και τους χειρισμούς της στην πληροφόρηση, ευαισθητοποίηση και συμμετοχή των πολιτών. Παράλληλα δεσμεύεται να ασκήσει καθοριστικό ρόλο σε θέματα διαδικασίας αποφάσεων καθώς και να ενισχύσει τη συνεργασία της με άλλους οργανισμούς τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Η τοπική αυτοδιοίκηση έχει μεγάλες ευθύνες για την περιβαλλοντική εκπαίδευση και κατ' επέκταση πληροφόρηση του κοινού και την σύνδεση αυτών των δύο παραμέτρων με την αναπτυξιακή πολιτική. Οι βασικοί της προσανατολισμοί πρέπει να έχουν ως στόχο τη συμμετοχή όλων των κοινωνικών ομάδων, έτσι ώστε οι ίδιοι οι πολίτες να συμμετέχουν και να μεταφέρουν τις απόψεις τους για τα περιβαλλοντικά προβλήματα που απασχολούν της περιοχή τους. Η συμμετοχή αυτή δεν πρέπει να είναι τυπικής μορφής, αλλά αντίθετα προϋποθέτει πρόσβαση στην πληροφόρηση, ενεργή παρουσία, τήρηση δημοκρατικών διαδικασιών, πολιτισμική αγωγή των συμμετεχόντων και δυνατότητα έκφρασης. Βέβαια κάτι τέτοιο συνεπάγεται ταυτόχρονα αποδοχή της κοινωνικής ευθύνης, και αναγνώριση των μακροπρόθεσμων συνεπειών των σημερινών αποφάσεων καθώς και αλλαγές στη σχέση πολίτη-διοίκησης, προκειμένου ο πολίτης να αναδειχθεί μέσα από τις συμμετοχικές διαδικασίες σε ενεργητικό φορέα σε θέματα αναπτυξιακών επιλογών και διαδικασίας αποφάσεων.

Είναι σίγουρο ότι κάθε τοπική κοινωνία έχει τα δικά της χαρακτηριστικά και ανάγκες(κοινωνικές, οικονομικές, πολιτισμικές), Ωστόσο, όλες μέσα από τη διαφορετικότητά τους πρέπει να ανακαλύψουν το δρόμο προς την αειφορία ο οποίος περνάει αναμφίβολα από τα κανάλια της πληροφόρησης και της ενημέρωσης. Το σημαντικότερο είναι ο σχεδιασμός και προγραμματισμός δράσεων που να

εξετάζει τις δυνατότητες της εφαρμογής, αναφερόμενο σε οικονομικά, οργανωτικά και θεσμικά εργαλεία όπως η μεταφορά τεχνολογίας, το επίπεδο εκπαίδευσης, η δημιουργία δεικτών αειφορίας κ.λ.π

αναδεικνύουν τη μεγάλη σημασία των συμμετοχικών διαδικασιών, διότι μόνο μέσα από αυτές ενδυναμώνεται η έννοια της δημοκρατίας και της συναίνεσης σε θέματα περιβαλλοντικής προστασίας και αναπτυξιακών επιλογών. Ωστόσο, η συμμετοχή της κοινωνίας προϋποθέτει την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση της.

Στην ελληνική κοινωνία μετά την πρόσφατη συνένωση των δήμων και των κοινοτήτων με το πρόγραμμα Καποδίστριας(Ν. 2539/97) είναι ανάγκη να προχωρήσει η διαδικασία της δημιουργίας τοπικής Agenda 21 για όλους τους δήμους⁵³. Οι νέοι δήμοι είναι σαφώς λιγότεροι⁵⁴ αλλά μεγαλύτεροι με βάση πληθυσμιακά κριτήρια και μπορούν να προωθήσουν την βιώσιμη αναπτυξιακή διαδικασία με μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα. Ειδικότερα, οι τοπικές κοινωνίες θα πρέπει να προχωρήσουν σε ενέργειες και δραστηριότητες που να ενδυναμώνουν την περιβαλλοντική εκπαίδευση και πληροφόρηση όπως οι ακόλουθες:

- ανάπτυξη δικτύων συνεργασίας με άλλες Τοπικές Αυτοδιοικήσεις σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο
- συνεργασία με φορείς που διαθέτουν κατάλληλη πείρα σε θέματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης- κατάρτισης σε θέματα περιβαλλοντικής ενημέρωσης με την εφαρμογή προγραμμάτων περιβαλλοντικής εκπαίδευσης σε μαθητές και νέους
- δημιουργία τοπικών περιβαλλοντικών κέντρων πληροφόρησης με τη συμμετοχή περιβαλλοντικών οργανώσεων και στόχο την ενημέρωση και ευαισθητοποίηση των κοινωνικών ομάδων σε θέματα που σχετίζονται με περιβαλλοντικές συμπεριφορές. Στο πλαίσιο της λειτουργίας τέτοιων κέντρων θα πρέπει να παρέχεται δημόσια πληροφόρηση για την περιβαλλοντική επίδραση των δραστηριοτήτων τους
- ενθάρρυνση της συμμετοχής των πολιτών σε περιβαλλοντικά ζητήματα

Η ιδιαίτερη σημασία που αποδίδεται από το κράτος στη συμβολή του τοπικού επιπέδου διοίκησης στην προστασία του περιβάλλοντος αποκρυσταλλώνεται και μέσα από τον Ν.2742/99 «για το χωροταξικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη». Συγκεκριμένα στο κεφάλαιο Ε' που αφορά τη διοίκηση και διαχείριση προστατευόμενων περιοχών αναφέρεται ότι αυτή μπορεί να ανατεθεί και σε οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης

⁵³Σύμφωνα με την έκθεση περιβαλλοντικών επιδόσεων του ΟΟΣΑ(2000) η εφαρμογή της Agenda 21 είναι περιορισμένη και λίγες μόνο Νομαρχίες και δήμοι έχουν προετοιμάσει σχέδια τοπικής Agenda 21

⁵⁴ 900 Δήμοι και 133 Κοινότητες

Τα σημαντικότερα, ίσως προβλήματα που αντιμετωπίζει το τοπικό επίπεδο διοίκησης είναι η έλλειψη τεχνογνωσίας και εξειδικευμένου προσωπικού και η χαμηλού βαθμού οργάνωση των υπηρεσιών τους, γεγονός που δημιουργεί μία επιφύλαξη για την ήδη υπάρχουσα δυνατότητα ανάληψης τέτοιου είδους δράσεων.

3. ΤΟ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Γενικά

Η περιβαλλοντική πολιτική της Κοινότητας συμβάλλει στην επιδίωξη των εξής στόχων:

- διατήρηση, προστασία και βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος
- προστασία της υγείας του ανθρώπου
- συνετή και ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων
- προώθηση μέτρων σε διεθνές επίπεδο για την αντιμετώπιση περιφερειακών ή παγκόσμιων περιβαλλοντικών προβλημάτων

Οι παραπάνω στόχοι συνδέονται άμεσα ως προς το επίπεδο της πραγμάτωσης τους με την εξασφάλιση της πρόσβασης του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφόρηση. Η ανάλογη πρόσβαση συμβάλλει στην αύξηση της ευαισθητοποίησης και του ενδιαφέροντος που το κοινό έχει απέναντι σε περιβαλλοντικά προβλήματα και αυτό έχει ως αντίκτυπο την αποδοτικότερη συμμετοχή του στη λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν άμεσα τη ζωή του. Αναμφίβολα, ένα συνεχώς ενημερωμένο κοινό είναι σε θέση να ασκεί ουσιαστικότερο έλεγχο στην δράση των δημόσιων αρχών και με αυτόν τον τρόπο να εξασφαλίζει την όσο γίνεται σωστή και αποτελεσματική εφαρμογή της περιβαλλοντικής νομοθεσίας.

Ένα από τα βασικά προληπτικά μέτρα της διοίκησης για την προστασία του περιβάλλοντος είναι να παρέχει στους πολίτες τις απαραίτητες πληροφορίες που διαθέτει για την κατάσταση των επιμέρους παραμέτρων του περιβάλλοντος καθώς και όλων των μέτρων που προτίθεται να λάβει για την προστασία τους. Κατά συνέπεια η πληροφόρηση είναι άμεσα συνδεδεμένη με την αρχή της πρόληψης, δεδομένου ότι μόνο όταν υπάρχει ενημέρωση για τους περιβαλλοντικούς κινδύνους μπορούν αυτοί να αποφευχθούν εκ των προτέρων και να μη υπάρχει ανάγκη αποκατάστασης της βλάβης σε ένα δεύτερο επίπεδο.

Η έννοια της πληροφόρησης καλύπτει δύο μορφές πληροφόρησης : 1) την παθητική πληροφόρηση που αφορά την παροχή πληροφοριών σχετικά με το περιβάλλον από την πλευρά της διοίκησης χωρίς να έχει ζητηθεί από κάποιον ενδιαφερόμενο πολίτη, και 2) την ενεργητική πληροφόρηση η οποία παρέχεται μετά από αίτηση του ενδιαφερόμενου.

Σε αυτού του είδους πληροφόρησης εντάσσεται καταρχήν το δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση.

Το δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση αποτελεί βασική προϋπόθεση της βιώσιμης ανάπτυξης δεδομένου ότι για να είναι αποτελεσματικές οι πολιτικές που εφαρμόζονται για την προστασία του περιβάλλοντος πρέπει να βασίζονται στη σωστή ενημέρωση των πολιτών.

Επιπλέον, το δικαίωμα στην πληροφόρηση αποτελεί αίτημα της σημερινής κοινωνίας, η διασφάλιση του οποίου αναδεικνύει το πρότυπο του ενεργού πολίτη και ταυτόχρονα ενδυναμώνει την έννοια της συμμετοχικής δημοκρατίας.

Η παγκόσμια διάσταση που έχει προσλάβει το δικαίωμα της προστασίας του περιβάλλοντος καθώς και η ηθική αναγνώριση του δικαιώματος των μελλοντικών γενεών να το απολαμβάνουν δικαιολογεί απόλυτα το διεθνή χαρακτήρα που απολαμβάνει το δικαίωμα στην πληροφόρηση.

Στο πλαίσιο της παγκόσμιας Διάσκεψης για το περιβάλλον και την ανάπτυξη του ΟΗΕ στο Ρίο (1992) η αρχή 10 της διακήρυξης⁵⁵ προβλέπει ότι σε εθνικό επίπεδο κάθε άτομο πρέπει να έχει αποτελεσματική πρόσβαση στην πληροφόρηση που αφορά το περιβάλλον και διατηρείται από τις δημόσιες αρχές, περιλαμβανομένων και των πληροφοριών που αφορούν επικίνδυνα υλικά και δραστηριότητες στην περιοχή τους. Επιπλέον στην ίδια αρχή περιλαμβάνεται και η αναγνώριση του δικαιώματος των πολιτών να συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που αφορούν το περιβάλλον.

Η αναγνώριση και προστασία του δικαιώματος περιβαλλοντικής πληροφόρησης υλοποιείται μέσα από μια σειρά κανονιστικών ρυθμίσεων των οποίων η νομική δεσμευτικότητα ποικίλλει⁵⁶. Αναλυτικότερα μπορεί να πρόκειται για διεθνείς συνθήκες, συνταγματικές και νομοθετικές ρυθμίσεις σε εθνικό επίπεδο, διοικητικές πράξεις, διακηρύξεις κ.λ.π.

⁵⁵ Βλέπε και κεφάλαιο 1.4

⁵⁶ Γεραπετρίτης Γιώργος, «Το δικαίωμα περιβαλλοντικής πληροφόρησης: Σύγχρονες τάσεις σε Ελλάδα και Ευρώπη», Περιοδικό Περιβάλλον και Δίκαιο 2/2000, σελ.172- 188

Το πιο σημαντικό βήμα προς την κατεύθυνση της κατοχύρωσης του δικαιώματος πρόσβασης στην Περιβαλλοντική πληροφόρηση σε επίπεδο Κοινοτικού δικαίου αποτελεί η υιοθέτηση της οδηγίας 90/313.

Η υιοθέτηση της συγκεκριμένης οδηγίας καλύπτει την αναγκαιότητα διαμόρφωσης και διασφάλισης ενός ενιαίου νομικού πλαισίου αντιμετώπισης της ελεύθερης πρόσβασης στις πληροφορίες κάθε φυσικού ή νομικού προσώπου για κάθε κράτος - μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πρέπει να αναφέρουμε ότι πριν τη υιοθέτηση της οδηγίας 90/313 από τα Κοινοτικά Όργανα, η δυνατότητα των πολιτών να έχουν πρόσβαση σε στοιχεία σχετικά με το περιβάλλον είχε προβλεφθεί αποσπασματικά μέσω άλλων οδηγιών.⁵⁷

Η οδηγία 90/313 βασίζεται στο δεδομένο ότι τα περιβαλλοντικά θέματα αντιμετωπίζονται καλύτερα με τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων πολιτών στο αντίστοιχο επίπεδο. Η ενημέρωση και η συμμετοχή του κοινού εξαρτάται πριν από όλα από την πρόσβαση του στις πληροφορίες. Προβλέποντας η οδηγία καλύτερη πρόσβαση στις πληροφορίες σχετικά με το περιβάλλον συμβάλλει στην πληρέστερη πληροφόρηση σε θέματα περιβάλλοντος και κατά συνέπεια στη βελτίωση της προστασίας του τελευταίου.

Στο πνεύμα της οδηγίας 90/313 κινείται και η σύμβαση του Άαρχους που έρχεται να συμπληρώσει με νέα δεδομένα την πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφόρηση και να διευρύνει τους ορίζοντες της Διεθνούς περιβαλλοντικής πολιτικής με δύο επιπλέον στοιχεία: τη **συμμετοχή του κοινού στη λήψη των αποφάσεων** και την **πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά ζητήματα**.

3.1 Το δικαίωμα συμμετοχής στην περιβαλλοντική διαδικασία

Στο πλαίσιο του κοινοτικού δικαίου αναγνωρίζεται σε ορισμένες περιπτώσεις το δικαίωμα ατομικής και συλλογικής συμμετοχής σε διαδικασίες με περιβαλλοντικό ενδιαφέρον. Συγκεκριμένα πρόκειται για τις οδηγίες 97/11(πρόκειται για την τροποποιημένη 85/337), 90/313 και 96/61 οι οποίες «εισάγουν ένα σύστημα

⁵⁷ Αξίζει να αναφέρουμε την Οδηγία 85/337 που αφορά «μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων»

πληροφόρησης και παρέμβασης ορισμένων ομάδων πολιτών στη διαδικασία λήψεως εθνικών αποφάσεων ή μέτρων που άπτονται της προστασίας του περιβάλλοντος».⁵⁸

Η οδηγία **85/337** (97/11) καθιερώνει ένα σύστημα για την εκτίμηση των επιπτώσεων ορισμένων σχεδίων δημόσιων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον και επιβάλλει στα κράτη μέλη να εξασφαλίζουν ώστε «κάθε αίτηση άδειας και κάθε πληροφορία που συλλέγεται να διατίθενται στο κοινό σε εύλογο χρονικό διάστημα προκειμένου το κοινό να έχει την ευκαιρία να διατυπώσει γνώμη πριν από τη χορήγηση της άδειας»⁵⁹. Η γνώμη αυτή πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο της διαδικασίας για τη χορήγηση της άδειας. Η συμμετοχή του κοινού (παροχή πληροφοριών, συναίνεση) αποτελεί σημαντικό στοιχείο και αντανακλά το δικαίωμα στο περιβάλλον ως δικαίωμα τρίτης γενιάς που έχει έντονα συμμετοχικό χαρακτήρα.

Επίσης πολύ σημαντική είναι η διάσταση της διασυννοριακής ρύπανσης που εισάγει η οδηγία. Δηλαδή, όταν ένα κράτος διαπιστώνει ότι ένα σχέδιο έργου μπορεί να έχει σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον άλλου κράτους οφείλει να διαβιβάζει πληροφορίες για το έργο στο άλλο κράτος τη ίδια στιγμή που τις θέτει στη διάθεση των δικών του πολιτών⁶⁰.

Η οδηγία 90/313 αφορά το δικαίωμα στην πληροφόρηση και στόχος της είναι να διασφαλισθεί η ελευθερία πρόσβασης στις περιβαλλοντικές πληροφορίες που διαθέτουν οι δημόσιες αρχές και να τεθούν οι βασικοί όροι και οι προϋποθέσεις παροχής των πληροφοριών αυτών.

Η συγκεκριμένη οδηγία βασίζεται στο δεδομένο ότι τα περιβαλλοντικά θέματα αντιμετωπίζονται καλύτερα με τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων πολιτών στο αντίστοιχο επίπεδο. Η ενημέρωση και η συμμετοχή του κοινού εξαρτάται πριν από όλα από την πρόσβαση του στις πληροφορίες. Προβλέποντας η οδηγία καλύτερη πρόσβαση στις πληροφορίες σχετικά με το περιβάλλον συμβάλλει στην πληρέστερη πληροφόρηση σε θέματα περιβάλλοντος και κατά συνέπεια στη βελτίωση της προστασίας του τελευταίου.

⁵⁸ Δελλής Γ., Κοινοτικό Δίκαιο Περιβάλλοντος, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1998, σελ.282

⁵⁹ Άρθρο 6, 97/11

⁶⁰ Άρθρο 8

Επίσης πολύ σημαντική όσον αφορά την πρόσβαση στις πληροφορίες και τη συμμετοχή του κοινού είναι και η **οδηγία 96/61 σχετικά με την ολοκληρωμένη πρόληψη και τον έλεγχο της ρύπανσης**. Αρχικά, η οδηγία καθιερώνει ένα σύστημα σύμφωνα με το οποίο για να επιτραπεί η ανάληψη δραστηριοτήτων που ενδέχεται ή πρόκειται να ρυπάνουν το περιβάλλον είναι απαραίτητη η προηγούμενη χορήγηση σχετικής άδειας. Κατόπιν η οδηγία προβλέπει την πρόσβαση στις κρίσιμες πληροφορίες και τη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία χορήγησης της άδειας. Ειδικότερα, απαιτεί να τίθενται στη διάθεση του κοινού οι αιτήσεις άδειας για νέες εγκαταστάσεις ή για ουσιαστικές μεταβολές των εγκαταστάσεων που υπάρχουν, έτσι ώστε να μπορούν οι πολίτες να έχουν άποψη για αυτές. Επίσης, επιβάλλει να πληροφορείται το κοινό τόσο για το περιεχόμενο της απόφασης της δημόσιας αρχής σχετικά με τη χορήγηση της άδειας όσο και για τα αποτελέσματα των ελέγχων που διενεργεί η αρχή αυτή σχετικά με την τήρηση των όρων της άδειας.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έχει υποβάλλει πρόταση για την υιοθέτηση μίας νέας ενιαίας οδηγίας που θα επιτρέπει τη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία σχεδιασμού και προγραμμάτων για το περιβάλλον ενώ ταυτόχρονα θα τροποποιεί σχετικά με τη συμμετοχή του κοινού τις οδηγίες 96/61/EK(ως προς τον ολοκληρωμένο περιβαλλοντικό έλεγχο), και 85/337/EK(όπως έχει τροποποιηθεί από την 97/11/EK⁶¹) για τις μελέτες περιβαλλοντικών επιπτώσεων.

Σύμφωνα με το σχέδιο της παραπάνω οδηγίας η Επιτροπή θεωρεί ότι θα πρέπει να ενθαρρύνεται η συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων στον τομέα του περιβάλλοντος. Εκτός από τη συμμετοχή των ιδιωτών, θα πρέπει να προάγεται και η συμμετοχή ενώσεων, οργανώσεων και ομάδων του κοινού, ιδίως δε η συμμετοχή μη κυβερνητικών περιβαλλοντικών οργανώσεων.

Επίσης στην πρόταση της Επιτροπής για τη νέα οδηγία αναφέρεται ότι Τα περιβαλλοντικά προβλήματα πολύ συχνά έχουν **διασυνοριακές διαστάσεις**. Οι πολίτες, οι ΜΚΟ και το κοινό γενικότερα επιβάλλεται να έχουν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στη διαδικασία λήψης αποφάσεων στον τομέα του περιβάλλοντος, με τους ίδιους όρους και προϋποθέσεις σε ολόκληρη την Κοινότητα.

⁶¹ Η οδηγία 97/11 δεν έχει ενσωματωθεί στο εθνικό μας δίκαιο

Στο πλαίσιο της τροποποίησης της 85/337 πολύ σημαντικό είναι το στοιχείο της «διασυνοριακής εκτίμησης περιβαλλοντικών επιπτώσεων» το οποίο θα ενδυναμώσει την αποτελεσματικότητα όσον αφορά τη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων για διασυνοριακές περιβαλλοντικές επιπτώσεις έργων. Πρόκειται για μία πολύ σημαντική διάσταση για την Ελλάδα, αν λάβει κανείς υπόψη του την διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης με τη συμμετοχή των χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης.⁶²

Τέλος, η σημασία της ενθάρρυνσης της αυξημένης συμμετοχής του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε θέματα σχετικά με το περιβάλλον αναγνωρίστηκε και σε διεθνές επίπεδο, στο πλαίσιο της σύμβασης της Οικονομικής Επιτροπής για την Ευρώπη των Ηνωμένων Εθνών σχετικά με την πρόσβαση στην πληροφόρηση, τη συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα (Σύμβαση του Aarhus), η οποία υπογράφηκε τόσο από την Κοινότητα όσο και από όλα τα κράτη μέλη στις 25 Ιουνίου 1998⁶³.

3.2 Η οδηγία 90/313

Το Συμβούλιο Υπουργών Περιβάλλοντος της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθέτησε μία οδηγία για την ελευθερία πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση στις 7 Ιουνίου 1990.⁶⁴ Η Οδηγία καλούσε όλα τα κράτη - μέλη να δημοσιεύσουν κυρωτικούς νόμους, εγκυκλίους και κάθε άλλο αναγκαίο νομοθετικό κείμενο, ώστε να συμμορφωθούν με αυτή το αργότερο μέχρι την 31/12/1992.

Σκοπός της Οδηγίας αυτής είναι :

- Η εξασφάλιση της ελεύθερης πρόσβασης σε πληροφορίες για το περιβάλλον τις οποίες διαθέτουν οι δημόσιες αρχές.

⁶² Το τελευταίο αποκτά όπως σημειώσαμε ιδιαίτερη σημασία για την Ελλάδα καθώς συνορεύει με κάποιες από αυτές τις χώρες και οποιοδήποτε έργο αναπτυξιακού χαρακτήρα πρέπει να μελετάται ως προς τις επιπτώσεις του στο συνολικό περιβάλλον, το οποίο είναι μία κοινή υπόθεση για τις χώρες των Βαλκανίων (π.χ. ρύπανση ποταμών, λειτουργία πυρηνικών εργοστασίων)

⁶³ Η Κοινότητα προτίθεται να κυρώσει την σύμβαση του Άαρχους. Πριν όμως προβεί στην κύρωση αυτή, σύμφωνα με τη συνήθη πρακτική της, οι σχετικές διατάξεις του κοινοτικού δικαίου πρέπει να ευθυγραμμιστούν καταλλήλως με τις διατάξεις της σύμβασης. Η πρόταση για την ενιαία οδηγία που τροποποιεί ορισμένες υφιστάμενες οδηγίες(97/11 και 96/61) θα συμβάλλει στη διαδικασία αυτή.

⁶⁴ Επίσημη Εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, αρ. L 158/56 της 23/06/1990

- Η ελεύθερη διάδοση των πληροφοριών αυτών για την αποτελεσματικότερη προστασία του περιβάλλοντος .
- Ο ορισμός των βασικών όρων και προϋποθέσεων παροχής των πληροφοριών αυτών.(άρθρο 1)

Η Οδηγία εφαρμόζεται για κάθε τύπο περιβαλλοντικής πληροφόρησης: σε αυτή περιλαμβάνεται πληροφόρηση υπό **μορφή γραπτή, οπτική, ακουστική ή μηχανογραφική** (άρθρο 2, παρ. α) που αφορά:

- την κατάσταση των υδάτων και την ποσότητα τους, τον αέρα, το έδαφος, την πανίδα, τη χλωρίδα, τα δάση
- δραστηριότητες (όπως αυτές που προκαλούν όχληση, π. χ. ο θόρυβος) ή μέτρα που είτε επηρεάζουν δυσμενώς τα προηγούμενα είτε αποσκοπούν στην προστασία τους

Κατά το κείμενο της Οδηγίας **δημόσια αρχή**(άρθρο 2, παρ. β) είναι κάθε όργανο άσκησης Διοίκησης σε **εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο** που έχει αρμοδιότητες και κατέχει πληροφορίες για το περιβάλλον με εξαίρεση τις Δικαστικές και Νομοθετικές αρχές⁶⁵.

Η Οδηγία ορίζει ότι κάθε πρόσωπο, φυσικό ή νομικό, έχει το δικαίωμα να ζητήσει και να λάβει κάθε είδους πληροφορία που αναφέρεται στο περιβάλλον *χωρίς να απαιτείται η απόδειξη έννομου συμφέροντος*. Η Οδηγία δεν περιορίζεται στους πολίτες ενός ιδιαίτερου κράτους - μέλους ούτε καν στους πολίτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης(άρθρο 3). Το θέμα του ορισμού της διαδικασίας για την κτήση περιβαλλοντικών πληροφοριών αφήνεται στα κράτη-μέλη τα οποία καθορίζουν τις λεπτομέρειες(άρθρο 3, παρ.1)

Όπως είπαμε προηγουμένως, οι Δημόσιες αρχές υποχρεώνονται να χορηγούν πληροφορίες σχετικές με το περιβάλλον σε οποιοδήποτε φυσικό ή νομικό πρόσωπο τις ζητά, αλλά υπάρχουν και κάποιες εξαιρέσεις ανάλογα με τη φύση των πληροφοριών.

⁶⁵Τα δικαστήρια, η Βουλή, νομαρχιακά ή περιφερειακά συμβούλια και δημοτικά συμβούλια μπορούν σε ορισμένες περιπτώσεις να είναι εκτός πεδίου εφαρμογής της Οδηγίας αποκλειστικά και μόνο εφόσον ενεργούν με τη δικαστική ή νομοθετική ιδιότητα τους

Συγκεκριμένα η **άρνηση χορήγησης πληροφοριών** επιτρέπεται όταν οι πληροφορίες έχουν σχέση με:

- Τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των εργασιών δημοσίων αρχών, των διεθνών σχέσεων και της Εθνικής Άμυνας.
- Τη δημόσια ασφάλεια.
- Υποθέσεις που εκκρεμούν ή εκκρεμούσαν ενώπιον δικαστηρίων ή υποθέσεις για τις οποίες διενεργείται είτε ανάκριση είτε προανάκριση
- Εμπορικά και βιομηχανικά μυστικά, συμπεριλαμβανομένης της πνευματικής ιδιοκτησίας
- Εμπιστευτικά στοιχεία ή φακέλους
- Στοιχεία που χορηγήθηκαν από τρίτο, ο οποίος δεν υπείχε νομική υποχρέωση να τα χορηγήσει.⁶⁶
- Στοιχεία η αποκάλυψη των οποίων θα είχε ως αποτέλεσμα μάλλον να επηρεάσει δυσμενώς το περιβάλλον στο οποίο αναφέρονται⁶⁷
- Ημιτελή έγγραφα ή στοιχεία ή εσωτερικές ανακοινώσεις
- Προδήλως αβάσιμες αιτήσεις
- Αιτήσεις με γενικό χαρακτήρα

Η Οδηγία απαιτεί να διατυπώνονται οι λόγοι άρνησης των δημόσιων αρχών στη γνωστοποίηση περιβαλλοντικών πληροφοριών. Όσον αφορά τις προθεσμίες απάντησης σε αίτηση η Διοίκηση οφείλει να απαντά σε αίτηση, για περιβαλλοντική πληροφόρηση μέσα σε προθεσμία **δύο μηνών** το αργότερο. Επίσης, η Οδηγία προβλέπει τη δυνατότητα δικαστικής προσφυγής για αναθεώρηση των αρνήσεων της Διοίκησης να παράσχει περιβαλλοντική πληροφόρηση, σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία(άρθρο 4).

⁶⁶ Σύμφωνα με την απόφαση 3943/95 του ΣτΕ, στοιχεία που τηρούνται σε δημόσιες ή δημοτικές Υπηρεσίες και προφανώς έχουν αποκτήσει χαρακτήρα δημόσιου εγγράφου(όπως μελέτες, εκθέσεις, υπολογισμοί κλπ.) είναι σαφώς προσβάσιμα.

⁶⁷ Πληροφορίες που αφορούν π.χ τα κρησφύγετα προστατευόμενων ειδών (πιτηνά, φώκιες, κ.λπ)

Το ίδιο μέσο προβλέπεται για την περίπτωση αδικαιολόγητης αγνόησης ή ανεπαρκούς απάντησης.

Σύμφωνα με το άρθρο 5 της Οδηγίας τα κράτη- μέλη μπορούν να απαιτούν την **καταβολή τέλους** για τη χορήγηση πληροφοριών, το οποίο όμως δεν πρέπει να υπερβαίνει ένα «λογικό ποσό».

Τέλος, τα κράτη- μέλη οφείλουν να λάβουν τα αναγκαία μέτρα για την παροχή γενικής πληροφόρησης στο κοινό για την κατάσταση του περιβάλλοντος όπως π.χ. περιοδικής δημοσίευσης πληροφοριακών εκθέσεων(άρθρο 7).⁶⁸

Επίσης, η οδηγία επέβαλε στα κράτη μέλη να καταθέσουν απολογισμό της εμπειρίας τους από την εφαρμογή της μέσω μιας έκθεσης που απευθύνονταν στην Επιτροπή την 31 Δεκεμβρίου 1996. Με βάση τα στοιχεία της έκθεσης η Επιτροπή συντάσσει δική της έκθεση προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο Υπουργών, συνοδευόμενη με προτάσεις για τη βελτίωση της οδηγίας(άρθρο 8).

3.3 Η εναρμόνιση της Οδηγίας στο Εθνικό Δίκαιο

Η Ελλάδα για τρία χρόνια μετά την οριακή προθεσμία για συμμόρφωση των κρατών μελών με το περιεχόμενο της Οδηγίας (31/12/92), παρέλειπε να εισαγάγει την Οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο , γι' αυτό και είχε ξεκινήσει η διαδικασία παραπομπής της στο Ευρωπαϊκό Δικαστήριο. Το γεγονός αυτό καθώς και η δημοσίευση μίας απόφασης του Σ τ Ε⁶⁹ ώθησαν τη διοίκηση στη λήψη του νομοθετικού μέτρου για την εισαγωγή της Οδηγίας στο Ελληνικό Εσωτερικό Δίκαιο.

Το δικαίωμα πληροφόρησης στην ελληνική νομοθεσία πριν την ενσωμάτωση της οδηγίας 90/313 ικανοποιούνταν εν μέρει μέσω του Ν. 1599/86(*σχέσεις κράτους- πολίτη, καθιέρωση νέου δελτίου τύπου ταυτότητας κ.α*) και συγκεκριμένα μέσω του άρθρου 16. Σύμφωνα με το άρθρο 16 όλοι οι πολίτες έχουν δικαίωμα να λαμβάνουν γνώση των διοικητικών εγγράφων εκτός εκείνων που αφορούν την προσωπική ή οικογενειακή ζωή τρίτων. Ως διοικητικά έγγραφα θεωρούνται όσα εκδίδονται από όργανα του δημόσιου

⁶⁸ Πρέπει να σημειωθεί ότι επειδή δεν υπάρχει κανένας δεσμευτικός όρος σε περίπτωση μη συμμόρφωσης με ατή την υποχρέωση, έχει καταστεί ανενεργή από τα κράτη μέλη

⁶⁹ Απόφαση αρ.3943/95 του Ε' τμήματος για το θέμα του δικαιώματος στην περιβαλλοντική πληροφόρηση

τομέα. Ο πολίτης δε απαιτείται να δικαιολογήσει έννομο συμφέρον και μπορεί να μελετήσει το έγγραφο ή να ζητήσει φωτοαντίγραφο του. Σε περιπτώσεις άρνησης της διοίκησης για ικανοποίηση του δικαιώματος πρόσβασης, η άρνηση πρέπει να είναι γραπτή, δικαιολογημένη και μέσα σε διάστημα ενός μήνα από την υποβολή αίτησης του ενδιαφερόμενου.

Η Οδηγία 90/313 εναρμονίστηκε στην Ελληνική νομοθεσία με την ΚΥΑ 77921/1440/6-6-95 (ΦΕΚ 795/Β/14 9 95).

Η Οδηγία εφαρμόζεται για πληροφορίες που αφορούν το περιβάλλον σε κάθε είδους διαθέσιμη μορφή. Σε αυτό το σημείο διαφοροποιείται από τον Ν. 1599/86, ο οποίος αναφερόταν μόνο σε έγγραφα. Κατά συνέπεια, οι πληροφορίες μπορεί να αφορούν στοιχεία που περιέχονται σε έγγραφα, αναφορές, επιστολές, εκθέσεις και γνωμοδοτήσεις αλλά και σε φωτογραφίες, εικόνες παρμένες από δορυφόρους, χάρτες, μαγνητοσκοπημένα αρχεία, στοιχεία αρχειοθετημένα σε υπολογιστή ή σε τράπεζα δεδομένων. Ειδικότερα οι πληροφορίες αυτές αφορούν την κατάσταση των νερών, του αέρα, του εδάφους, της πανίδας, της χλωρίδας, των βιοτόπων και των οικοτόπων καθώς και δραστηριότητες που επηρεάζουν δυσμενώς ή ευμενώς το περιβάλλον(άρθρο 2).

Ένα από τα πολύ θετικά σημεία της Κ.ΥΑ 77921/1440/6-6-95 είναι ότι καθόρισε με σαφήνεια τον όρο «δημόσιες αρχές». Σύμφωνα με το άρθρο 2, παρ.1 δημόσια αρχή είναι *«κάθε διοικητική υπηρεσία του δημόσιου τομέα σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο συμπεριλαμβανομένων των εποπτευόμενων Ν.Π.Δ.Δ και Ν.Π.Ι.Δ που έχει αρμοδιότητες και κατέχει πληροφορίες σχετικές με το περιβάλλον εκτός των οργάνων που ασκούν δικαστική ή νομοθετική εξουσία»*.

Η Δημόσια αρχή δε μπορεί να αρνηθεί τη χορήγηση εγγράφου ή στοιχείων επικαλούμενη το γεγονός ότι δεν είναι αυτή που συνέταξε το απαιτούμενο έγγραφο ή ότι δεν έχει επεξεργαστεί αυτή τα στοιχεία. Επίσης η δημόσια αρχή απαντά εγγράφως στον ενδιαφερόμενο για την αίτηση του μέσα σε προθεσμία ενός μήνα (άρθρο 4, παρ. 6) και σε περίπτωση αρνητικής απάντησης η άρνηση πρέπει να είναι επαρκώς αιτιολογημένη (άρθρο 4, παρ.7).

Οι Δημόσιες αρχές μπορούν να αρνηθούν χορήγηση πληροφοριών για το περιβάλλον που έχουν σχέση με:

- ◇ Τον εμπιστευτικό χαρακτήρα και το απόρρητο των:
 1. Συνόδων των Υπουργικών Συμβουλίων
 2. Της Εθνικής άμυνας και εξωτερικής πολιτικής
 3. Της ασφάλειας του κράτους και της δημόσιας τάξης
 4. Του εμπορικού και βιομηχανικού απορρήτου
 5. Των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας
- ◇ Υποθέσεις που εκκρεμούν ενώπιον δικαστηρίων ή σε υποθέσεις για τις οποίες διενεργείται είτε ανάκριση(συμπεριλαμβανομένου και του πειθαρχικό ελέγχου) είτε προανάκριση
- ◇ Αιτήσεις που είναι προδήλως αβάσιμες ή διατυπωμένες με γενικόλογό τρόπο
- ◇ Πληροφορίες από ημιτελή έγγραφα ή στοιχεία από εσωτερικές ανακοινώσεις
- ◇ Στοιχεία η αποκάλυψη των οποίων θα επηρεάσει δυσμενώς το περιβάλλον στο οποίο αναφέρονται
- ◇ Στοιχεία που χορηγήθηκαν από τρίτο που δεν υπείχε νομική υποχρέωση να τα χορηγήσει.

Όσον αφορά την άσκηση του δικαιώματος πρόσβασης σε πληροφορίες αναφέρεται ότι *«κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο έχει δικαίωμα μετά από αίτηση του στις δημόσιες αρχές να ζητά να του χορηγηθούν πληροφορίες έννομου συμφέροντος»*(άρθρο 3 παρ.1). Υπενθυμίζουμε ότι σύμφωνα με το κείμενο της οδηγίας και ειδικότερα το άρθρο 3, παρ.1 δεν χρειάζεται απόδειξη έννομου συμφέροντος. Συνεπώς η ασάφεια που ανακύπτει εδώ, ενδεχομένως πρέπει να διορθωθεί, προκειμένου να υπάρξει μία πλήρης συνέχεια με το βασικό πλαίσιο της οδηγίας, που ρητά δηλώνει ότι δε χρειάζεται απαίτηση έννομου συμφέροντος.

Οι υποχρεώσεις που προκύπτουν για την Ελλάδα με την εναρμόνιση και την ΚΥΑ 77921/1440/6-9-95 είναι οι ακόλουθες:

- **Η υποβολή τακτικών εκθέσεων** στην Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης σχετικά με τη εμπειρία που έχει αποκτηθεί από τη εφαρμογή των διατάξεων της Οδηγίας στη χώρα μας. Οι εκθέσεις αυτές συντάσσονται με συνεργασία των συναρμόδιων Υπουργείων: ΥΠΕΧΩΔΕ, Υπουργείο Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Υπουργείο Εθνικής Οικονομίας.⁷⁰
- **Η σύσταση Επιτροπής⁷¹** για την πρόσβαση σε πληροφορίες για το περιβάλλον με αποφασιστική αρμοδιότητα ως προς την παρακολούθηση και τον έλεγχο της εφαρμογής των διατάξεων της Κ.ΥΑ

Ειδικότερα, ως προς τη σύνθεση της η επιτροπή αυτή αποτελείται από:

1. Ένα Σύμβουλο της Επικρατείας με τον αναπληρωτή του(επίσης σύμβουλο Επικρατείας)
2. Το Γενικό Διευθυντή Περιβάλλοντος του ΠΕΧΩΔΕ με αναπληρωτή του Δ/ντη από την ίδια γενική Δ/νση
3. Το Γενικό Διευθυντή Διοικητικής Οργάνωσης του Υπουργείου Προεδρίας

Οι **αρμοδιότητες της Επιτροπής⁷²** είναι οι ακόλουθες:

1. Εξετάζει τις ενστάσεις που έχουν υποβληθεί και αποφασίζει σχετικά για την ικανοποίηση ή όχι του αιτήματος του ενδιαφερόμενου
 2. Γνωμοδοτεί σχετικά με την εφαρμογή των διατάξεων
 3. Εξασφαλίζει ότι οι πληροφορίες σχετικά με το περιβάλλον που διαθέτουν φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα διατίθενται με τις ίδιες προϋποθέσεις των άρθρων 3 και 4
- **Η διάδοση των πληροφοριών**, με την έννοια ότι οι αρμόδιες Δημόσιες αρχές υποχρεούνται στο πλαίσιο παροχής γενικής πληροφόρησης στο κοινό να δημοσιεύουν κάθε ένα ή δύο χρόνια ενημερωτικές εκθέσεις για την κατάσταση του περιβάλλοντος σε εθνικό, περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο κατά περίπτωση.

⁷⁰ Η πρώτη έκθεση υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 1997

⁷¹ Η Επιτροπή συγκροτήθηκε το Δεκέμβριο του 1999, παρότι η Κ.ΥΑ προέβλεπε δυνατότητα προσφυγής από το 1995

⁷² Η Επιτροπή συνεδριάζει μία φορά το μήνα.

3.4 Εκτίμηση της Ελληνικής εμπειρίας στην εφαρμογή της οδηγίας

Όπως αναφέραμε παραπάνω η Οδηγία εναρμονίστηκε στο Εθνικό Δίκαιο το 1995, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα να μην υπάρχει μία πλήρης εικόνα για τυχόν προβλήματα από την εφαρμογή της.

Σχετικά με την υποβολή τακτικών εκθέσεων στην Επιτροπή της Ευρωπαϊκής Ένωσης το ΥΠΕΧΩΔΕ κατάρτισε και απέστειλε την πρώτη σχετική έκθεση το 1997. Τα προβλήματα που ανέκυψαν κατά την σύνταξη της έκθεσης ήταν πολλά, δεδομένου ότι χρειάστηκε να γίνει ένας συντονισμός μεταξύ κεντρικής και περιφερειακής διοίκησης. Γενικά, παρατηρείται μία απροθυμία των υπηρεσιών να στείλουν στοιχεία, γεγονός που μάλλον οφείλεται στην έλλειψη μηχανοργάνωσης και προσωπικού⁷³.

Ως προς την «επιτροπή για την πρόσβαση στις πληροφορίες» έχει δεχθεί την υποβολή μίας μόνο ένστασης σε όλο αυτό το χρονικό διάστημα⁷⁴.

Όσον αφορά την άσκηση του δικαιώματος για πρόσβαση σε πληροφορίες παρατηρούμε ότι:

- Η απαιτούμενη πληροφόρηση παρέχεται αρκετά ικανοποιητικά σε όλους τους πολίτες και τους φορείς που τη ζήτησαν.
- Οι δυσκολίες που εμφανίζονται αφορούν κυρίως στο χρόνο διάθεσης της πληροφορίας, ανάλογα με το θέμα, που μπορεί να είναι μεγαλύτερος από τον προβλεπόμενο. Στο ζήτημα αυτό γίνονται βήματα βελτίωσης με τη χρήση των ηλεκτρονικών μέσων, ενώ προβλέπονται κυρώσεις για τους υπαλλήλους που ευθύνονται για την καθυστέρηση της απάντησης στον ενδιαφερόμενο πολίτη, όταν ο τελευταίος κάνει σχετική καταγγελία.
- Δυσχέρειες εντοπίζονται επίσης στην παροχή του συνόλου της ζητούμενης πληροφόρησης λόγω της αποσπασματικής διάθεσης στοιχείων εκ μέρους των

⁷³ Πρακτικά ημερίδας: «Το δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση», Φεβρουάριος 2000 σελ.31-39

⁷⁴ Τη δεδομένη χρονική στιγμή γίνεται προσπάθεια για περαιτέρω δημοσιοποίηση της λειτουργίας της(εγκύκλιοι που αφορούν στη λειτουργία της Επιτροπής και αποστέλλονται σε όλες τις Δ/νσεις ΠΕΧΩ (Περιβάλλοντος και Χωροταξίας) των Περιφερειών και των ΟΤΑ Β' βαθμού καθώς και δημοσιοποίηση μέσω διαδικτύου στο site του ΥΠΕΧΩΔΕ)

διαφόρων αρμόδιων υπηρεσιών. Το ζήτημα της πολυδιάσπασης των αρμοδιοτήτων και η συνεπακόλουθη δυσχέρεια στη διάθεση της ολοκληρωμένης πληροφόρησης γίνεται εντονότερη στην περίπτωση που υπάρχουν και συναρμόδια ΝΠΔΔ ή ΝΠΙΔ

- Τέλος, δυσκολίες εμφανίζονται στην παροχή της αιτούμενης πληροφόρησης σε περιφερειακό επίπεδο κυρίως λόγω ελλιπούς στελέχωσης

Από τα στοιχεία που διατίθενται από τις διάφορες υπηρεσίες του ΥΠΕΧΩΔΕ μπορούμε να κατηγοριοποιήσουμε το **είδος της ζητούμενης πληροφορίας** στις εξής θεματικές ενότητες:

- Κοινοτικά και χρηματοδοτικά προγράμματα για το περιβάλλον
- Περιβαλλοντική και Εθνική κοινοτική νομοθεσία
- Εθνικές εκθέσεις για διάφορους περιβαλλοντικούς τομείς
- Εκθέσεις για το περιβάλλον άλλων διεθνών οργανισμών, ημερομηνίες διεθνών συναντήσεων, συνεδρίων, ημερίδων, σεμιναρίων και εκδηλώσεων για το περιβάλλον σε Εθνικό κυρίως επίπεδο
- Αποτελέσματα, πρακτικά και εκδόσεις από τις προαναφερθείσες συναντήσεις
- Εκπομπές ρύπων σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο
- Κατάσταση των διαφόρων περιβαλλοντικών μεταβλητών σε Εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο
- Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων
- Στοιχεία για προστατευόμενες περιοχές και είδη χλωρίδας και πανίδας
- Αρμόδιες υπηρεσίες, διευθύνσεις, χειριστές περιβαλλοντικών θεμάτων

Όσον αφορά τους φορείς που ζητάνε συχνότερα την περιβαλλοντική πληροφόρηση, αυτοί είναι:

- Τα Πανεπιστήμια και οι μεταπτυχιακοί φοιτητές

- Οι περιβαλλοντικές οργανώσεις
- Οι συναρμόδιες δημόσιες υπηρεσίες κεντρικού αλλά και περιφερειακού επιπέδου
- Οι Κοινοτικές υπηρεσίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Άλλοι Διεθνείς οργανισμοί και εταιρείες
- Οι απλοί πολίτες

3.5 Συνολική αξιολόγηση της Οδηγίας από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή: Η ανάγκη αναθεώρησης της

Η εφαρμογή του Κοινοτικού Δικαίου περιβάλλοντος ελέγχεται από την Επιτροπή, η οποία στηρίζεται κυρίως σε καταγγελίες που της απευθύνουν οι πολίτες καθώς και σε κοινοβουλευτικές ερωτήσεις που κατατίθενται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Η Επιτροπή παρουσιάζει τα αποτελέσματα του ελέγχου εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου συντάσσοντας εκθέσεις.

Τα κράτη- μέλη οφείλουν να ενσωματώνουν στο εσωτερικό τους δίκαιο τις κοινοτικές οδηγίες εντός προθεσμίας που ορίζουν οι ίδιες και να κοινοποιούν τα εθνικά μέτρα εφαρμογής.

Ένα συχνό φαινόμενο είναι τα κράτη μέλη να ενσωματώνουν μεν στο εσωτερικό τους δίκαιο τις περισσότερες από τις υποχρεώσεις που καθιερώνουν οι οδηγίες για την προστασία του περιβάλλοντος, αλλά να διαπράττουν σοβαρές παραβιάσεις των καθορισμένων προθεσμιών.

Επίσης παρατηρείται το φαινόμενο οι υποχρεώσεις που θεσπίζουν οι οδηγίες ακόμα και όταν μεταφέρονται έγκαιρα και με ορθό τρόπο στην εθνική έννομη τάξη συχνά να ανατρέπονται στην πράξη. Βέβαια, κάτι τέτοιο δε μπορεί να ελεγχθεί πλήρως από την Επιτροπή, δεδομένου ότι δε διαθέτει τα μέσα που θα της επιτρέψουν να εξακριβώσει τα πραγματικά περιστατικά.⁷⁵

Η Επιτροπή για κάποια προβλήματα μη ορθής μεταφοράς του Κοινοτικού Δικαίου έχει ξεκινήσει τη διαδικασία κοινοποίησης αιτιολογημένης γνώμης στην Ισπανία, στις Κάτω Χώρες και στην Πορτογαλία.

⁷⁵Τα μέσα που διαθέτει είναι κυρίως οι πληροφορίες που συγκεντρώνει από ερωτήσεις και αναφορές που υποβάλλονται στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, τα οποία δεν είναι επαρκή και δε δίνουν τη δυνατότητα ενός αποτελεσματικού ελέγχου.

Όλα τα κράτη- μέλη έχουν ανακοινώσει τα Εθνικά μέτρα μεταφοράς της Οδηγίας 90/313. Σε πολλές όμως περιπτώσεις δεν έχουν επιλυθεί θέματα συμμόρφωσης των Εθνικών Δικαίων με τις απαιτήσεις της Οδηγίας, δηλαδή παρατηρούνται περιπτώσεις μη ορθής μεταφοράς του κοινοτικού δικαίου στην Εθνική νομοθεσία.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ξεκίνησε τη διαδικασία κοινοποίησης αιτιολογημένης γνώμης(η οποία σκοπεύει να ενδυναμώσει μία παλαιότερη απόφαση του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων με την οποία δεν συμμορφώθηκαν) για τη Γερμανία και την Αυστρία διότι δεν έχουν ενσωματώσει σωστά στην εθνική τους νομοθεσία το δικαίωμα πρόσβασης που σύμφωνα με την έκφραση της Επιτροπής αποτελεί ένα «δημοκρατικό εργαλείο» στα χέρια των πολιτών για την προστασία του περιβάλλοντος.

Είναι απαραίτητο σε αυτό το σημείο να αναφέρουμε ότι στις περισσότερες περιπτώσεις οι καταγγελίες που υποβάλλονται στην Επιτροπή είναι απόρροια μη ορθής μεταφοράς της Οδηγίας στο Εθνικό Δίκαιο. Οι καταγγελίες αφορούν συχνά θέματα όπως: η άρνηση των Δημόσιων Διοικήσεων να δώσουν συνέχεια στις αιτήσεις πληροφοριών, καθώς και η από μέρους των Εθνικών Διοικήσεων υπερβολικά ευρεία ερμηνεία των εξαιρέσεων.

Η Επιτροπή απέστειλε επιστολή στα κράτη μέλη όπου τους υπενθύμιζε την υποχρέωση που πηγάζει από το άρθρο 8 της οδηγίας, για τη σύνταξη εκθέσεων με βάση την «κτηθείσα πείρα», τις οποίες έπρεπε να στείλουν έως την 31/12/1996. Ωστόσο, ως τα τέλη του '96 είχε σταλεί μόνο μία έκθεση και έτσι η Επιτροπή αποφάσισε να κινήσει τη διαδικασία παράβασης κατά αρκετών μελών διότι είχαν παραλείψει να διαβιβάσουν τις εθνικές εκθέσεις .

Τελικά οι εκθέσεις συγκεντρώθηκαν(1997) και το χαρακτηριστικό τους είναι ότι παρουσιάζουν μία ποικιλία ως προς το πλήθος των πληροφοριών που εμφανίζουν. Οι περισσότερες δεν περιείχαν, ή περιείχαν ελάχιστα στατιστικά δεδομένα, γεγονός που δεν επιτρέπει την εξαγωγή συμπερασμάτων σε κοινοτική κλίμακα για την περιβαλλοντική πληροφόρηση.

Σύμφωνα με την τελευταία έκθεση της Επιτροπής προς Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο(29/06/2000), ως προς την εμπειρία από την εφαρμογή της Οδηγίας 90/313, είχαν υποβληθεί στην Επιτροπή 156 καταγγελίες από άτομα και οργανώσεις με

βάση την Οδηγία 90/313. Ο αριθμός αυτός αντιπροσωπεύει το 6% των καταγγελιών(σε σύνολο 2.588) που δέχτηκε κατά την περίοδο εκείνη η Γενική Διεύθυνση Περιβάλλοντος.

Τα κύρια προβλήματα που προέκυψαν από τις παραπάνω καταγγελίες ήταν τα ακόλουθα:

- Σε ορισμένα κράτη η αυστηρή ερμηνεία του όρου «πληροφορίες σχετικά με το περιβάλλον» οδήγησε σε απόρριψη παροχής πληροφοριών διότι κρίθηκε ότι οι πληροφορίες δεν εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής (άρθρο 2, παρ. α)
- Σε ορισμένες περιπτώσεις όργανα της δημόσιας διοίκησης, τα οποία δεν είναι αρχές αρμόδιες για το περιβάλλον υπό τη στενή έννοια του όρου, υποστήριξαν ότι οι αρμοδιότητες τους δε σχετίζονται με το περιβάλλον και αρνήθηκαν να δώσουν περιβαλλοντικές πληροφορίες που διέθεταν(άρθρο 2, παρ. β)
- Από ορισμένες καταγγελίες φάνηκε ότι απορρίφθηκε η παροχή πληροφοριών παρά το γεγονός ότι η γνωστοποίηση τους δε θα έβλαπτε την προστασία των νόμιμων συμφερόντων που καλύπτονται από τις εξαιρέσεις του άρθρου 3 παρ.2.η3)
- Ορισμένα κράτη δήλωσαν ότι η απάντηση αποτελεί απλώς μία ένδειξη ότι η πληροφορία διατίθεται ή δε διατίθεται χωρίς περαιτέρω ένδειξη εάν η πληροφορία τελικά θα δοθεί.⁷⁶
- Σε ορισμένες περιπτώσεις οι πληροφορίες που ζητήθηκαν δόθηκαν ενώ είχε παρέλθει το διάστημα των δύο μηνών που ορίζει η οδηγία. Επίσης σε άλλες περιπτώσεις δεν δόθηκε καμία απάντηση στον αιτούντα
- Ορισμένα κράτη, όταν μετέφεραν την οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο προέβλεψαν ότι η έλλειψη απάντησης σε αίτηση πρόσβασης σε περιβαλλοντικές πληροφορίες πρέπει να θεωρείται ως απόρριψη της αίτησης. Αυτό υπονομεύει την απαίτηση του άρθρου 3 παρ, 4, το οποίο απαιτεί συγκεκριμένα να επιχειρηματολογείται η απόρριψη

⁷⁶ Η συγκεκριμένη περίπτωση αποτέλεσε αντικείμενο υπόθεσης που έχει υποβληθεί στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και αφορά την υπόθεση «Επιτροπή κατά Γερμανίας

- Σε πολλές καταγγελίες τέθηκε το θέμα του υψηλού κόστους και των μεγάλων καθυστερήσεων των διαδικασιών επανεξέτασης
- Η έκφραση «φορείς με δημόσιες αρμοδιότητες για το περιβάλλον» δημιούργησε αποκλίνουσες ερμηνείες. Το τελικό αποτέλεσμα ήταν να απορρίπτεται συχνά στο κοινό η πρόσβαση σε περιβαλλοντικές πληροφορίες που διαθέτουν οργανισμοί και οι οποίες εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της Οδηγίας.
- Σε μερικές περιπτώσεις ζητήθηκαν από τις δημόσιες αρχές πολύ υψηλά τέλη και καταγγέλθηκε η πρακτική της έλλειψης πληροφοριών σχετικά με τα τέλη πριν την υποβολή των αιτήσεων για την πρόσβαση σε περιβαλλοντικές πληροφορίες

Ωστόσο μέσα από τις Εθνικές εκθέσεις διαπιστώθηκε ότι από την έναρξη ισχύος της Οδηγίας, άτομα και οργανώσεις ανά την Ευρωπαϊκή Ένωση χρησιμοποίησαν τις νομοθετικές διατάξεις για την πρόσβαση στις περιβαλλοντικές πληροφορίες. Στις εκθέσεις αυτές τα κράτη-μέλη έφεραν στο προσκήνιο θέματα σχετικά με το πεδίο εφαρμογής και την ερμηνεία της Οδηγίας και ορισμένα πρότειναν τη βελτίωση τους.

Διαπιστώθηκε ότι τα κύρια προβλήματα συναντήθηκαν στα ακόλουθα πεδία:

- Στο πεδίο των προς γνωστοποίηση πληροφοριών και των Δημοσίων αρχών και άλλων φορέων από τους οποίους απαιτείται να τις γνωστοποιήσουν. Η Επιτροπή κρίνει ότι οι ορισμοί αυτοί πρέπει να αποσαφηνιστούν με σκοπό να διευρυνθεί κάθε σχετική κατηγορία.
- Στο πεδίο των πρακτικών ρυθμίσεων με τις οποίες εξασφαλίζεται ότι όντως διατίθενται οι πληροφορίες.

Επομένως από την «κτηθείσα πείρα» κατά τη εφαρμογή της Οδηγίας εντοπίστηκαν συγκεκριμένες ανεπάρκειες οι οποίες μπορούν να ξεπεραστούν μέσω μίας διαδικασίας αναθεώρησης της Οδηγίας.

Οι στόχοι της αναθεώρησης της Οδηγίας 90/313 είναι οι ακόλουθοι:

1. Κάλυψη των ελλείψεων που παρατηρήθηκαν κατά την εφαρμογή της Οδηγίας 90/313 με αντίστοιχη βελτίωση των διατάξεων που δημιουργούν πρόβλημα

Συγκεκριμένα οι βασικές βελτιώσεις που μπορούν να επέλθουν σύμφωνα με την Επιτροπή είναι οι ακόλουθες:

- Εκτενέστερος ορισμός της «περιβαλλοντικής πληροφορίας», ώστε να περιλαμβάνει ένα ευρύτερο θεματικό πεδίο σχετικό με το περιβάλλον όπως η υγεία και η ασφάλεια του ανθρώπου, οι συνθήκες διαβίωσης, οι πολιτιστικές τοποθεσίες, καθώς και οικονομικές αναλύσεις που χρησιμοποιούνται κατά τη λήψη αποφάσεων σε θέματα περιβάλλοντος
 - Εκτενέστερος ορισμός των «Δημόσιων αρχών», έτσι ώστε να καλύπτεται η εκτελεστική εξουσία σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.
 - βραχύτερες προθεσμίες για την παροχή πληροφοριών που ζητήθηκαν, και συγκεκριμένα ένα μήνα μετά την υποβολή της αίτησης⁷⁷
 - περιορισμούς στην εφαρμογή των εξαιρέσεων
 - ρητή αναφορά έκδοσης εξαιρέσεων
 - βελτιωμένες διαδικασίες επανεξέτασης των δράσεων ή των παραλείψεων των δημόσιων αρχών, ιδίως όταν προβλέπεται επανεξέταση από δικαστήριο. Πρέπει επίσης να προβλέπεται ταχεία διαδικασία επανεξέτασης μίας απόφασης τόσο από την ενδιαφερόμενη αρχή όσο και από ένα ανεξάρτητο και αμερόληπτο όργανο που έχει συγκροτηθεί με βάση το νόμο
1. Προπαρασκευή ενόψει της κύρωσης της «Σύμβασης του Άαρχους»⁷⁸ από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα, μέσω της ευθυγράμμισης της Οδηγίας με τις αντίστοιχες διατάξεις της Σύμβασης.
 2. Προσαρμογή της Οδηγίας 90/313 στις εξελίξεις που έχουν παρατηρηθεί στον τομέα των τεχνολογιών των πληροφοριών, έτσι ώστε να αντανakλά τις μεταβολές στον τρόπο με τον οποίο δημιουργούνται, συλλέγονται, αποθηκεύονται και διαβιβάζονται οι πληροφορίες.

⁷⁷ Αυτό ισχύει ήδη στην περίπτωση της Ελλάδας

⁷⁸ Σχετικά με την πρόσβαση στις πληροφορίες, την συμμετοχή του κοινού στη λήψη των αποφάσεων και την προσφυγή στη δικαιοσύνη(βλέπε κεφ.3.6)

3.6 Η σύμβαση του Άαρχους

Το 1995 συνήλθε στη Σόφια, υπό την αιγίδα της Οικονομικής Επιτροπής για την Ευρώπη του ΟΗΕ το συνέδριο των Υπουργών περιβάλλοντος με τίτλο «Περιβάλλον για την Ευρώπη». Οι συμμετέχοντες στη διάσκεψη υπογράμμισαν την ανάγκη να εμπλακεί περισσότερο το κοινό στην περιβαλλοντική πολιτική και στη συνέχεια υιοθέτησαν τις «αρχές για την πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφορία καθώς και τη συμμετοχή του κοινού στις διαδικασίες λήψεως αποφάσεων», σύμφωνα με την αρχή αριθ. 10 της διακήρυξης του Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη.

Ανάμεσα σε αυτές τις αρχές περιλαμβάνονται η καθιέρωση τεκμηρίου υπέρ της πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση, η ευρεία ερμηνεία της έννοιας της δημόσιας αρχής, η πρόβλεψη για τη μείωση του κόστους αναπαραγωγής, και η δυνατότητα επιλογής από τον ενδιαφερόμενο της μορφής που θα του χορηγηθεί η περιβαλλοντική πληροφόρηση.

Με βάση τις αρχές του συνεδρίου της Σόφιας εκπονήθηκε λίγα χρόνια αργότερα υπό την αιγίδα της Οικονομικής Επιτροπής για την Ευρώπη των Ηνωμένων Εθνών και υπογράφηκε στο Άαρχους της Δανίας στις 25 Ιουνίου 1998 η Σύμβαση «για την πρόσβαση στην πληροφόρηση, τη δημόσια συμμετοχή και τη διαδικασία λήψης αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά θέματα». Η Σύμβαση υπογράφηκε από 40 χώρες μεταξύ των οποίων η Ελλάδα καθώς και η Ευρωπαϊκή Κοινότητα και έχει κυρωθεί μέχρι σήμερα από 9 χώρες.

Η Σύμβαση του Άαρχους είναι το πρώτο διεθνές συμβατικό κείμενο που αναγνωρίζει ως στόχο *«την προστασία του δικαιώματος κάθε πολίτη, της παρούσας και των επερχόμενων γενεών να ζει σε ένα περιβάλλον κατάλληλο για τη υγεία του και τη σωστή του διαβίωση»*(άρθρο 1).

Για την επίτευξη αυτού του στόχου, η Σύμβαση προτείνει παρεμβάσεις σε τρεις τομείς που αποτελούν και τους θεματικούς της πυλώνες :

- Να διευκολυνθεί **η πρόσβαση του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφορία** που έχουν οι δημόσιες αρχές
- Να ενθαρρυνθεί **η συμμετοχή του κοινού στη λήψη αποφάσεων που επηρεάζουν το περιβάλλον.**
- Να διευρυνθούν οι όροι **πρόσβασης στη δικαιοσύνη για θέματα περιβάλλοντος**

Μέσω της Σύμβασης το περιβάλλον αναγνωρίζεται ως έννομο αγαθό και γίνεται μία ολοκληρωμένη προσπάθεια να προστατευτεί πλέον αποτελεσματικά.

Τα συμβαλλόμενα μέρη της Σύμβασης αναλαμβάνουν τη δέσμευση να εφαρμόζουν τις αποφάσεις που έχουν ληφθεί και επομένως να :

- Λαμβάνουν τα απαιτούμενα νομοθετικά, κανονιστικά και άλλα μέτρα.
- Επιτρέπουν τους υπαλλήλους και τις δημόσιες αρχές να βοηθούν τον πολίτη στην αναζήτηση περιβαλλοντικής πληροφορίας
- Ενθαρρύνουν την οικολογική παιδεία του κοινού και να το ευαισθητοποιούν στα περιβαλλοντικά προβλήματα
- Αναγνωρίζουν και ενισχύουν τις ενώσεις, τις ομάδες και τις οργανώσεις που εργάζονται για την προστασία του περιβάλλοντος.

Όσον αφορά τους ορισμούς σε θέματα «**δημόσιων αρχών**» και «**περιβαλλοντικών πληροφοριών**» παρατηρείται μια τάση διεύρυνσης τους. Ειδικότερα, ως «*δημόσια αρχή*» ορίζεται(άρθρο 2, παρ. 2):

1. η δημόσια διοίκηση σε εθνικό , περιφερειακό ή άλλο επίπεδο
2. άτομα που έχουν διοικητικά καθήκοντα σύμφωνα με την εθνική νομοθεσία, στα οποία συμπεριλαμβάνονται ειδικά καθήκοντα, δραστηριότητες, ή υπηρεσίες σχετικές με το περιβάλλον
3. άτομα που έχουν δημόσιες αρμοδιότητες ή λειτουργίες ή παρέχουν δημόσιες υπηρεσίες σε θέματα περιβάλλοντος και βρίσκονται υπό τον έλεγχο της κυβέρνησης ή όσων έχουν διοικητικά καθήκοντα

Ως «**πληροφορία σχετικά με το περιβάλλον**» ορίζεται κάθε διαθέσιμη πληροφορία σε γραπτή, οπτική, προφορική ή ηλεκτρονική ή σε οποιαδήποτε άλλη μορφή (άρθρο 2, παρ.3) που αφορά τα ακόλουθα:

- την κατάσταση του αέρα, της ατμόσφαιρας, του εδάφους, των γαιών, τα φυσικά μνημεία, τη βιοποικιλότητα, συμπεριλαμβανομένων των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών καθώς και την αλληλεπίδραση όλων των προαναφερθέντων στοιχείων

- την ενέργεια, το θόρυβο και δραστηριότητες ή μέτρα που επηρεάζουν ή ενδέχεται να επηρεάσουν δυσμενώς τα παραπάνω στοιχεία καθώς επίσης και οικονομικές αναλύσεις και παραδοχές που χρησιμοποιούνται κατά τη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε θέματα περιβάλλοντος.
- την υγεία, την ασφάλεια και τις συνθήκες διαβίωσης, τις πολιτιστικές τοποθεσίες καθώς και κατασκευές που κινδυνεύουν να αλλοιωθούν λόγω της κατάστασης του περιβάλλοντος

Η Σύμβαση του Άαρχους όταν τεθεί σε ισχύ θα υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη να προβούν σε μία σειρά από ενέργειες για την ενημέρωση και την συμμετοχή των πολιτών(άρθρο 5 & 6). Έτσι οι Δημόσιες αρχές θα είναι υποχρεωμένες να τηρούν αρχεία για την περιβαλλοντική κατάσταση στο βαθμό που άπτεται της δράσης τους. Συγκεκριμένα, θα είναι υποχρεωμένες να δημοσιοποιήσουν άμεσα, χωρίς προηγούμενη αίτηση ενδιαφερομένων, κάθε πληροφορία που θα μπορούσε να βοηθήσει στην αντιμετώπιση απειλής για την ανθρώπινη υγεία και το φυσικό περιβάλλον. Παράλληλα, οι δημόσιες αρχές γνωστοποιούν τις πληροφορίες που κατέχουν και τις παρουσιάζουν σε πίνακες, καταλόγους και αρχεία που θέτουν στη διάθεση του κοινού.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη δυνατότητα **ηλεκτρονικής πρόσβασης** στα σχετικά αρχεία, καθόσον οι δημόσιες αρχές οφείλουν να χρησιμοποιούν τα δίκτυα επικοινωνιών για να δημοσιοποιούν εκθέσεις για την κατάσταση του περιβάλλοντος, για τη νομοθεσία, για τα εθνικά προγράμματα και τις πολιτικές, καθώς και για τις διεθνείς συμβάσεις.

Η Σύμβαση προβλέπει συγκεκριμένα δικαιώματα και υποχρεώσεις σχετικά με την πρόσβαση στην πληροφορία, ιδίως προκειμένου για τις προθεσμίες διαβίβασης και τα αίτια που επικαλούνται οι δημόσιες αρχές όταν αρνούνται να γνωστοποιήσουν πληροφορίες ορισμένου τύπου.

Η αιτούμενη πληροφορία δε χρειάζεται να δικαιολογείται από απόδειξη έννομου συμφέροντος από τον πολίτη, ο οποίος έχει επιπλέον και δυνατότητα επιλογής της μορφής στην οποία θα του χορηγηθεί η περιβαλλοντική πληροφόρηση. Επίσης η αιτούμενη πληροφορία πρέπει να είναι διαθέσιμη σε ένα μήνα από τη στιγμή της

αίτησης ή σε δύο αν η πληροφορία είναι πολύπλοκη. Σε κάθε περίπτωση ο αιτούμενος πρέπει να ενημερωθεί για την καθυστέρηση και τους λόγους αυτής.

Όσον αφορά **το κόστος** της παρεχόμενης πληροφορίας η Σύμβαση αναφέρει ότι τα κράτη μέλη μπορούν να εξουσιοδοτούν τις δημόσιες αρχές που παρέχουν πληροφορίες να εισπράττουν τέλος για αυτή τη χορήγηση, το οποίο όμως δε μπορεί να υπερβαίνει ένα λογικό ποσό (άρθρο 4, παρ. 8)

Μία αίτηση πληροφόρησης για το περιβάλλον μπορεί να μη γίνει αποδεκτή στις ακόλουθες περιπτώσεις:

1. Η Δημόσια αρχή στην οποία απευθύνεται ο αιτούμενος δεν έχει στη διάθεση της τις αιτούμενες πληροφορίες
2. Η αίτηση είναι πολύ αόριστη
3. Η αίτηση αφορά στοιχεία που βρίσκονται ακόμη υπό εκπόνηση

Μία αίτηση για χορήγηση πληροφοριών μπορεί να απορριφθεί σε περίπτωση που η διάχυση αυτών των πληροφοριών ίσως έχει επιπτώσεις σε τομείς όπως :

- Το απόρρητο των Δημόσιων αρχών που προβλέπεται από το εσωτερικό δίκαιο
- Τις διεθνείς σχέσεις, την Εθνική άμυνα ή την Εθνική ασφάλεια
- Τη σωστή λειτουργία της Δικαιοσύνης
- Το εμπορικό και βιομηχανικό απόρρητο
- Το δικαίωμα της πνευματικής ιδιοκτησίας
- Εμπιστευτικά προσωπικά στοιχεία
- Στοιχεία που χορηγήθηκαν από τρίτο που δεν υπείχε νομική υποχρέωση να τα χορηγήσει

Τα αίτια της απόρριψης αιτούμενης πληροφορίας πρέπει να αναφέρονται συγκεκριμένα (άρθρο 4, παρ.7) και να ερμηνεύονται στενά.

Στο πλαίσιο των γενικών διατάξεων της Σύμβασης αναγνωρίζεται για πρώτη φορά θεσμικά ο ρόλος των οργανώσεων, ιδιαίτερα μη κυβερνητικών, που έχουν ως σκοπό την προστασία του περιβάλλοντος. Συγκεκριμένα, η Σύμβαση υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα κράτη να ενθαρρύνουν τις δραστηριότητες τους(άρθρο 3, παρ. 4).

Το δεύτερο μέρος της Σύμβασης αφορά τη **συμμετοχή του κοινού στις διαδικασίες λήψεως αποφάσεων**. Η εν λόγω συμμετοχή είναι επιβεβλημένη κατά τη διαδικασία έγκρισης ορισμένων ειδικών δράσεων που απαριθμούνται στη Σύμβαση (κυρίως σε δραστηριότητες βιομηχανικής φύσεως). Τα αποτελέσματα της συμμετοχής αυτής λαμβάνονται υπόψη κατά τη λήψη των τελικών αποφάσεων.

Επίσης, καθιερώνονται συγκεκριμένες διαδικαστικές αρχές για τη συμμετοχή των πολιτών στη διαδικασία λήψης αποφάσεων που μπορεί να επηρεάσουν το περιβάλλον και αναγνωρίζεται η υποχρέωση των αρχών να λαμβάνουν υπόψιν τους τα αποτελέσματα των συμμετοχικών αυτών διαδικασιών.

Αναλυτικότερα, εφόσον μία διαδικασία λήψης απόφασης για περιβαλλοντικά θέματα βρίσκεται σε εξέλιξη, το κοινό πρέπει να πληροφορηθεί την έναρξη της διαδικασίας. Η πληροφόρηση αυτή αφορά:

- Την προτεινόμενη δραστηριότητα
- Τη φύση της απόφασης ή του σχεδίου της απόφασης που μπορεί να υιοθετηθεί
- Την αρμόδια Δημόσια αρχή που χειρίζεται το θέμα

Η Σύμβαση υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα μέλη να προβλέπουν τη συμμετοχή του κοινού από την αρχή της διαδικασίας λήψης αποφάσεων, ενώ δηλαδή όλες οι λύσεις και οι προοπτικές για τα συζητούμενα θέματα είναι ακόμα σε αρχικό στάδιο, ώστε το κοινό να μπορεί να ασκήσει πίεση.

Οι δημόσιες αρχές γνωστοποιούν τις πληροφορίες που κατέχουν και τις παρουσιάζουν σε πίνακες, καταλόγους και αρχεία που θέτουν στη διάθεση του κοινού. Οι προθεσμίες της διαδικασίας πρέπει να είναι εύλογες και να επιτρέπουν την ουσιαστική συμμετοχή του κοινού.

Η Σύμβαση καλεί επίσης τα Συμβαλλόμενα μέρη να διευκολύνουν τη συμμετοχή του κοινού στην εκπόνηση κανονισμών εφαρμογής ή δεσμευτικών νομικών μέσων

γενικότερης εφαρμογής, που μπορούν ενδεχομένως να έχουν σημαντικές συνέπειες για το περιβάλλον.

Σε θέματα **πρόσβασης στη δικαιοσύνη**, το κοινό έχει δυνατότητα προσφυγής με τις ενδεδειγμένες συνθήκες, στα πλαίσια της εθνικής νομοθεσίας, αν εκτιμά ότι θίγονται τα δικαιώματά του αναφορικά με την πρόσβασή του στην πληροφορία και συγκεκριμένα σε περιπτώσεις όπως οι ακόλουθες

- αγνόηση αιτήματος προς ενημέρωση
- καταχρηστική απόρριψη από τη διοίκηση

Ο πολίτης έχει το δικαίωμα να ασκήσει προσφυγή σε ένα Πρωτοδικείο ή σε ένα άλλο ανεξάρτητο και αμερόληπτο όργανο θεσμοθετημένο από το νόμο.

Σύμφωνα με το άρθρο 9, η Σύμβαση υποχρεώνει τα συμβαλλόμενα μέρη να μεριμνήσουν για την εδραίωση μηχανισμών που θα αποσκοπούν στη μείωση των οικονομικών εμποδίων της προαναφερόμενης διαδικασίας.

Επίσης υπάρχει η δυνατότητα του κοινού να κινήσει διοικητικές ή δικαστικές διαδικασίες προκειμένου να αμφισβητήσει πράξεις ή παραλείψεις των Δημόσιων Αρχών που είναι αντίθετες με τους κανόνες του Εθνικού Δικαίου για το περιβάλλον.

Επιπλέον, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη εξασφαλίζεται και σε περίπτωση παραβίασης της προβλεπόμενης στη Σύμβαση διαδικασίας συμμετοχής. Επίσης, εξασφαλίζεται πρόσβαση στη δικαιοσύνη για τη διευθέτηση διαφορών σχετικών με πράξεις ή παραλείψεις πράξεων εκ μέρους ιδιωτών ή δημοσίων αρχών που παραβιάζουν εθνικές περιβαλλοντικές νομοθετικές διατάξεις.

Αναμφίβολα, η Σύμβαση του Άρχους αποτελεί το πιο αναλυτικό και πλήρες από νομικο-τεχνικής άποψης διεθνές κείμενο που ρυθμίζει την περιβαλλοντική πληροφόρηση, τη συμμετοχή του κοινού στην λήψη αποφάσεων και τη πρόσβαση στη δικαιοσύνη. Ακόμη βέβαια δεν έχει τεθεί σε ισχύ, προβλέπεται όμως όταν τελικά τεθεί να επιφέρει πολύ σημαντικές αλλαγές στην κοινοτική και τις εθνικές νομοθεσίες που θα την ενσωματώσουν στο δίκαιο τους .

Ειδικότερα, στο πλαίσιο της επικείμενης κύρωσης της από την Ευρωπαϊκή Κοινότητα που θα τη μετατρέψει σε μέρος του κοινοτικού κεκτημένου είναι απαραίτητη η

εναρμόνιση της ισχύουσας κοινοτικής νομοθεσίας με το πνεύμα των νομικών αρχών του Άρχους

3.7 Συγκριτική ανάλυση της Σύμβασης του Άρχους με την οδηγία 90/313

Παρόλο ότι η Οδηγία 90/313 αποτέλεσε το έναυσμα για την εκπόνηση του πρώτου σχεδίου των διατάξεων της Σύμβασης του Άρχους σχετικά με την πρόσβαση στις περιβαλλοντικές πληροφορίες, οι διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν ανέδειξαν αδυναμίες ή ελλείψεις στη Οδηγία. Ο ρόλος της ωστόσο υπήρξε καταλυτικός, σύμφωνα με την Επιτροπή, και επέφερε αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο οι δημόσιες αρχές αντιμετωπίζουν τη διαδικασία διαφάνειας και πρόσβασης. Η ευκολότερη πρόσβαση εκ μέρους του κοινού στις περιβαλλοντικές πληροφορίες συνέβαλε στην ενίσχυση της ευαισθητοποίησης του απέναντι σε περιβαλλοντικά ζητήματα.

Οι βελτιώσεις που παρατηρούνται στη Σύμβαση του Άρχους σε σχέση με την 90/313 και τον τομέα της περιβαλλοντικής πληροφόρησης είναι οι ακόλουθες:

- Ευρύτερη ερμηνεία του όρου «πληροφορία για το περιβάλλον»
- Ευρύτερη ερμηνεία του όρου «δημόσιες αρχές»
- Λεπτομερέστερες διατάξεις σχετικά με την μορφή με την οποία παρέχεται η πληροφορία(ηλεκτρονική μορφή, επιλογή της μορφής της παρεχόμενης πληροφορίας)
- Βραχύτερες προθεσμίες για την παροχή πληροφοριών που ζητήθηκαν
- Περιορισμοί στην εφαρμογή των εξαιρέσεων
- Ρητή αναφορά των εξαιρέσεων
- Βελτιωμένες διαδικασίες επανεξέτασης των δράσεων ή των παραλείψεων των δημόσιων αρχών
- αναγνώριση του ρόλου των οργανώσεων που ασχολούνται με την προστασία του περιβάλλοντος

- πρόσβαση στην πληροφόρηση έναντι των κρατών αλλά και έναντι των κοινοτικών οργάνων

4. ΤΑ ΔΙΚΤΥΑ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΈΝΩΣΗ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

4.1 Η κοινωνία της πληροφορίας

Στο ξεκίνημα του 21ου αιώνα, η κοινωνία της πληροφορίας δημιουργεί νέα δεδομένα και νέες ευκαιρίες για την ανάπτυξη, την ευημερία και την ποιότητα ζωής των πολιτών της Ε.Ε⁷⁹. Οι βάσεις ανάπτυξης της κοινωνίας της πληροφορίας είναι η ραγδαία εξέλιξη των νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας. Με την κωδικοποίηση της πληροφορίας που επιτρέπουν αυτές οι τεχνολογίες αποτελούν ένα σημαντικό εργαλείο για τον εκσυγχρονισμό του κράτους, τη βελτίωση των σχέσεων κράτους/πολίτη και την ενδυνάμωση των θεσμών. Παράλληλα οι νέες τεχνολογίες δίνουν τη δυνατότητα παραγωγής καλύτερων υπηρεσιών σε καίριους τομείς όπως η υγεία, **το περιβάλλον**, η ασφάλεια, η πολιτιστική κληρονομιά.

Οι ραγδαίες αυτές αλλαγές που πραγματοποιούνται σε παγκόσμιο επίπεδο ενέχουν τον κίνδυνο του κοινωνικού αποκλεισμού σε ορισμένες ευάλωτες κοινωνικές ομάδες και για το λόγο αυτό επιβάλλουν πολιτικές για την αντιμετώπιση τους, προκειμένου να αποφευχθεί το φαινόμενο της κοινωνικής περιθωριοποίησης και η δημιουργία νέων διακρίσεων (πληροφορικά αναλφάβητοι).

Επίσης είναι απαραίτητο στην Κοινωνία της πληροφορίας να συνεχίσουν να διαφυλάσσονται η προστασία του καταναλωτή, τα προσωπικά δεδομένα και η πνευματική ιδιοκτησία, όπως και η ελευθερία έκφρασης και πληροφόρησης.

Η Ελληνική στρατηγική για τη Κοινωνία της πληροφορίας στηρίζεται στις ακόλουθες αρχές:

- **Ίσες ευκαιρίες**, δεδομένου ότι η κοινωνία της πληροφορίας πρέπει να δίνει πρόσβαση στις ευκαιρίες, τη γνώση και τις αγορές που παρέχουν οι νέες τεχνολογίες σε όλους τους πολίτες
- **Δημοκρατία και ατομικές ελευθερίες** με την έννοια ότι η κοινωνία της πληροφορίας πρέπει να ενισχύει τη Δημοκρατία (ανοιχτή κυβέρνηση) και να διαφυλάσσει τα δικαιώματα των πολιτών

⁷⁹ Συνοπτικό σχέδιο περιφερειακής ανάπτυξης 2000-2006, Διυπουργική ομάδα σχεδιασμού αναπτυξιακού προγράμματος 2000-2006

- **Επιχειρηματικότητα:** η κοινωνία της πληροφορίας θα αναπτυχθεί με βάση τους μηχανισμούς της αγοράς. Κατά αυτό τον τρόπο η νομοθεσία και το θεσμικό πλαίσιο πρέπει να ενθαρρύνουν τις νέες επιχειρηματικές λειτουργίες και την καινοτομία

Με βάση τις παραπάνω αρχές η κυβερνητική πολιτική για την κοινωνία της πληροφορίας εκφράζεται από μία σειρά γενικών στόχων:

- Βελτίωση των υπηρεσιών στον πολίτη (εκσυγχρονισμός της λειτουργίας του κράτους, μέσω των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας)
- **Καλύτερη ποιότητα ζωής(εφαρμογές τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνίας στην υγεία, το περιβάλλον, μεταφορές, επικοινωνίες)**
- Αύξηση της απασχόλησης μέσω της βελτίωσης των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού
- **Εμβάθυνση της δημοκρατίας, συμμετοχή και πληροφόρηση των πολιτών με διαφανείς διαδικασίες**

Προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι χρειάζεται η συνεργασία και ενεργός συμμετοχή του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα μέσω μίας συμπληρωματικότητας των ρόλων τους στο πλαίσιο μίας **κοινωνίας πολιτών** η οποία μπορεί να συμμετέχει και να διαμορφώνει το χαρακτήρα της κοινωνίας της πληροφορίας μέσω συλλογικών οργάνων και διαλόγου.

4.1.1 Η νομοθετική βάση στην Κοινωνία της Πληροφορίας

Αναντίρρητα, οι νέες τεχνολογίες οδηγούν σε αλλαγή της κοινωνίας, του κράτους και της οικονομίας εφόσον προάγουν ένα πιο ευέλικτο μοντέλο συμμετοχής στην πληροφόρηση. Παράλληλα αλλάζουν τη μορφή της εργασίας και δημιουργούν νέες δεξιότητες.

Ο ρυθμιστικός ρόλος του κράτους με βάση τα νέα δεδομένα αλλάζει και εξασκεί το ρόλο του δημιουργώντας ένα ευέλικτο και εξελισσόμενο ρυθμιστικό και κανονιστικό πλαίσιο. Κατά αυτό τον τρόπο προσφέρει υπηρεσίες στον πολίτη με την προώθηση εφαρμογών πληροφορικής στις δημόσιες υπηρεσίες, την παιδεία, την υγεία, **το περιβάλλον**, τις μεταφορές, τον πολιτισμό και εγγυάται την ασφάλεια, τη λειτουργία της δημοκρατίας και τις συνταγματικές ελευθερίες(πρόσβαση όλων των πολιτών στα νέα μέσα επικοινωνίας και στις υπηρεσίες που προσφέρουν)

Οι απαραίτητες νομοθετικές και ρυθμιστικές πρωτοβουλίες για την ΚτΠ καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα που περιλαμβάνει:

- την προστασία των δικαιωμάτων των πολιτών και της δημοκρατικής πολιτείας με ιδιαίτερη αναφορά στην πρόσβαση στην πληροφόρηση και σε νέες υπηρεσίες επικοινωνίας και πληροφόρησης
- την προστασία των δικαιωμάτων των καταναλωτών
- προστασία πνευματικής ιδιοκτησίας
- δίκαιο ΜΜΕ
- εργασιακή και ασφαλιστική νομοθεσία για την τηλεργασία

4.2 Ο Ευρωπαϊκός οργανισμός Περιβάλλοντος

Η Ευρωπαϊκή Ένωση στην προσπάθεια της να βελτιώσει την πρόσβαση του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφόρηση προχώρησε στην σύσταση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος και του Ευρωπαϊκού Δικτύου Πληροφόρησης και παρατήρησης για το περιβάλλον (EIONET). Ο βασικός στόχος των δικτύων περιβαλλοντικής πληροφόρησης είναι η παροχή τόσο στην Κοινότητα όσο και στα κράτη- μέλη αντικειμενικών πληροφοριών για το περιβάλλον. Με βάση τις πληροφορίες που θα παρέχονται μέσω του ΕΟΠ θα είναι πιο εύκολη η λήψη μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος σε διοικητικό επίπεδο, ενώ ταυτόχρονα θα εξασφαλίζεται η ορθή ενημέρωση του κοινού για την κατάσταση του.

Ειδικότερα, ο **Ευρωπαϊκός Οργανισμός Περιβάλλοντος (ΕΟΠ)** θεσμοθετήθηκε το 1994 από της Ευρωπαϊκή Ένωση (Ε.Ε)⁸⁰ με σκοπό την ευρεία διάδοση αξιόπιστων και συγκρίσιμων πληροφοριών για το περιβάλλον ώστε να διευκολύνεται η λήψη απαραίτητων μέτρων για την προστασία του περιβάλλοντος και να εξασφαλίζεται σωστή πληροφόρηση σχετικά με την κατάσταση του.

⁸⁰Κανονισμός 1210/1990 του Συμβουλίου «Ίδρυση του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος και του Ευρωπαϊκού Δικτύου Πληροφοριών για το Περιβάλλον (Επίσημη εφημερίδα των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων L 120/1 της 11/5/90)

Η έδρα του ΕΟΠ είναι η Κοπεγχάγη και τα κράτη που είναι μέλη είναι οι χώρες της Ε.Ε. Επίσης στις περισσότερες δραστηριότητες του συμμετέχουν και χώρες του προγράμματος PHARE (Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη).⁸¹

Η λειτουργία του ΕΟΠ⁸² υποστηρίζεται από καθορισμένα λειτουργικά όργανα σε εθνικό και Ευρωπαϊκό επίπεδο τα οποία είναι τα ακόλουθα: **Ευρωπαϊκά Θεματικά Κέντρα (ΕΘΚ), Εθνικά κομβικά σημεία (ΕΚΣ), , Εθνικά κέντρα αναφοράς (ΕΚΑ)** Στη συνέχεια θα αναφερθούμε διεξοδικά σε καθένα από αυτά.

Συγκεκριμένα όσον αφορά, τα **Ευρωπαϊκά θεματικά κέντρα**⁸³ είναι κοινοπραξίες φορέων ή ερευνητικών κέντρων και έχουν αναλάβει την υποστήριξη του ΕΟΠ σε θεματικά αντικείμενα(ειδικά περιβαλλοντικά θέματα) που έχουν καθοριστεί ως τομείς προτεραιότητας από την Κοινοτική περιβαλλοντική πολιτική. Τα ΕΘΚ ορίζονται από τον ΕΟΠ μετά από αυστηρές διαδικασίες επιλογής και επιβλέπονται από το Διοικητικό Συμβούλιο και τα ΕΚΣ. Κάθε ΕΘΚ έχει την ευθύνη της συλλογής και αξιολόγησης πληροφοριών σε ένα συγκεκριμένο περιβαλλοντικό αντικείμενο για όλη την Ευρώπη. Τα Θεματικά Κέντρα που λειτουργούσαν αρχικά αφορούσαν τις εξής θεματικές ενότητες:

- Ποιότητα του αέρα
- Εκπομπές στον αέρα
- Κάλυψη γης
- Θαλάσσιο και Παράκτιο περιβάλλον
- Φύση
- Έδαφος

⁸¹ Επίσης μέλη του ΕΟΠ θα είναι στο άμεσο μέλλον και η υπό ένταξη στην Ε. Ε χώρες όπως η Τουρκία και η Κύπρος.

⁸² Όσον αφορά την οργανωτική δομή του, ο ΕΟΠ αποτελείται από ένα Διοικητικό συμβούλιο, την Επιστημονική Επιτροπή και το Γενικό Δ/ντή

⁸³ Η Ελλάδα συμμετέχει σε πέντε Ευρωπαϊκά Θεματικά Κέντρα μέσω κρατικών οργανισμών και ιδρυμάτων που έχουν διοριστεί από το ΥΠΕΧΩΔΕ ((Ποιότητα Αέρα, Κάλυψη Γης, Θαλάσσιο και Παράκτιο Περιβάλλον, Φύση, Έδαφος).

- Επιφανειακά νερά
- Κατάλογος πηγών δεδομένων
- Απόβλητα

Η θητεία των Ευρωπαϊκών Θεματικών Κέντρων ήταν καταρχήν τριετής και επεκτάθηκε για άλλα δύο χρόνια. Μετέπειτα, κρίθηκε απαραίτητο από το διοικητικό συμβούλιο του ΕΟΠ να γίνει αναθεώρηση των ΕΘΚ και αναδιάταξη τους με βάση την εμπειρία και τις νέες απαιτήσεις που έχουν προκύψει Συγκεκριμένα, αποφασίστηκε⁸⁴ η λειτουργία των εξής θεματικών κέντρων:

1. «Αέρας-Κλιματικές αλλαγές» (Air-climate change)
2. «Νερό» (Water)
3. «Γήινο περιβάλλον»
4. «Απόβλητα»
5. «Φύση -βιοποικιλότητα»

Όσον αφορά στα **Εθνικά Κέντρα Αναφοράς** (ΕΚΑ) είναι Οργανισμοί ή Ινστιτούτα που έχουν ορίσει τα Κράτη Μέλη για να υποστηρίζουν την συλλογή των απαιτούμενων πληροφοριών σε εθνικό επίπεδο και να συνεργάζονται με τον ΕΟΠ σε ειδικά περιβαλλοντικά θέματα.

Τα **Εθνικά Κομβικά Σημεία** είναι εθνικοί φορείς που έχουν καθορισθεί από τα Κράτη Μέλη και είναι υπεύθυνοι για το συντονισμό σε εθνικό επίπεδο του προγράμματος δράσης του ΕΟΠ⁸⁵.

Οι ειδικότεροι στόχοι του ΕΟΠ είναι οι εξής:

- ◆ Υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών- μελών στη χάραξη ορθής και αποτελεσματικής περιβαλλοντικής πολιτικής

⁸⁴ 11/07/2000

⁸⁵ Το Ελληνικό ΕΚΣ είναι το Γραφείο ΕΠΔ & ΕΟΠ του ΥΠΕΧΩΔΕ

- ◆ Εναρμόνιση των συστημάτων μέτρησης των περιβαλλοντικών παραμέτρων
- ◆ Συλλογή, καταγραφή και εκτίμηση δεδομένων για την κατάσταση του περιβάλλοντος
- ◆ Δημιουργία και συντονισμός του Ευρωπαϊκού Δικτύου περιβαλλοντικής πληροφορίας (EIONET)
- ◆ Ευρεία διάδοση της αξιόπιστης περιβαλλοντικής πληροφορίας
- ◆ Ενθάρρυνση εφαρμογής μεθόδων πρόγνωσης της ρύπανσης και πρόληψης

Το εργαλείο του **ΕΟΠ** είναι το δίκτυο EIONET (Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πληροφόρησης και παρατήρησης για το περιβάλλον, Environmental Information Observation Network) το οποίο θεσμοθετήθηκε μαζί με τον ΕΟΠ και στοχεύει στην προώθηση μίας συνολικής θεώρησης των περιβαλλοντικών θεμάτων σε Ευρωπαϊκό επίπεδο. Αποτελεί ουσιαστικά τόσο ένα διοικητικό και οργανωτικό μηχανισμό του ΕΟΠ όσο και ένα εφαρμοσμένο δίκτυο τηλεματικής.⁸⁶ Στην παρούσα φάση το EIONET έχει περίπου 600 κόμβους και περιλαμβάνει:

- τα Εθνικά Κομβικά σημεία των χωρών μελών του ΕΟΠ
- τα αντίστοιχα Εθνικά κομβικά σημεία των χωρών Phare(χώρες ανατολικής και κεντρικής Ευρώπης)
- τα Ευρωπαϊκά θεματικά κέντρα
- τον ΕΟΠ
- την Ευρωπαϊκή κοινότητα

Η φιλοσοφία του EIONET βασίζεται στην καταγραφή των δράσεων και παραγόντων που επηρεάζουν πολύ άμεσα την κατάσταση του περιβάλλοντος, και των επιπτώσεων τους στην ατμόσφαιρα, το νερό, το έδαφος καθώς και πάνω στην υγεία, στον άνθρωπο και στην οικονομία.

⁸⁶ Δίκτυο Πληροφορικής και τηλεπικοινωνιών

Από τη δημιουργία του ΕΟΠ έως και σήμερα έχουν καταρτιστεί τρία πολυετή προγράμματα δράσης για την υποστήριξη της λειτουργίας του.

Το τρίτο πολυετές πρόγραμμα δράσης (1999-2003) του ΕΟΠ που είναι και το πιο πρόσφατο στηρίζεται στους ακόλουθους άξονες;

1. Ολοκλήρωση της ανάπτυξης και λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Δικτύου Περιβαλλοντικής πληροφορίας (EIONET) στις Ευρωπαϊκές χώρες.
2. Ίδρυση Ευρωπαϊκού κέντρου αναφοράς για Περιβαλλοντική πληροφόρηση, με σκοπό τη διευκόλυνση της πρόσβασης στις πληροφορίες και δεδομένα για την κατάσταση και τις τάσεις του Ευρωπαϊκού περιβάλλοντος
3. Ανάπτυξη ενός τακτικού, έγκαιρου και συνεπούς συστήματος που θα παράγει συγκρίσιμα αποτελέσματα και δείκτες αναφοράς για τη συνολική κατάσταση του περιβάλλοντος στην Ευρώπη
4. Άμεση υποστήριξη στη διαμόρφωση και ανάπτυξη περιβαλλοντικών στρατηγικών σε σχέση με τις ανάγκες των διαφόρων Δ/νσεων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των κρατών μελών της.
5. Υποστήριξη της εφαρμογής περιβαλλοντικών στρατηγικών και συγκεκριμένα αξιολόγηση της εφαρμογής, των επιπτώσεων και της αποτελεσματικότητας της σχετικής νομοθεσίας
6. Υποστήριξη της επέκτασης του ΕΟΠ στην Ευρώπη και της συνεργασίας με χώρες που δεν ανήκουν στην Ε.Ε
7. Ενίσχυση της ευρύτερης πληροφόρησης του κοινού και των ενδιαφερόμενων φορέων στα περιβαλλοντικά θέματα μέσω ευρεία διάδοσης όλων των υπηρεσιών του ΕΟΠ καθώς και ελεύθερη πρόσβαση σε αυτά.

Όσον αφορά τις βασικές υπηρεσίες του ΕΟΠ είναι οι ακόλουθες:

- Εκθέσεις περιβαλλοντικών εκτιμήσεων
- Πενταετείς εκθέσεις επισκόπησης

- Ετήσιες εκθέσεις βασιζόμενες σε περιβαλλοντικούς δείκτες
- Εκθέσεις ανά περιβαλλοντικό τομέα
- Θεματικές εκθέσεις
- Τεχνικές εκθέσεις
- Γενικό πληροφοριακό υλικό

Επιπλέον, ο ΕΟΠ εκδίδει κάθε τρία χρόνια μία έκθεση για την κατάσταση του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία πρέπει να ανταποκρίνεται στις ανάγκες της περιβαλλοντικής πολιτικής που έχει αποφασίσει η Ευρωπαϊκή Ένωση. Μέχρι στιγμής έχουν εκδοθεί δύο εκθέσεις⁸⁷.

Η τελευταία έκθεση (1999) αναλύει την παρούσα κατάσταση του περιβάλλοντος στις χώρες της Ε.Ε (συμπεριλαμβάνει και τις 11 υπό ένταξη χώρες). Επίσης, η έκθεση εκτιμά την κατάσταση του περιβάλλοντος έχοντας ως χρονικό ορίζοντα το 2010 και απαντά σε μία σειρά από ερωτήματα όπως:

- ποια είναι τα σημαντικότερα περιβαλλοντικά προβλήματα που απασχολούν τα κράτη- μέλη της Ε.Ε ή που πρόκειται να τις απασχολήσουν καθώς σε ποιες περιοχές τα προβλήματα μεγιστοποιούνται
- ποιες είναι οι κύριες πηγές των προβλημάτων
- ποιες είναι οι διαφαινόμενες τάσεις και η προβλεπόμενη κατάσταση του περιβάλλοντος ιδιαίτερα με την διεύρυνση της Ε.Ε
- ποιες πολιτικές ακολουθούνται για την αντιμετώπιση των προβλημάτων καθώς επίσης και το κόστος και οι επιπτώσεις τους

4.3 Τα περιβαλλοντικά δίκτυα στην Ελλάδα

Η βελτίωση της διάχυσης της περιβαλλοντικής πληροφόρησης είναι άμεση ανάγκη και κεντρικό κομμάτι της διοίκησης, στην προσπάθεια της να βελτιώσει την

⁸⁷ Η πρώτη το 1995 και η δεύτερη το 1999

περιβαλλοντική διαχείριση και το σχεδιασμό πολιτικών για την προστασία του περιβάλλοντος. Αποτέλεσμα αυτής της προσπάθειας είναι η λειτουργία του γραφείου του Εθνικού Περιβαλλοντικού δικτύου (ΕΠΔ) και ΕΟΠ το οποίο ιδρύθηκε⁸⁸ το 1995 με βάση την υπουργική απόφαση 73141/1028 και αποτελεί την υποστηρικτική υποδομή του πληροφοριακού περιβαλλοντικού δικτύου στη χώρα μας.

Τα αντικείμενα και οι αρμοδιότητες του περιλαμβάνουν:

- Τη λειτουργία και διαχείριση του Εθνικού Δικτύου Πληροφοριών Περιβάλλοντος (ΕΔΠΠ) σε εθνικό επίπεδο
- το συντονισμό και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των περιβαλλοντικών φορέων της χώρας και του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος (ΕΟΠ)
- το συντονισμό και την υποστήριξη της δραστηριότητας του Εθνικού κομβικού σημείου του ΕΟΠ στη χώρα μας
- το συντονισμό των προγραμμάτων και συστημάτων που αφορούν τη συγκέντρωση, διαχείριση και αξιοποίηση των περιβαλλοντικών πληροφοριών.

Το γραφείο ΕΠΔ και ΕΟΠ αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο για την πρόσβαση του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφόρηση στο πνεύμα των διατάξεων της οδηγίας 90/313, και ενόψει της κύρωσης της Σύμβασης του Άαρχους από τη χώρα μας.

Όσον αφορά στη χρηματοδότηση του περιβαλλοντικού δικτύου στην Ελλάδα(πίνακας 1, παράρτημα.), αυτό εντάσσεται στο υποπρόγραμμα 1 του Επιχειρησιακού προγράμματος για το περιβάλλον ΕΠΠΕΡ (1994-1999) με τίτλο: «Περιβαλλοντική παρακολούθηση και όρια»⁸⁹ και συνολικό κόστος 47 εκατομμύρια ευρώ.

4.3.1 Εθνικό κομβικό σημείο του ΕΟΠ στην Ελλάδα

Όπως αναφέραμε προηγουμένως το δίκτυο του ΕΟΠ, το EIONET περιλαμβάνει στην παρούσα φάση 600 κόμβους και μεταξύ αυτών κάποιοι είναι εγκατεστημένοι στα Εθνικά κομβικά σημεία των χωρών μελών του ΕΟΠ.

Στην Ελλάδα, το Εθνικό κομβικό σημείο του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος λειτουργεί στο ΥΠΕΧΩΔΕ στην Δ/ση Περιβαλλοντικού σχεδιασμού. Το εθνικό κομβικό σημείο (ΕΚΣ) του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος(ΕΟΠ) λειτουργεί στις Δ/σεις Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ από το 1995 και συντονίζεται σε

⁸⁸ Στη Διεύθυνση Περιβαλλοντικού Σχεδιασμού του Υπουργείου ΠΕΧΩΔΕ

συνδυασμό με το Εθνικό δίκτυο πληροφορικής Περιβάλλοντος από το γραφείο Εθνικού Περιβαλλοντικού Δικτύου και ΕΟΠ της Δ/ νσης περιβαλλοντικού σχεδιασμού.

Το ΕΚΣ έχει αναλάβει το συντονισμό της εφαρμογής του προγράμματος Δράσης του ΕΟΠ στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ έχει ενταχθεί ειδική δράση για την εκπλήρωση των απαιτήσεων του ΕΟΠ και την ανάπτυξη της Ελληνικής συμβολής στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Περιβαλλοντικών πληροφοριών EIONET.

Στα πλαίσια των ενεργειών του, το ΕΚΣ έχει συμπεριλάβει στο Δίκτυο του ΕΟΠ Ελληνικά Ινστιτούτα και Πανεπιστημιακά ιδρύματα ως Εθνικά Κέντρα αναφοράς. Ταυτόχρονα, προώθησε με επιτυχία τη συμμετοχή ελληνικών φορέων στα Ευρωπαϊκά θεματικά κέντρα.

Βασικός σκοπός του είναι να συντονίζει τα κέντρα αναφοράς, δηλαδή τους «παραγωγούς» των περιβαλλοντικών πληροφοριών που αποστέλλονται στον ΕΟΠ.

Επίσης οι κύριες δραστηριότητες του είναι:

- να συντονίζει τους κύριους περιβαλλοντικούς φορείς σε σχέση με ότι αφορά τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Περιβάλλοντος
- να επικοινωνεί με τον ΕΟΠ
- να λειτουργεί τον εθνικό κόμβο για σύνδεση και αποστολή στοιχείων
- να διαχέει τις πληροφορίες
- να προωθεί τις βασικές υπηρεσίες του ΕΟΠ

4.3.2 Εθνικό Δίκτυο Πληροφοριών Περιβάλλοντος

Το Εθνικό Δίκτυο Πληροφοριών Περιβάλλοντος (ΕΔΠΠ) είναι μία ολοκληρωμένη εθνική τράπεζα δεδομένων της οποίας οι σκοποί, οι στόχοι και οι δραστηριότητες του είναι ανάλογες με του ΕΟΠ. Το Εθνικό Δίκτυο Πληροφοριών Περιβάλλοντος (ΕΔΠΠ) είναι ένα ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα για την καταχώρηση και επεξεργασία πληροφοριών, οι οποίες αφορούν ένα μεγάλο φάσμα αντικειμένων σχετικά με την κατάσταση του περιβάλλοντος σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Το δίκτυο αυτό θα αποτελέσει τον κύριο μηχανισμό, ο οποίος θα αποθηκεύει και θα διαχειρίζεται

⁸⁹ Το τρίτο ΕΠΠΕΡ (2000-2006) δεν έχει εγκριθεί ακόμη και κατά συνέπεια δεν υπάρχουν στοιχεία για τη χρηματοδότηση

όλη την εθνικής σημασίας πληροφόρηση πάνω σε Ευρωπαϊκά θέματα, τροφοδοτώντας παράλληλα και τον ΕΟΠ.

Ειδικότερα, σκοπός του ΕΔΠΠ είναι η διασύνδεση των κεντρικών και περιφερειακών υπηρεσιών του περιβάλλοντος καθώς και των βασικών περιβαλλοντικών φορέων της χώρας για ανταλλαγή και διαβίβαση πληροφοριών σε επίπεδο χώρας.

Αρχικά η εφαρμογή του ΕΔΠΠ από το ΥΠΕΧΩΔΕ ήταν πιλοτική(1993) αλλά καθώς είναι από την φύση του επεκτάσιμο προβλέπεται στην τελική του μορφή να περιλάβει εκτός από τα υφιστάμενα δίκτυα παρακολούθησης περιβάλλοντος, τις Περιφέρειες και επιλεκτικά τις Νομαρχίες, καθώς και τους βασικούς περιβαλλοντικούς φορείς της Χώρας, ώστε να αποτελέσει το ευρύτερο Εθνικό Περιβαλλοντικό Δίκτυο.

Σήμερα, υλοποιείται κατά ένα πολύ μεγάλο μέρος, ενώ στην τελική του μορφή θα καλύπτει γεωγραφικά όλη τη χώρα με τους βασικούς περιβαλλοντικούς φορείς και θα περιλαμβάνει επίσης στοιχεία από όλους τους περιβαλλοντικούς τομείς⁹⁰. Στην παρούσα φάση η λειτουργία του περιλαμβάνει τρεις κόμβους στις Περιφέρειες Κεντρικής Μακεδονίας(Θεσσαλονίκη),Θεσσαλίας(Λάρισα), Κρήτης(Ηράκλειο) και πέντε κόμβους στη Δ/ση Χωροταξίας και στην Ειδική Υπηρεσία Περιβάλλοντος του ΥΠΕΧΩΔΕ, το Εθνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (ΕΚΒΥ), το Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών (ΕΑΑ) και τη Νομαρχία Λέσβου.

Ειδικότερα οι στόχοι του ΕΔΠΠ είναι οι εξής:

- ♦ Συγκέντρωση, διαφύλαξη, διακίνηση και ανανέωση της περιβαλλοντικής πληροφορίας
- ♦ Αξιοποίηση της πληροφορίας μέσα από: Επεξεργασία, Μοντέλα, Δείκτες, εκθέσεις
- ♦ Παροχή και διάχυση της πληροφορίας

Τα βασικά αποτελέσματα από τη λειτουργία του ΕΔΠΠ αναμένεται ότι θα είναι τα ακόλουθα;

- ♦ Συνολική και οριζόντια εκτίμηση

- ◆ Αποφυγή επαναλήψεων
- ◆ Αξιόπιστη, συγκρίσιμη και διαθέσιμη πληροφορία
- ◆ Ενημέρωση κοινού και ενδιαφερόμενων φορέων
- ◆ Καλύτερη χάραξη πολιτικής
- ◆ Σύνδεση με το Ευρωπαϊκό Δίκτυο

Συμπερασματικά, μπορούμε να πούμε ότι η λειτουργία του ΕΔΠΠ αναμένεται να ομογενοποιήσει και να αξιοποιήσει την περιβαλλοντική πληροφορία, να ευαισθητοποιήσει το κοινό μέσω της πληροφόρησης, να εφαρμόσει νέες τεχνολογικές εφαρμογές για την αντιμετώπιση περιβαλλοντικών θεμάτων και τελικά να στηρίξει τη χάραξη περιβαλλοντικής πολιτικής σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο.

4.3.3 Το Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και αειφόρου ανάπτυξης

Η αρχή της βιώσιμης ανάπτυξης αποτελεί μία από τις νομικές αρχές της προστασίας του περιβάλλοντος στη χώρα, μας ακολουθώντας την διεθνή προβληματική για έναν επαναπροσδιορισμό της σχέσης μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και προστασίας του περιβάλλοντος.

Ο ρόλος των δημόσιων αρχών στο ζήτημα της βιώσιμης ανάπτυξης όπως επανειλημμένα έχουμε τονίσει και σε προηγούμενα κεφάλαια είναι πολύ σημαντικός, διότι «οφείλουν να δημιουργήσουν το απαραίτητο πλαίσιο και τις προϋποθέσεις ώστε να διευκολύνουν τα άτομα και τις ιδιωτικές επιχειρήσεις να ανταπεξέλθουν στους ρόλους που τους αναλογούν».⁹¹

Ένα πολύ σημαντικό κενό που χαρακτήριζε την ελληνική περιβαλλοντική πολιτική μέχρι πρόσφατα ήταν ύπαρξη ενός φορέα που να στηρίζει σε πρακτικό επίπεδο την αρκετά ασαφή ακόμη έννοια της αειφόρου ανάπτυξης μέσα από προγράμματα και δράσεις. Το κενό αυτό έρχεται να συμπληρώσει η ίδρυση του Εθνικού κέντρου Περιβάλλοντος και Βιώσιμης Ανάπτυξης.

⁹⁰ Επέκταση στις 13 Περιφέρειες της χώρας, κάλυψη και άλλων αντικειμένων όπως γεωργία, μεταφορές, ενέργεια.

⁹¹ Γλυκερία Σιούτη, «Βιώσιμη ανάπτυξη και προστασία του περιβάλλοντος», Σκούρτος Μ., Σοφούλης Κ, Η περιβαλλοντική πολιτική στην Ελλάδα, Αθήνα, Τυπωθήτω, 1995, σσ.80-81

Συγκεκριμένα σύμφωνα με το Ν. 2742/99 (ΦΕΚ 207Α/7.10.99), άρθρο 24, ιδρύεται νέος φορέας κοινωφελούς χαρακτήρα με την επωνυμία Εθνικό Κέντρο Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης. Ο φορέας εδρεύει στην Αθήνα και έχει πλήρη διοικητική και οικονομική αυτοτέλεια, ενώ εποπτεύεται από τον Υπουργό Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων έργων.

Οι σκοποί του Κέντρου μεταξύ άλλων, είναι οι ακόλουθοι:

- Η παροχή αντικειμενικών, αξιόπιστων και συγκρίσιμων πληροφοριών για το περιβάλλον
- Η επιστημονική συμβολή στην επεξεργασία, εφαρμογή και αξιολόγηση πολιτικών, προγραμμάτων και μέτρων που αφορούν το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη
- Η ευρεία διάδοση των περιβαλλοντικών πληροφοριών και η παροχή ελεύθερης πληροφόρησης του κοινού.

Το Εθνικό κέντρο περιβάλλοντος αναμένεται να ενσωματώσει αρμοδιότητες που αφορούν τη λειτουργία του Εθνικού Κομβικού Σημείου του ΕΟΠ καθώς και τη λειτουργία του Εθνικού Δικτύου Περιβαλλοντικών πληροφοριών (ΕΔΠΠ). Με βάση το προεδρικό διάταγμα αρ.325(ΦΕΚ 266/8-12-2000) ρυθμίζονται θέματα που αφορούν τη συγκρότηση, οργάνωση, διοίκηση και λειτουργία του Εθνικού Κέντρου Περιβάλλοντος και Αειφόρου Ανάπτυξης⁹²(εφεξής «Κέντρο»).

Σύμφωνα με το άρθρο 3 παρ.1 του Π.Δ. 325 σκοποί του Κέντρου⁹³ είναι επιπρόσθετα από αυτούς που αναφέρονται στο αρ.24 του 2742/99, και οι εξής:

- Η τεχνική και οικονομική στήριξη εθνικών, κοινοτικών και διεθνών προγραμμάτων και δράσεων που αφορούν το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη
- Η κατάρτιση και επιμόρφωση υπαλλήλων της διοίκησης και τοπικής αυτοδιοίκησης για θέματα περιβάλλοντος και βιώσιμης ανάπτυξης

Οι αρμοδιότητες του κέντρου είναι οι ακόλουθες:

- Συλλέγει, διαχειρίζεται και επεξεργάζεται στοιχεία που προέρχονται από τράπεζες δεδομένων και δίκτυα πληροφοριών σχετικά με το περιβάλλον. Ειδικότερα έχει την επιστημονική εποπτεία και καθοδήγηση του Εθνικού Δικτύου Πληροφοριών (ΕΔΠΠ)

⁹² Η επωνυμία του κέντρου για τις σχέσεις με το εξωτερικό είναι: «National Center for the Environment and sustainable Development»

⁹³ Αναφερόμαστε στα καινούρια δεδομένα που προσθέτει το Π.Δ

- Υποστηρίζει το ΥΠΕΧΩΔΕ στην κάλυψη των υποχρεώσεων της χώρας προς τον ΕΟΠ
- Προτείνει μέτρα, μεθόδους και δράσεις για το συντονισμό της δραστηριότητας των αρμόδιων φορέων στον τομέα του περιβάλλοντος
- Παρακολουθεί και αξιολογεί την εφαρμογή των διεθνών συμβάσεων και της κοινοτικής νομοθεσίας για το περιβάλλον
- Συντάσσει ετήσια έκθεση⁹⁴ και αποτιμά την κατάσταση του περιβάλλοντος της χώρας και προβαίνει σε εκτιμήσεις για τους στόχους, τις κατευθύνσεις και τα μέτρα της ασκούμενης κυβερνητικής πολιτικής
- Επεξεργάζεται και προτείνει μεσοπρόθεσμα και μακροπρόθεσμα προγράμματα δράσης για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη παρακολουθώντας και αξιολογώντας την εφαρμογή τους
- Παρέχει επιστημονική και τεχνική στήριξη στο ΥΠΕΧΩΔΕ και σε άλλα αρμόδια υπουργεία για τη λήψη των αναγκαίων μέτρων και την επεξεργασία και εφαρμογή σχεδίων, προγραμμάτων και δράσεων που επιβάλλονται από το Εθνικό, ευρωπαϊκό και διεθνές δίκαιο
- Επεξεργάζεται και εισηγείται μέτρα προληπτικής πολιτικής για το περιβάλλον
- Διοργανώνει πρότυπα προγράμματα κατάρτισης και επιμόρφωσης για θέματα περιβάλλοντος και βιώσιμης ανάπτυξης
- Αναλαμβάνει εκδοτική δραστηριότητα έντυπης ή ηλεκτρονικής μορφής με στόχο την προβολή και ενημέρωση του κοινού

Για την εκπλήρωση των σκοπών του το Κέντρο συνεργάζεται με τις αρμόδιες υπηρεσίες της Ε.Ε και των Διεθνών Οργανισμών, τις αρμόδιες κρατικές υπηρεσίες, τα Ν.Π.Δ.Δ όπως και κάθε αρμόδιο οργανισμό του ευρύτερου δημόσιου τομέα.

Όσον αφορά την οργανωτική του δομή, το Κέντρο αποτελείται από ένα διοικητικό συμβούλιο με 11 μέλη⁹⁵ των οποίων η θητεία είναι τριετής και μπορεί να ανανεώνεται.

Ως προς την οικονομική λειτουργία του κέντρου πρέπει να αναφέρουμε ότι σύμφωνα με το άρθρο 6 του Π.Δ 325 οι πόροι του προέρχονται από :

⁹⁴ Η έκθεση υποβάλλεται στον Υπουργό ΠΕΧΩΔΕ για την πιο δυνατή δημοσιότητα

⁹⁵ Ο πρόεδρος και 10 μέλη

- Οικονομικές επιχορηγήσεις από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων του ΥΠΕΧΩΔΕ και άλλων υπουργείων καθώς και από οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού.
- Εθνικούς και κοινοτικούς πόρους
- Επιχορηγήσεις από το Ειδικό Ταμείο Εφαρμογής Ρυθμιστικών και Πολεοδομικών σχεδίων (ΕΤΕΡΠΣ)

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ - ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Το θέμα της πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση έχει λάβει μεγάλη σημασία για την προστασία του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση δεδομένου, ότι αυτή αποτελεί κύρια συνιστώσα της δημοκρατίας και εργαλείο επίτευξης της βιώσιμης ανάπτυξης.

Η εφαρμοζόμενη εδώ και οκτώ χρόνια κοινοτική Οδηγία 90/313 έδωσε το έναυσμα στη διαδικασία του ανοίγματος της περιβαλλοντικής πληροφόρησης στο κοινό. Αποτέλεσε τον καταλύτη για σημαντικές αλλαγές στον τρόπο που οι δημόσιες αρχές παρείχαν την πληροφόρηση και επεδίωκαν τη διαφάνεια ενώ συγχρόνως τόσο οι πολίτες όσο και οι φορείς τους αύξησαν τη ευαισθησία τους για περιβαλλοντικά ζητήματα. Ωστόσο διαφάνηκαν κάποιες ελλείψεις οι οποίες πιστεύεται ότι θα αντιμετωπιστούν με μια αναθεωρημένη οδηγία που θα εναρμονίζεται πλήρως με τη Συνθήκη του Άαρχους.

Στη χώρα μας αν και έχουν περάσει πέντε χρόνια από την εναρμόνιση της οδηγίας η περιβαλλοντική πληροφόρηση περιορίζεται στην παθητική πληροφόρηση με ένα πολύ μικρό ποσοστό ενεργητικής πληροφόρησης.

Η σύμβαση του Άαρχους, αναμένεται να λύσει πολλά προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί. Ωστόσο, δεν έχει κυρωθεί ακόμη με νόμο από το Ελληνικό κράτος⁹⁶, με αποτέλεσμα να μην ενισχύονται αποφασιστικά οι δύο από τους τρεις πυλώνες της, δηλαδή η πρόσβαση του κοινού στην διαδικασία λήψης αποφάσεων και η πρόσβαση στην δικαιοσύνη για θέματα περιβάλλοντος.

Επιπλέον, ένα άλλο πρόβλημα σε θέματα ενημέρωσης για το περιβάλλον είναι η παροχή έγκυρης, έγκαιρης και αξιόπιστης πληροφορίας. Τα υφιστάμενα δίκτυα πληροφόρησης

⁹⁶ Αναμένεται η επικύρωση της από τη Ευρωπαϊκή Ένωση

τόσο σε κοινοτικό (ΕΟΠ) όσο και σε εθνικό επίπεδο (ΕΚΣ, ΕΔΙΠ) έχουν πολύ φιλόδοξες προοπτικές ως προς τις δυνατότητες που ανοίγονται για την πλήρη ενημέρωση του κοινού σε θέματα περιβάλλοντος. Ωστόσο κάθε διαθέσιμη πληροφορία για το περιβάλλον δεν είναι πάντα και χρήσιμη. Εκείνο που πρέπει προσέξουν ιδιαίτερα οι δημόσιες αρχές, είναι η παρεχόμενη πληροφορία να είναι κατανοητή από τον πολίτη διότι μόνο έτσι επιτυγχάνεται η ουσιαστική ενημέρωση σε θέματα περιβάλλοντος.

Το ζήτημα της ενημέρωσης σε περιβαλλοντικά θέματα, πρέπει να στηρίζεται κυρίως στην περιβαλλοντική εκπαίδευση, δεδομένου ότι αυτή επιτρέπει τη διαχειριστική προσέγγιση των σύνθετων περιβαλλοντικών προβλημάτων, μέσω του μοντέλου του ενεργού πολίτη που προάγει. Όμως η περιβαλλοντική εκπαίδευση πρέπει να προσεγγιστεί ολοκληρωμένα και όχι αποσπασματικά από τους φορείς της πολιτικής, οικονομικής, κοινωνικής και πολιτιστικής ζωής(κράτος, μη κυβερνητικές οργανώσεις, βιομηχανικούς συνδέσμους).

Η παρούσα κατάσταση μπορεί να βελτιωθεί με βάση τους ακόλουθους στόχους:

- Αύξηση της ευαισθητοποίησης των πολιτών γύρω από το δικαίωμα τους στην πληροφόρηση
- Χρήση των νέων τεχνολογιών πληροφόρησης
- Πρόσβαση των Μ.Κ.Ο. σε χρηματοδοτικά μέσα
- Ενίσχυση της περιβαλλοντικής εκπαίδευσης
- Παροχή πληροφοριών για το περιβάλλον προς τους πολίτες και σε τοπικό επίπεδο μέσα από προγράμματα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης(εφαρμογή της τοπικής Agenda 21)
- Ανταλλαγή εμπειριών από πετυχημένα παραδείγματα άλλων χωρών
- Ενδυνάμωση της Δημόσιας Διοίκησης μέσα από στελέχωση με εξειδικευμένο επιστημονικό προσωπικό και συνεχή σεμιναριακή επιμόρφωση ώστε να μπορεί να

ανταποκρίνεται στις αιτήσεις των πολιτών για πληροφόρηση γύρω από θέματα περιβάλλοντος.

- Κύρωση της σύμβασης του Άρχους στο άμεσο μέλλον
- Ανάλυση πρωτοβουλίας για την αναθεώρηση της Οδηγίας 90/313 με κύριο στόχο τον περιορισμό των εξαιρέσεων και του αόριστου χαρακτήρα τους.

Η γενική τάση που παρατηρείται, είναι η προσπάθεια να δοθούν περισσότερα δικαιώματα στους πολίτες ώστε αυτοί να εμπλακούν περισσότερο στις συμμετοχικές διαδικασίες και στη λήψη αποφάσεων. Το πιο σημαντικό στοιχείο σε αυτή τη διαδικασία είναι να συνδέεται με ένα αξιόπιστο και αποτελεσματικό σύστημα Δημόσιας Διοίκησης.

Επομένως, τόσο η οδηγία 90/313 για την πρόσβαση του κοινού στην περιβαλλοντική πληροφόρηση όσο και η Σύμβαση του Άρχους αποτελούν απλώς εργαλεία για τη χάραξη της περιβαλλοντικής πολιτικής. Το πιο σημαντικό στοιχείο στην όλη διαδικασία είναι η υποστηρικτική δομή που πρέπει να υπάρχει από την πλευρά της Δημόσιας διοίκησης όσον αφορά τη συλλογή και παροχή χρήσιμης, έγκυρης και έγκαιρης πληροφόρησης προς το κοινό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

1. Αθανασούλα-Ρέππα Αν. «Εκπαιδευτική πολιτική και περιβαλλοντική εκπαίδευση», πρακτικά επιστημονικού συνεδρίου(1995), Τόπος, Πρακτικά Επιστημονικού συνεδρίου: Περιφερειακή Ανάπτυξη- Χωροταξία και Περιβάλλον στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης, Τόμος III: Πολιτικές του Περιβάλλοντος και Ανάπτυξη
2. Αθανασοπούλου Ε., «Ελληνικός αστικός σχεδιασμός και Τοπική Α, genda 21, Τόπος, 15/98
3. Γιαννακούρου Γεωργία, Σημειώσεις: «Νομικό πλαίσιο και φορείς προστασίας περιβάλλοντος στην Ελλάδα», Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών σπουδών «Περιβαλλοντικός σχεδιασμός Πόλεων, Έργων και κτιρίων», Μάιος 1999
4. Γεραπετρίτης Γιώργος, Το δικαίωμα περιβαλλοντικής πληροφόρησης: Σύγχρονες τάσεις σε Ελλάδα και Ευρώπη, Περιοδικό Περιβάλλον και Δίκαιο 2/2000, σελ.172-188
5. Γεωργόπουλος Αλέξανδρος-Τσαλίκη Ελισάβετ, Περιβαλλοντική εκπαίδευση, Εκδόσεις Gutenberg, Αθήνα, 1997
6. Δεκλερής Μιχαήλ, Ο δωδεκάδελτος του περιβάλλοντος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα - Κομοτηνή 1996
7. Δελλαδέτσιμας Μ. Παύλος, «Η έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης, ο σχεδιασμός του χώρου και η περίπτωση της Ελλάδας», Τόπος, Επιθεώρηση αστικών και περιφερειακών μελετών 12/97,
8. Δελλής Γ., Κοινοτικό Δίκαιο Περιβάλλοντος, Εκδόσεις Σάκκουλα, 1998
9. Κορκόβελος Α. Χρήστος, Η προστασία του περιβάλλοντος στην Ευρωπαϊκή Ένωση, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1997
10. Μπούρκας Κ.- Μαγκλάρα Ε., Τοπική Agenda 21: Τοπικό πρόγραμμα Δράσης για την αειφόρο ανάπτυξη, Τετράδια Αυτοδιοίκησης, 2/98

11. Παπαδημητρίου Γ., Η διείσδυση του Κοινοτικού Δικαίου Περιβάλλοντος στην Ελλάδα, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή 1994
12. Σιούτη Γλυκερία, Δίκαιο Περιβάλλοντος, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα -Κομοτηνή 1993, σελ.31
13. Σκούλος Μ. «Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, διαστάσεις της δράσης και στάσης τους απέναντι στα μεγάλα έργα», Τόπος, Πρακτικά Επιστημονικού συνεδρίου: Περιφερειακή Ανάπτυξη- Χωροταξία και Περιβάλλον στο πλαίσιο της Ενωμένης Ευρώπης, Τόμος III: Πολιτικές του Περιβάλλοντος και Ανάπτυξη
14. Σπανού Καλλιόπη, « Δημόσια Διοίκηση και περιβάλλον. Η Ελληνική εμπειρία», άρθρο στο βιβλίο Μ. Σκούρτος, Κ.Σοφούλης, Η Περιβαλλοντική Πολιτική στην Ελλάδα, Αθήνα , Τυπωθήτω, 1995 ,
15. Τσάλτας Γρηγόρης, «ΟΗΕ και Περιβάλλον», Θ. Χριστοδουλίδης-Δ. Μπουραντώνης, Ο ΟΗΕ στο κατώφλι της μεταψυχροπολεμικής εποχής, Ελληνική Εταιρεία Διεθνούς Δικαίου και Διεθνών σχέσεων, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης
16. Τσάλτας Ι. Γρηγόρης- Γρηγορίου Παναγιώτης, Κοινοτικές στρατηγικές για το περιβάλλον, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα , 1994
17. Χαροκόπου Τζέλικα- Ευπραξία Μαρία, Ο τομέας του περιβάλλοντος στο Πρωτογενές Κοινοτικό Δίκαιο και στη νομολογία του ΔΕΚ, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα 1993
18. Χατζηκωνσταντίνου Κ., Οι οικολογικές τάσεις του Διεθνούς Δικαίου, Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα 1996
19. Έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο και το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ως προς την εμπειρία από τη εφαρμογή της οδηγίας 90/313, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βρυξέλλες 29/06/2000
20. Εκθέσεις Περιβαλλοντικών Επιδόσεων: Ελλάδα, Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, Υπουργείο περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων, 2000

21. Ελευθερία πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση, πρακτικός οδηγός για την Ελλάδα, Ελληνική Εταιρεία για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, Stichting Natuur en milieu, 1996
22. Κοινοτικό Περιβαλλοντικό Δίκαιο και Αποκεντρωμένη Διοίκηση, Πρακτικά σεμιναρίου, Αθήνα 3- 4 Δεκεμβρίου 1998, ΥΠΕΧΩΔΕ
23. Η συνθήκη του Άμστερνταμ: οδηγίες χρήσης, Ευρωπαϊκή Επιτροπή 1999
24. Πρόταση οδηγίας του Ερωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την πρόσβαση στην περιβαλλοντική πληροφόρηση, Επιτροπή Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, Βρυξέλλες 29/06/2000
25. Το δικαίωμα πρόσβασης στην περιβαλλοντική πληροφόρηση, Πρακτικά ημερίδας της Ελληνικής Εταιρείας για την προστασία του περιβάλλοντος και της πολιτιστικής κληρονομιάς, Αθήνα 2000

ΞΕΝΗ

26. Public Participation in making local environmental decisions, The Aarhus convention, Departement of the Environment, Transport and the regions, United Kingdom
27. Convention on Access to Information, Public Participation in Decision- making and Access to Justice in Environmental Matters, United Nations

Ηλεκτρονικές Διευθύνσεις

1. <http://europa.eu.int>
2. <http://unece.org>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

